

Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger (Izdavači)

Istražujući dječja prava

Nizovi časova za razrede 1-9

Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger (Izdavači)

Istražujući dječja prava

Nizovi časova za razrede 1–9

**Lehrmittelverlag
Zürich**

Izdavači
Rolf Gollob, Wiltrud Weidinger
(IPE Centar – Međunarodni obrazovni projekti,
Učiteljski fakultet Univerziteta u Cirihu)

Peter Krapf
Državni zavod za didaktiku i obuku nastavnika,
Vajngarten, Njemačka

Autori
Rolf Gollob
Peter Krapf

Lektura
Basil Schader

Prevod
Alexandra Smith

Ilustracija i naslovna strana
Peti Wiskemann

Prevodilac: Marijana Cerovic, Bojka Djukanovic

Lektura: Marijana Cerovic, Bojka Djukanovic

Dizajn
René Schmid

© Savjet Evrope, Februar 2007

*Mišljenja izrečena u ovom djelu odgovornost su
autora i ne odražavaju nužno zvanični stav Savjeta
Evrope.*

Sva prava su zadržana. Nijedan dio ovog izdanja ne smije se prevoditi, umnožavati ili prenositi u bilo kojem obliku ili na bilo koji način, elektronski (CD, internet, itd.) ili mehanički, uključujući i fotokopiranje, snimanje i bilo kakvo pohranjivanje informacija, bez prethodnog pismenog odobrenja Odjeljenja za javno informisanje, Uprave za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Zbirka V EDC/HRE iz niza Zbirki I-VI
Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska
prava u školi, nizovi časova uvježbavanja,
koncepti, metode i modeli

www.coe.int/edc

Predgovor

Sve države koje su ratifikovale UN-ovu Konvenciju o pravima djeteta su se time takođe zavjetovale da ova dječja prava postanu poznata svim ljudima - i odraslima i djeci - u njihovoj zemlji. Primjeri časova u ovoj knjizi ukazuju na to kako se učenici mogu usmjeriti da postanu svjesni svojih prava, kao i da ih istražuju i iskuse.

Po jedan projekat za svaku školsku godinu od 1 – 9 razreda (u trajanju od po četiri časa) je razvijen. Svaki od ovih projekata pokazuje kako djeca i mladi mogu aktivno da proučavaju dječja prava, a kroz ovo i da ih upoznaju.

Ovaj pristup se ne fokusira na slučajeve kršenja dječjih prava, već više na proaktivno oslušivanje dječjih prava u toku časa. U mnogim od ovih priprema za čas, učešće učenika se zahtijeva i razvija, čime se podržava Član 12 UN Konvencije o pravima djeteta, što daje djeci i mladima pravo na glas kod svih pitanja koja utiču na njihove životne okolnosti. Ovim konvencija o dječjim pravima daje pravnu podršku onome što su oduvijek radili dobri pedagozi: a to je da slušaju i ozbiljno shvataju mišljenja djece i mladih.

Mnogi elementi ovog priručnika se u sličnom obliku mogu pronaći u brojnim publikacijama. Po prvi put, međutim, on pokazuje kako oni koji uče mogu da se susretnu sa svojim pravima korak po korak u obliku spiralnog kurikulumu. Ne postavlja se pitanje: *“Kada si naučio o dječjim pravima?”*, već je u pravom planu više pitanje *“Kako si naučio o dječjim pravima i na kojem času?”*.

Svaka zemlja učesnica Savjeta Evrope će nezavisno odlučiti o prevodu dokumenta na različite nacionalne jezike.

Zahvalnica

Prvo izdanje ove knjige javilo se na inicijativu Pedagoškog instituta u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina. Praktično testiranje prvih verzija autora sprovedla je grupa nastavnika iz jugoistočne Evrope. Srdačna zahvalnica se upućuje njima. Ova pozitivna iskustva dovela su do toga da se priručnik adaptira još jednom za Savjet Evrope i da se prevede u brojnim evropskim zemljama.

Drugo izdanje je revidirano, preuređeno i testirano u tijesnoj saradnji sa izdavačkom kućom za školski materijal u Cirihi (Lehrmittelverlag Zurich), Ciriškom lokalnom obrazovnom institucijom (VSA), i Učiteljskim fakultetom (PH Zurich).

Takođe želimo da se zahvalimo prevodiocu Sabrini Marruncheddu i predavaču Basilu Schaderu za njihov brižljiv rad. Za testiranje širom Evrope, želimo da se zahvalimo, prije svega, svim učenicima iz Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije, Kosova i Švajcarske. Svojim kritičkim duhom oni su garanti da Članovi Konvencija ne budu puko slovo na papiru, već da se dešavaju kako bi imali uticaj na svakodnevni život.

Cirih i Vajngarten, Mart 2014. godine
Rolf Gollob, Wiltrud Weidinger i Peter Krapf

Sadržaj

Uvod: Ono što devet jedinica imaju da ponude (razred 1-9)

Dio 1: Plan nastave

1. Razred: Ja imam ime – Mi imamo školu	7
2. Razred: Imena znače više od samih slova!	10
3. Razred: Mi smo čarobnjaci!	15
4. Razred: Naša prava – Naše blago	21
5. Razred: Mi postavljamo pravila za našu učionicu	25
6. Razred: Dječija prava: umjetničko djelo!	32
7. Razred: Je li ono što želim ujedno i ono što mi treba?	36
8. Razred: Dječja prava – potpuno proučena proučena	40
9. Razred: Zašto moramo poštovati pravila?	45

Dio 2: Dodatne informacije

1. Najčešće postavljana pitanja o konvenciji o dječjim pravima.....	55
2. Dječja prava- dio procesa razvoja ljudskih prava	55
3. Kako su nastala dječja prava	58
4. Dječja prava: njihov doživljaj, upoznavanje i sprovođenje	59
5. Pedagoški pristup: učenje na primjeru	60
6. Učenje putem zadataka: propratno učenje	61
7. Nastava dječjih prava: ključna pitanja koja odlučuju o izboru nastavnih metoda	62
8. „Ali to znači da imam pravo na odmor, zar ne ?“ Dječja prava u razredu	64

Dio 3: Dokumenti i nastavni materijal

1. Učenička verzija Konvencije o pravima djeteta	67
2. Grupisanje dječjih prava u četiri dimenzije	72
3. UN-ova Konvencija o pravima djeteta (20. novembar 1989.)	74
4. Ilustrovana dječja prava (kartice sa dječjim pravima)	86

Uvod:

Ono što devet jedinica imaju da ponude (razred 1– 9)

Svaka od devet jedinica ima izložene ciljeve učenja sa tabelom koja pokriva ključne sadržaje, uputstva i instrukcije i pitanja koja pomažu nastavniku. Na vrhu svaka tabela pokazuje ključne teme i sadržaje iz perspektive nastavnika, dok su ispod ključna pitanja za učenike. Tabela pomaže nastavnicima da predvide pitanja učenika, ali iznad svega, ona pomaže da se imaju na umu ciljevi učenja svake cjeline. Tabele prave razlikuju tri dimenzije “iskustva”, “upoznavanja” i “sprovođenja” dječjih prava. Stoga ovaj priručnik uzima u obzir sva tri aspekta: proučavanje putem zadatka, kognitivne elemente usvajanja znanja i primjenu u svakodnevnom životu.

Proučavanje dječjih prava počinje u prvom razredu i postaje progresivno kompleksnije ka kraju obaveznog školovanja. Kako ovo postići je predmet ovog priručnika za nastavnike.

Devet jedinica koje se sastoje od više nizova časova daju konkretne primjere i sugestije za implementaciju dječjih prava od prve godine osnovne škole do završne godine obaveznog srednjoškolskog obrazovanja. Na taj način, on koristi model spiralnog kurikuluma.

Sljedeći elementi služe kao vodič:

- Kratak uvod sa informacijama o konceptualnom okviru i učenju na primjeru.
- Devet školskih projekata (jedinica) za svaki čas (1-9) od kojih se svaki sastoji od četiri lekcije.
- Detaljne pripreme za čas.
- Učenje putem zadatka: svaka cjelina ima za cilj jedan projekat.
- Sredina za učenje koja je otvorena i kooperativna, a koja je u skladu sa principima Obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava.
- Dodatak sa raznovrsnim nastavnim materijalima (uključujući Konvenciju o pravima djeteta) i osnovne informacije o pravima djeteta.

Djelovi II i III nude set osnovnih informacija i nastavnih materijala kakvi se mogu naći na internetu ili u drugim relevantnim izvorima. Ideja je međutim bila da se sastavi set osnovnih resursa koji se mogu direktno koristiti na času bez mnogo dodatnog istraživanja. Uz to, kratki tekstovi nude informacije za prezentacije i za nastavnike i za učenike. Ilustrovana dječja prava na samom kraju priručnika mogu se koristiti za brojne časove na različite načine. Oni su raznoliki i pružaju mnoge dodatne mogućnosti za učenje. Oni omogućavaju vizuelni podsticaj za mnoge aktivnosti, a takođe se mogu koristiti za igru memorije ili kartica. Povratne informacije od nastavnika iz više zemalja je pokazao da pored istraživačkog pristupa, elementi vježbe i učenja napamet mogu biti veoma korisni. Međutim, ovo ne može zamijeniti bavljenje bitnim pitanjima i produblivanje razumijevanja korak po korak.

Fotografija: Lea Gut, Fredy Suter

Dio 1: Planovi nastave

Jedinica 1 (osnovna škola, 1. razred)

Ja imam ime – mi imamo školu

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Djeca uče imena jedni drugih.	Djeca predstavljaju drugu djecu po njihovim imenima.	Listovi papira u boji
Lekcije 2 i 3	Koliko su različita djeca u našem razredu?	Djeca prave cvjetove za sebe sa svojom slikom u sredini. Od ovih cvjetova se pravi buket.	Listovi papira u boji, portretna fotografija svakog djeteta i list <i>flipchart</i> papira.
Lekcija 4	Što znamo jedni o drugima?	Razmišljanje za okruglim stolom	(Završen plakat)

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Djeca postaju svjesna velike raznolikosti imena u svom razredu. Cijene da je svako od njih dobio ime koje ga razlikuje od drugih, shvataju da im njihovo ime ne može biti oduzeto i da im pripada zauvijek.

Djeca shvataju da mnogo različitih imena predstavlja mnogo različitih ličnosti a da svi zajedno, kao bogati i šareni buket cvijeća, čine razred. Kao varijacije mogu se koristiti kišne kapi ili vagoni voza, muzičke note, djelovi slagalice itd. Bez obzira na oblik ove vježbe, ono što uvijek mora biti jasno jeste: *zajedno predstavljamo nešto više od zbira djelova od kojih se sastojimo*. Zajedno možemo postati buket, oblak ili jezero, voz, melodija, slagalica i tako dalje.

Djeca shvataju da razred čini zajednicu za učenje.

Djeca razumiju i uvažavaju da je škola tu da im pruži podršku – sad i ubuduće, njima samima ili njima skupa sa ostalima – da uče više i da razvijaju svoje znanje i sposobnosti.

Otkrivaju kako škola nije samo obaveza, već da je stvorena zato što djeca imaju pravo da idu u školu i

obrazuju se, a da roditelji, nastavnici i država moraju obezbijediti to pravo.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 1

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Koliko djeca trenutno znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Škola je dio našeg života; razred je sam po sebi mikro zajednica. Snažan simbol toga jeste buket cvijeća. Članovi UN-ove konvencije o pravima djeteta na isti način mogu izraziti djeca u ovim nizovima časova.	Član 7i 28 (vidi Dodatak: UN Konvencija o pravima djeteta).	Djeca učestvuju u donošenju odluke o tome gdje će se okačiti plakat sa buketom cvjetova.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Svako od nas je jedinstven. Svako dijete je dobrodošlo u razredu. Bila bi šteta da neko od nas izostane iz razreda.	Mi imamo posebna prava kao dijete: Mi imamo ime koje nam niko ne može oduzeti (član 7.). Mi imamo pravo da idemo u školu i da učio da čitamo i pišemo (Član 28). Bez škole niko ne bi mogao naći posao kao odrasla osoba.	Sad znam da se osjećam bolje kao član razreda koji je dobra grupa. Pokušaću da pomognem drugoj djeci u razredu tako da se i oni osjećaju dobro kao i ja.

D Postupak

Lekcija 1

Djeca posjeduju u krug. U sredini kruga su na pod posložena papirna srca u raznim bojama. Svako srce nosi ime jednog djeteta i ima privezan kanap. Tu je i jedno srce za nastavnika sa njegovim odnosno njezinim imenom u krugu.

Nastavnik podstiče djecu da se uključe u razgovor.

- Znamo li sva imena? Ko je ko?
- Svako dijete uzima jedno srce sa imenom drugog djeteta i odgovara na sljedeća pitanja: Šta mi se kod ovog djeteta sviđa? Šta sam već radio/la s njom ili s njim? Zašto bi mi nedostajao/la ako ne bi bio prisutan/na?
- Ostala pitanja koja se mogu postaviti: Što bi mogla neka druga osoba reći o tom djetetu, na primjer nastavnik, muški ili ženski član porodice, samo dijete, prijatelj, neko drugi u razredu, školi ili zajednici?

Pošto je svako dijete izložilo svoje ideje o djetetu

naslikanom na srcu koje su odabrali, oni potom daju to srce djetetu koje je na njemu naslikano.

Svako dijete čuva svoje srce i nosi ga tokom časa. (Ovo se može nastaviti i u toku sljedećih časova sve dok se djeca dobro ne upoznaju.

Zaključna diskusija može se uvesti nastavnikovim pitanjem: „Zašto sam upotrijebio/la različite boje a ne samo jednu?“

Nastavnik traži od djece da donesu portretne fotografije na naredni čas. (umjesto toga nastavnik može sam da fotografiše djecu i da one budu izrađene na vrijeme za sljedeći čas).

Lekcija 2 i 3

Kako bi uveo lekciju 2, nastavnik objašnjava: Svako dijete na ovom svijetu je drugačije. Svako djetete je jedinstveno po svojoj boji kože, prirodi, posebnosti i imenu!

Djeca takođe imaju prava, takozvana „Prava djeteta“, koja su priznata u skoro svakoj zemlji svijeta. Ova prava, na primjer, uključuju:

- pravo na ime (član 7 se može pročitati na glas, možda njegova skraćena verzija);
- pravo na školsko obrazovanje (član 28).

Drugi mogu zvati samo nekoga ko ima ime. Zato je važno znati ova imena!

Otvora se diskusija o do sada raspravljanim pitanjima; djeca postavljaju pitanja i iskazuju svoje mišljenje. Da zaključimo: Svi mi, sa svim našim različitim osobinama i vrstama karaktera, svim našim bojama kože, sačinjavamo ovaj razred.

Pravimo sliku našeg razreda – ona nije napravljena od srca, već od cvjetova koji su zajedno stavljeni u vazuu. Vaza predstavlja školu, školsku zgradu ili našu učionicu. Svi mi smo cvjetovi koje okuplja ta posuda. Bez nas ne bi bilo nikakve škole: škola ne bi bila ništa više od prazne posude, prazne vaze.

Nastavnik objašnjava korake u ovoj aktivnosti:

- Napravićete svoje cvjetove.
- Naslikaćete latice i zalijepiti vlastitu fotografiju u sredinu.
- Cvjetovi se sakupljaju u buket.
- Buket se postavlja na plakat.
- Ovako pravimo sliku našeg šarolikog razreda!

Prije ove kreativne aktivnosti ili odmah poslije nje, djeca razmišljaju i pokušavaju da protumače šta predstavlja slika cvijeća u vazi. Nastavnik sakuplja različite ideje i mišljenja. Djeca slobodno mogu razvijati svoje ideje, pri tom će se možda osvrtnati na sljedeća pitanja:

- Šta mogu da predstavljaju cvjetovi?
- Šta može da predstavlja vaza?
- Zašto je važno imati ime?

Zavisno od vremena i raspoloživog materijala, ova aktivnost se može prilagoditi na različite načine, na primjer:

- Učenici mogu sami da nacrtaju, izrežu i ukrase

cvjetove ili im se daju izrezani cvjetovi da ih ukrase.

- Nastavnik je pripremio sredinu cvijeta, a učenici prave latice.
- Fotografije se režu tako da mogu stati u sredinu cvijeta.

Djeca koja su završila svoj rad, mogu brzo da nacrtaju još malih cvjetova bez fotografija

Na kraju, na jedan od zidova učionice se postavlja poster sa natpisom „Buket razreda“. Vaza prikazuje kratku verziju dječjih prava koja se odnose na sliku (član 7 i 28).

Lekcija 4

Situacija:

- Plakat je postavljen na tablu ili na zid.
- Učenici sjede u velikom polukrugu (u većem razredu će možda biti potrebno formirati dva polukruga). Svi učenici treba da imaju dobar pogled na sliku.

Učenici razmišljaju o sljedećim pitanjima:

- U čemu sam uživao/la u toku ove aktivnosti?
- Što sam naučio/la?
- Šta znam o drugoj djeci?
- Što znam o nastavniku?

Nastavnik usmjerava učenike u međusobnoj razmjeni komentara i povratnih informacija.

Pri kraju časa, nastavnik pruža učenicima dodatne informacije o Konvenciji o pravima djeteta. Naročito se poziva na dva prava koja su prikazana u vazi. Upoznaje djecu sa Međunarodnim danom djeteta (20. novembra).

Za kraj, nastavnik diskutuje sa razredom da li plakat treba da bude izložen u školskom hodniku ili holu na ulazu u školu. Razred iznosi razloge za i protiv: Gdje bi plakat trebalo postaviti tako da ga mogu vidjeti svi posjetiooci? Šta radimo kada se nova djeca pridruže našem razredu?

Jedinica 2 (osnovna škola, 2. razred)

Imena znače više od samih slova!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadaci	Nastavni materijali
Lekcija 1	Sva naša imena!	Sva djeca uče više o imenima druge djece (interaktivni pristup).	Listovi papira formata A4
Lekcija 2	Kako sam dobio/la svoje ime!	Razred razmišlja o razlozima za davanje imena djetetu.	Trake papira sa ključnim rečenicama; radni listovi za učenike
Lekcije 3 i 4	Sva djeca imaju neku priču da ispričaju!	Učenici jedni drugima daju neke podatke o svojim životima. Prave sliku sebe u prirodnoj veličini.	Informacije o porodicama djece (domaći zadatak); jedan list <i>flipchart</i> papira za svako dijete; markeri i boje.

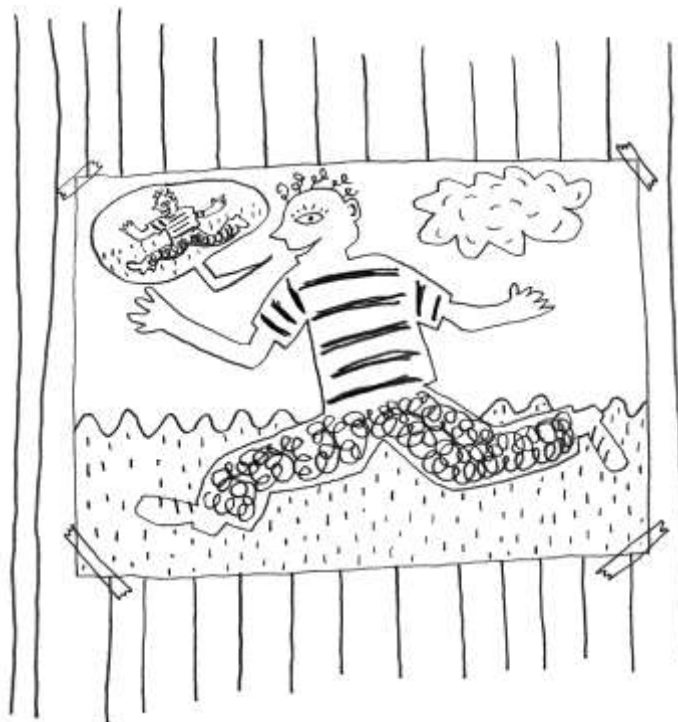
B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Član 7 Konvencije o dječjim pravima štiti pravo djeteta na ime. Drugo ime odnosno prezime označava veze djeteta sa grupom koja ga okružuje. Međutim, ime čini da dijete postane individua: jedinstveno biće na ovom svijetu.

Djeca treba da budu ponosna na svoja imena, i trebalo bi da znaju šta njihova imena znače, koje nade izražavaju i zašto su njihovi roditelji izabrali to ime za njih.

Nastavnik mora paziti pri obradi ove teme. Iz raznih razloga, jer možda se u razredu nalaze djeca koja ne žive sa svojim biološkim roditeljima ili su izgubila svoja imena kada su bila prisiljena na preseljenje ili progon. Nastavniku su potrebni empatija i osjetljivost kada pristupa takvoj djeci.

Ova cjelina „Imena znače više od samih slova!“ se naslanja na cjelinu 1 „Ja imam ime – mi imamo školu“. Potrebno je osvrnuti se na prvu cjelinu ukoliko su je učenici već radili.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Doživljaj dječijih prava	Upoznavanje dječijih prava	Sprovođenje dječijih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca trenutno znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Škola je dio našeg života; razred je sam po sebi mikro zajednica. Djeca postaju svjesna svog sopstvenog identiteta tako što se upoznaju sa imenima druge djece i tako što ih svi u razredu zovu njihovim imenima. Prava navedena u desnom stupcu se kroz iskustvo uče u učionici u toku cijele ove jedinice.	Član 7, 8, 12, 13 (vidi Dodatak: UN Konvencija o pravima djeteta).	Djeca učestvuju u donošenju odluke gdje će se njihov plakat izložiti. Možda je potrebno obezbijediti prostor, stoga će možda biti potrebno o ovom pitanju razgovarati sa drugim nastavnicima, pomoćnim osobljem u školi ili direktorom.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Vidio/vidjela sam da su me sva druga djeca i nastavnik primijetili. Svi su me slušali i sada svako zna moje ime. Ja sam po svom imenu neko poseban, neko ko se razlikuje od svih ostalih. Znam imena sve ostale djece u razredu i šta ta imena znače. Znam ponešto o njihovom životima.	Mi imamo posebna prava kao dijete: Mi imamo ime koje nam niko ne može oduzeti (član 7). Kao dijete ja već imam svoju životnu priču, život koji se razlikuje od onoga šta su druga djeca proživjela. To će uvijek biti dio mene (član 8).	Kada sretnem nekoga na igralištu ili negdje drugo, pitaću ga/je za ime i reći mu/joj svoje ime.

D Postupak

Lekcija 1: Sva naša imena!

Nastavnik sjedi u krugu sa svojim učenicima. Djeca drže papiriće sa svojim imenima napisanim masnim slovima. Nastavnik takođe ima papirić ili karticu sa svojim imenom i prezimenom. Svako redom govori svoje ime. Sada učenici moraju čuti i zapamtiti imena druge djece, ako ih već ne znaju. Ovo se može uraditi i kroz razne igre, od kojih su neke pogodnije čak i kada se neka djeca već poznaju:

- Djeca govore svoja imena kao i imena djece koja im sjede s lijeve i s desne strane, „Ja se zovem... s moje lijeve strane sjedi ..., a s moje desne strane sjedi...”
- Identifikujte neke zajedničke karakteristike vaših učenika, na primjer boja njihovih farmerki ili suknje, inicijali, naočare, boja kose itd, i smislite zagonetku: "X, Y i Z svi imaju nešto zajedničko. Ko će mi reći ko je to?" Ponovite to nekoliko puta.
- Prikupite sve kartice s imenima. Svako dijete po redu izvlači jednu bez čitanja imena. Svi pokazuju svoje kartice. Ko je u stanju uvesti red u ovu zbrku, i to dodjeljivanjem tačnog imena svakom djetetu?
- Ulaženje u autobus: nasumce, dijete počinje sa sljedećom rečenicom: "Ja sam Ana, i ja ulazim u autobus." Dijete pored nje nastavlja: "Ja sam Sandra, i ja ulazim u autobus s Anom." Dijete koje sjedi pored Sandre nastavlja na isti način, uključujući svu prethodnu djecu: "Ja sam Tom, i ja ulazim u autobus zajedno s Anom i Sandrom." Držite se redoslijeda onako kako djeca sjede u krugu, jer će im to olakšati da se sjete imena. Nastavite na taj način sve dok sva djeca ne budu sjedjela u autobusu. Vodite računa da ne postidite dijete koje zaboravi neko ime i dopustite djeci da pomažu jedni drugima.

Nastavnik zaključuje čas sprovodeći instruktivni dijalog. Sljedeća pitanja služe kao podsticaj za učenike:

- Sviđa li mi se moje ime, ako da, zašto?
- Ponekad se imena skraćuju u nadimke ili se mijenjaju? Ako ga imam, sviđa li mi se ili mi se ne sviđa moje novo ime i zašto?
- Nadimci u porodici ili među prijateljima: šta znače i otkuda dolaze?
- Ponekad je važno i imati ime. Kako bi škola izgledala kad bi svi imali isto ime ili kad ne bi uopšte imali ime?

Za ostatak časa, ako vrijeme dozvoli:

- Izraz „ja se zovem...” se može predstaviti na različitim jezicima i djeca to mogu naučiti;

Zadatak se može sastojati od toga da svako dijete nauči ovaj izraz na dva jezika. (Produžetak: djeca uče pitanje „A kako se ti zoveš?”

- Djeca mogu da osmisle i naprave posebno ukrašene identifikacione kartice.

Lekcija 2: Kako sam dobio svoje ime!

Nastavnik je pripremio trake papira na kojima je napisao sljedeće rečenice: (naravno da je svaka

varijacija moguća - izmjena, izostavljanje, dodavanje tvrdnji itd.):

Važno je imati ime.

Ime - to sam ja.

Po imenima raspoznavamo same sebe i jedni druge.

Naše ime govori nešto o tome ko smo mi (pol, jezik, porijeklo itd.)

Tako što ima ime, dijete postaje pripadnikom države.

Izborom nekog imena roditelji često iskazuju neke želje, nade i osjećanja.

Nastavnik pročita razredu tvrdnju koja je napisana na traci, spusti je i pita djecu da joj svojim riječima daju značenje.

Potom ona ili on podijeli radne listove koje djeca treba da popune kao domaći zadatak. (vidi nastavne materijale niže). Nastavnik prolazi kroz pitanja sa razredom kako bi bio siguran da svako dijete shvata pitanja.

- Kada sam rođen/a?
- U koje vrijeme?
- Koji je dan u sedmici bio?
- Kakvo je bilo vrijeme?
- Gdje sam rođen/a?
- Ko je bio prisutan kad sam rođen/a?
- Koliko sam bio/bila velik/a i težak/teška?
- Zašto sam dobio baš to ime?
- Šta moje ime znači?
- Gdje se moje ime može naći, kako moje ime glasi na drugim jezicima?

Lekcije 3 i 4

Sva djeca imaju neku priču da ispričaju!

Djeca sjede u krugu. Kod sebe imaju upitnik koji su popunili kod kuće i pričaju jedni drugima o onome o čemu su razgovarali s roditeljima. Nastavnik ih podstiče da neka pitanja detaljno istraže.

Na primjer, on ili ona pravi spisak na tabli, flipčartu ili projektoru koji će pokazati kog dana i u koje vrijeme su se rodila sva djeca u razredu. Možda će se pojaviti zanimljiv obrazac? (internet je korisno sredstvo koje može pomoći da se utvrdi kog dana su se djeca rodila).

Naravno da bilo bi jako zanimljivo ako bi neka djeca mogla iznijeti razloge zašto su im roditelji dali ta imena i objasniti šta njihova imena znače. Kako bi objasnio značenje imena, nastavnik može

donijeti rječnik imena ili koristiti internet kako bi pronašao značenja (drugopomenuto sredstvo bi bilo posebno djelotvorno za imena koja nijesu evropskog porijekla).

Poslije diskusije u razredu, djeca dobijaju zadatak da samostalno naprave plakat o sebi i da na njega napišu sve informacije koje su sakupili o sebi. Zavisno od vještine pisanja nastavnik će možda morati da pomogne nekoj djeci u razredu.

Kao alternativa, djeca bi mogla da nacrtaju svoju sliku u prirodnoj veličini. To se može uraditi na sljedeći način: dijete legne na veliki list papira koji je prostrt na podu, odabere pozuru, na primjer trčanje ili stajanje s raširenim rukama. Drugo dijete iscrtava njegovu/njenu siluetu. Dobijeni oblik se izrezuje i boji vodenim bojama ili bojom za postere. Balončići sa tekstom se takođe mogu isjeći i zakačiti za figuru i prikazati kako se djeca predstavljaju „Ja se zovem ...“, i/ili drugi komad papira sa ličnim podacima o djetetu.

Djeca provode četvrti čas završavajući ove plakate.

Na kraju se predstavljaju posteri ili figure i djeca razgovaraju o tome kako će izložiti plakate u školskoj zgradi. Nastavnik im daje podršku u donošenju odluke.

Nastavni materijali: radni list za učenike

Moje ime ima vlastitu istoriju – Šta ću probati da otkrijem

Kad sam se rodio/la?
U koje vrijeme?
Koji je dan u sedmici bio?
Kakvo je bilo vrijeme?
Gdje sam se rodio/la?
Ko je bio prisutan kad sam se rodio/la?
Koliko sam bio/la velik/a i težak/teška?
Zašto sam dobio baš ovo ime?
Šta moje ime znači?
Gdje se moje ime može naći, kako moje ime glasi na drugim jezicima?

Jedinica 3 (osnovna škola, 3. razred)

Mi smo čarobnjaci!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Šta može jedna obična osoba učiniti sa problemom? Šta može čarobnjak?	Učenici uče da razlikuju realna i čarobna rješenja za različite vrste problema. Crtaju sliku obične osobe ili čarobnjaka.	Tabla (unaprijed pripremljena za jednostavnije prikupljanje dječjih ideja); crteži, ljepljiva traka; listovi papira formata A4, bojice
Lekcija 2	Koja su osnovna dječja prava? Koje oblasti života ona dotiču? Kakva rješenja ovih problema možemo naći?	Razmatranjem osnovnih dječjih prava djeca se upoznaju sa njihovom osnovom i formulišu fantastična i realna rješenja za svakodnevne probleme kroz igru uloga.	Izrezane figure od papira; bojice
Lekcija 3	Kako mogu zauzeti ulogu onoga koji pruža podršku u situacijama u kojim se dati problem javlja? Koja konkretna rješenja možemo ponuditi?	Učenici pokušavaju da pronađu rješenja za teške situacije iz njihovog svakodnevnog života. Svoja rješenja predstavljaju kroz igru uloga.	Rekviziti za igru uloga, po potrebi.
Lekcija 4	Kako možemo procijeniti primjere rješenja problema koje su kroz igru uloga izložili naši drugovi/drugarice iz razreda? Šta smo na taj način naučili?	Učenici uvježbavaju svoje uloge i glume ih u razredu. Zatim diskutuju o rješenjima koji su predstavljeni kroz igru uloga.	Rekviziti za igru uloga, po potrebi.

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Djeca uskoro postaju svjesna činjenice da su mnoge stvari izvan njihove kontrole. Predmet su odluka koje direktno utiču na njihove živote, ali oni često ne mogu uticati na njih. Međutim, djeca su takođe sposobna da otputuju u svijet mašte. To ne mora biti pokušaj bijega iz stvarnog svijeta. Svijet mašte je i sfera u kojoj se kuju novi planovi, gdje se može razmisliti o iskustvima i gdje osoba može dobiti snagu prije povratka u stvarni svijet.

Za nastavni projekt u Cjelini 3 predlažemo oslanjanje na sposobnost maštanja kod djece, te da im se pruži mogućnost da svoje ideje pretvore u rješenja problema iz stvarnog života, a koji su u nekoj vezi sa osnovnim dječjim pravima. Polazna

tačka je da djeca zamisle da su postali čarobnjaci ili vještice i da su u mogućnosti da koriste magične moći kako bi riješili probleme.

Jedan od ciljeva ovog projekta je da se djeca na pojednostavljen način upoznaju sa dječjim pravima. U isto vrijeme, od njih se zahtijeva da prepoznaju situacije koje su povezane sa dječjim pravima u svom okruženju, a koje zahtijevaju bolje rješenje i da zajedno traže takva rješenja - i „magična“ i „stvarna“. Važno je da djeca sve vrijeme ne ostanu unutar svog carstva mašte. Trebalo bi takođe da pokušaju da smisle rješenje za jednostavan problem u svom lokalnom okruženju i da ga primijene u praksi (npr. fokusiranje na pitanja čiste životne sredine u razredu i školskom dvorištu).

Ova se nastavna jedinica oslanja na komunikaciju u razredu. Stoga je jako važno da raspored djece bude odgovarajući. Svi učesnici bi prilikom komuniciranja u grupama trebalo da sjede okrenuti licem u lice. Raspored sjedenja sa licem okrenutim prema nastavniku trebalo bi izbjegavati. Raspored prilikom kojeg djeca sjede u redovima stavlja djecu koja sjede na kraju u neravnopravan položaj. Djeca bi umjesto toga trebalo da sjede u krugu ili oko stola u toku grupnih diskusija.

Datum održavanja ovih časova određuje nastavnik po svom nahođenju, međutim, pogodne su druga i treća nedjelja novembra, jer se podudaraju sa godišnjim obilježavanjem Međunarodnog dana djeteta 20. novembra (vidi takođe sugestije na kraju četvrte lekcije).

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječjim pravima

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca trenutno znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Škola je poput mikro društva. Učenici raspravljaju o stvarima zajedno i pronalaze rješenja za svoje probleme u razredu i u svojim životima. U interakciji su jedni s drugima, a ne samo s nastavnikom.	Član 13, 14, 28, 31(vidi Dodatak: UN Konvencija o pravima djeteta).	Učenici razmišljaju o stvarnim životnim situacijama koje imaju neke veze sa dječjim pravima i počinju iznalaziti rješenja za probleme koji su stvarni za njih ili za druge.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Slušali smo jedni druge i otkrili da se neke naše želje, problemi i ponuđena rješenja mogu jako razlikovati. Vidjeli smo kako naše različite poglede možemo pretočiti u diskusiju i zajedno pronaći rješenja za takve probleme.	Znam da djeca imaju posebna prava: dječija prava. Znam da je Međunarodni dan djeteta 20. novembra. Učim da razlikujem čuda i rješenja problema u stvarnom životu.	Znam da drugi ljudi i ja imamo prava, ali ja moram nešto da učinim da obezbijedim zaštitu tih prava – kako mojih prava tako i prava drugih ljudi. Pronalaženje rješenja za problem nije jednostavno, ne možemo odjednom riješiti sve probleme. Neke od naših želja neće biti ostvarene za duže vrijeme.

D Postupak*Lekcija 1*

Razred sjedi sa stolicama postavljenim u polukrug oko table u prednjem dijelu učionice. Svako dijete je potrebno da ima dobar pogled na tablu.

Nastavnik crta ili pokazuje sliku dvije osobe na tabli ili pomoću projektora: običnog muškarca ili ženu i čarobnjaka. Ili vješticu. Učenici u parovima treba takođe da nacrtaju dvije figure i pokušaju da zajednički odgovore na sljedeća pitanja:

- Kakva je razlika između čarobnjaka ili vještica i običnih ljudi?
- Šta radi obična osoba u određenim situacijama, npr. ako nema hljeba u kući?
- Šta radi čarobnjak ili vještica u istoj situaciji?
- Kako bi se podstakla dječija mašta, dalje situacije mogu smisliti djeca, uz moguću pomoć nastavnika. Nastavnik sakuplja sve učeničke odgovore na tabli, uz upotrebu sljedeće tabele:

	„Obična“ osoba	Vještica ili čarobnjak
Situacija 1 (npr. glad)		
Situacija 2 (npr. siromaštvo)		
Situacija 3 (npr. dosada)		
Situacija 4 (npr. rođendan)		
Itd.		

Djeca razmjenjuju ideje i diskutuju o svojim rješenjima različitih problema. Pitanja za podsticanje diskusije mogu biti:

- Možete li pronaći bilo kakva rješenja ili ideje koje je predložio dobar ili zao čarobnjak ili vještica? Kako bi dobri čarobnjak ili dobra vještica postupili u određenim situacijama?
- Kada ste zadnji put poželjeli da imate magične moći, i šta ste tada htjeli da promijenite?
- Šta je vaša najveća želja sada? Kako biste ispunili tu želju da imate magične moći? Kako možete ispuniti tu želju u stvarnosti?
- Itd.

Učitelj podstiče učenike da iznose svoje ideje i svima daje pozitivnu podršku. Objašnjava da će se u razredu još nekoliko puta u narednih nekoliko časova govoriti o čarobnjacima i vješticama i daje učenicima zadatak da potraže slike čarobnjaka i vještica u časopisima ili knjigama i da ih po mogućnosti donesu u razred. Od slika i knjiga se može napraviti mala izložba.

Na preostalom dijelu časa, učenici crtaju i boje komplikovanog čarobnjaka ili vješticu, a do ove figure crtaju „običnu“ osobu. Ovi crteži se mogu dovršiti kao domaći zadatak i na kraju biti predstavljeni na izložbi.

Lekcija 2 (Trajanje: oko 1/2 časa)

Uvod: Posmatranje i komentarisanje izložbe (vidi gore), ako je postala dovoljno velika za prezentiranje. Nastavnik podstiče učenike da sakupe još slika, knjiga i predmeta, i da dovrše svoje crteže ukoliko to već nijesu uradili.

Djeca sada sjede u krugu. Nastavnik drži kratko predavanje o deset najvažnijih dječjih prava. Na ovom ključnom času, on ili ona im govori da su prije 50 godina napisana i potpisana od strane mnogih država članica posebna prava koja se odnose na život i položaj djece. Ovdje preporučujemo čitanje Deklaracije o pravima djeteta iz 1959. godine (vidi

dodatak, mada se skraćene verzije takođe mogu naći na internetu), koju nastavnik može prilagoditi i skratiti po potrebi.

Nastavnik treba da učini prezentaciju što deskriptivnijom, razumljivijom i bliskom djetetu: primjeri stvarnih situacija ili priče koje su relevantne za dječje iskustvo će pomoći u ovome.

Prilikom sumiranja i zaključivanja nastavnik bi trebalo da napravi spisak najbitnijih teza u saradnji s djecom i da ih ispiše po tabli. Djeca onda mogu prepisati spisak u svoje sveske.

Potrebno je da djeca shvate da:

- dječja prava postoje,
- ova prava važe za svako dijete, čak i ovdje u našoj zemlji,
- cilj je omogućiti svakom djetetu da poraste na zdrav način (ovo uključuje fizički, moralni, duhovni i društveni razvoj,
- sloboda i lično dostojanstvo djeteta treba da se poštuju.

Potom, nastavnik/nastavnica raspoređuje oko 20 papirnih figura dječaka i djevojčica koje su ili on/ona ili učenici prethodno izrezali. On ili ona na podu dijeli figure u četiri grupe od po pet figura. Nastavnik kaže djeci da svaka grupa ima određeni problem:

- prva grupa doživljava prijetnju svom fizičkom blagostanju (hrani, zdravlju itd.),
- druga grupa doživljava prijetnju duhovnom blagostanju (diskriminaciju, prijetnju privatnosti itd.),
- treća grupa doživljava prijetnju obrazovnim mogućnostima (porodici, prijateljima itd.),
- četvrta grupa doživljava prijetnju svom društvenom okruženju (porodici, prijateljima itd.)

Poslije ovog objašnjenja, razred se dijeli u četiri grupe, od kojih je svaka odgovorna za jednu grupu papirnih figura. Uputstvo: Uzmite vaših pet figura i na svaku napišite rečenice o tome šta im je

potrebno ili šta im nedostaje ili zbog čega pate. Upotrijebite rečenice koje počinju sa „ja“ (u prvom licu). Na primjer, grupa „duhovno blagostanje“ može pisati rečenice poput sljedećih: “Ljudi me ismijavaju jer sam stranac/strankinja”, “Patim jer nemam prijatelja”, “Tužan/na sam zato što se ljudi smiju mom govoru” itd.

Djeca rade u svoje četiri grupe, a onda saopštavaju jedni drugima šta su uradili i vode diskusiju kako bi pronašli dodatne primjere za svoju grupu figura (npr. „Čega se još možeš sjetiti?“) i moguće dopisali neke rečenice.

Dalje, grupe postaju čarobnjaci i vještice i žele da pomognu ovoj djeci da dožive dječja prava! Svako dijete pregleda figure po kojima su ispisane rečenice. Za svaku ponaosob postavljaju se sljedeća pitanja:

- Pročitajte šta piše na djetetu: šta ga čini nesrećnim?
- Kako bi čarobnjak ili vještica mogli da pomognu? Šta bi on ili ona mogli da urade pa da se djetetu može pružiti pomoć danas, sutra i svaki sljedeći dan?
- Šta dijete može samo da uradi kako bi se on ili ona osjećali bolje?
- Šta mogu da urade ljudi bez magičnih moći (na primjer mi) kako bi pomogli djetetu da se osjeća bolje?

Ova vježba se može izvesti sa čitavim razredom, ili zavisno od veličine razreda i dozvoljenog vremena u dvije ili više manjih grupa.

Lekcija 3

Nastavnik ponavlja deset najbitnijih dječjih prava (vidi gore, lekcija 2). Danas razmatramo konkretne situacije iz svakodnevnog života u kojima ova prava igraju ili bi trebalo da igraju bitnu ulogu. Nastavnik motiviše učenike da razmisle o mjestima ili situacijama iz svakodnevnog života neprijatnim za njih, njihove drugove/drukarice iz razreda ili mlađe ili starije učenike u školi. Posebno bi trebalo da razmisle o situacijama u kojima postoji opasnost da se ugroze prava ove djece. Ova vježba se radi u parovima. Kao podsticaj i šema za prikupljanje priloga djece, sljedeći spisak mjesta i situacija se može prikazati na tabli:

Mjesta

- učionica
- školsko dvorište
- put do škole

Situacije

- svađa i nesuglasice
- bez ručka
- zaboraviti napisati zadatak
- dobiti batine
- ne imati prijatelja
- bez tople zimske jakne
- bez odgovarajuće sportske opreme

Uputstvo: Mi ćemo sada preuzeti ulogu malih čarobnjaka i vještica. Vježbaćemo kako naći rješenja za ove situacije.

U razgovoru sa cijelim razredom razmatramo dvije ili tri situacije – što je moguće realnije. Potom učenici formiraju male grupe od po troje ili četvoro i biraju jednu situaciju koju žele da razmatraju i riješe. Svaka grupa bi trebalo da osmisli igru uloga kako bi ilustrovali situaciju i predstavili svoje rješenje. Današnji čas služi za pripremu: igre uloga i diskusija će se održati na sljedećem času (ne odmah poslije lekcije 3, zbog dolje navedenih zahtjeva zadatka).

Nastavnik objašnjava šta je potrebno za igru uloga: on ili ona precizira vrijeme koje je namijenjeno za pripremu i izvođenje (npr. 5 minuta), sadržaj (situaciju i rješenje), daje savjet za izvođenje (da se govori jasno i glasno, upotrebljavaju rekviziti itd.). Nastavnik podržava grupe, daje sugestije ako je to neophodno i sluša. U pripremi za četvrtu lekciju učenici mogu da usavrše svoje scene kostimima i rekvizitima.

Lekcija 4

Razredu se daju kratka uputstva za igru uloga: dozvoljeno vrijeme, jasni kriterijumi ocjenjivanja za one koji gledaju (npr. Da li je situacija predstavljena na razumljiv način? Da li je rješenje realno? Da li su glumci bili ubjedljivi?). Ovi kriterijumi procjene bi trebalo da stoje na tabli!

Učenici izvode svoje scene u razredu (problem i rješenje). Vremenska ograničenja (npr. 5 min po izvođenju) je potrebno striktno poštovati.

Poslije svakog ili svakog drugog izvođenja treba povesti diskusiju koja se bavi dolje pomenutim pitanjima, kao i uopštenijim pitanjima (npr. Ko je nekad iskusio sličnu situaciju? Kakva je bila vaša reakcija/ šta ste uradili u ovoj situaciji?).

Zaključna diskusija (cijeli razred) o različitim problematičnim situacijama i rješenjima koji su izvedeni, zaokružena revizijom dječjih prava i podizanja svijesti da se čitava vježba uvijek odnosila na ova prava.

Projekat je moguće postaviti tako da obilježava Međunarodni dan djeteta (20. novembar) kada djeca mogu pripremiti nešto za širu školsku zajednicu (informacije za drugi razred o dječjim pravima, kreativno saopštavanje ovih prava npr. poster-prezentacijama u školskom hodniku, malom predstavom koja se zasniva na igri uloga u razredu itd.).

Jedinica 4 (osnovna škola, 4. razred)

Naša prava – naše blago

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijal
Lekcija 1	Zašto su nam potrebna posebna dječja prava?	Učenici se upoznaju sa projektom "kutija s blagom"; razgovaraju kako da isplaniraju i realizuju taj projekt.	Predmeti koji se mogu koristiti za predstavljanje određenih dječjih prava (demonstracija i inspiracija); kartice s dječjim pravima, tekst o dječjim pravima (vidi dodatak)
Lekcija 2 (i vannastavne aktivnosti naredne nedjelje)	Moja lična kutija s blagom – Nešto posebno	Učenici ukrašavaju svoje kutije s blagom i pripremaju ih za svoja „blaga dječjih prava“ .	Svako dijete donese metalnu, drvenu ili kartonsku kutiju u školu; dugmad u boji, komade platna, ljepilo i makaze itd.
Lekcija 3 (nakon nekoliko sedmica)	Moja kutija s blagom, tvoja kutija s blagom: međusobna razmjena!	Učenici pokazuju svoje kutije s blagom tako što prirede izložbu na svojim klupama	Učeničke kutije s blagom (sa sadržajem)
Lekcija 4 (malo prije 20. novembra)	Kako bismo mogli organizovati izložbu?	Učenici izlažu svoja blaga i kutije s blagom kako bi ih vidjela sva druga djeca u školi.	Učenici pronalaze prostoriju ili mjesto za svoju izložbu (poželjno-ali ne neophodno-u zgradi škole.

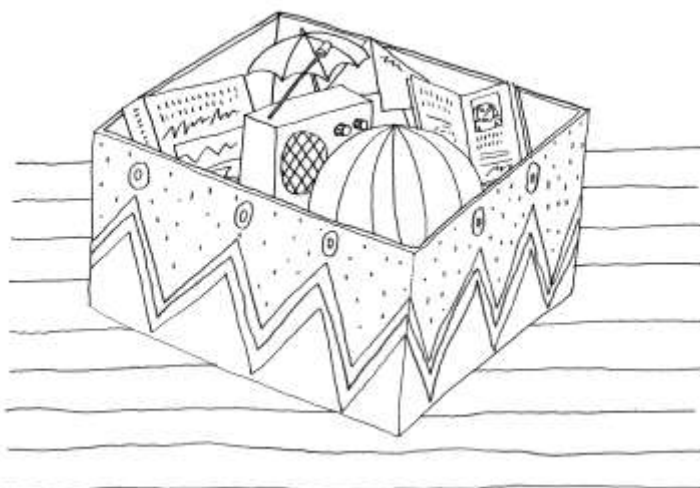
B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Učenici produbljuju znanje o dječjim pravima. Tokom dužeg vremenskog perioda proučavaju sadržaj i svrhu tih prava tako što nastoje da spoje svako pravo sa određenim predmetom koji može predstavljati ili simbolisati to pravo. Svako dijete će naći vlastita rješenja. Da bi to učinila, djeca moraju da shvate i protumače date članove.

U smislu teorije učenja, zadatak omogućava učenicima da aktivno organizuju vlastite procese učenja, što značajno povećava njihove mogućnosti da ostvare trajno povećavanje znanja.

Ovo je razredni projekat koji obuhvata duži vremenski period (od pet do sedam nedjelja) i koji može inspirisati i podstaći učenike da podijele svoje ideje i da o njima razgovaraju. Povodom Međunarodnog dana djeteta (20.

novembar), može se održati izložba učeničkih kutija s blagom u školskoj zgradi. Time se pruža dodatna stimulacija i motivišu mlađi učenici da nešto slično urade godinu ili dvije kasnije.

Najpogodnije vrijeme za početak projekta bi bilo između kraja septembra i sredine oktobra.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 4

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Svaki učenik uživa pravo da razvije svoj vlastiti način umjetničkog izražavanja. Na taj način učenici jačaju samopouzdanje i uče više o sebi samima i jedni o drugima.	Sva dječja prava se uvode i o njima se raspravlja.	Učenici uče da donose odluke i da obrazlažu rješenja koja su pronašli.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječja prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada preduzeti?
Bilo bi prekrasno da škola postane mjesto gdje možemo vidjeti mnogobrojna umjetnička djela. Sada volim da idem u školu.	Proučavao sam dječja prava duže vrijeme. Morao sam donijeti odluku o svakom članu, a to sam mogao da učinim samo ako sam shvatio taj član. Otkrio sam da nije uvijek jednostavno razumjeti Konvenciju o dječjim pravima.	Nijesu svi članovi Konvencije o dječjim pravima za mene jednako važni. Razmišljao sam o pitanju koje članove mogu zagovarati. Razmišljao sam o pitanju koja su prava posebno važna za drugu djecu iz drugih porodica, regija ili drugih zemalja, i šta bih ja mogao da učinim da im pomognem.

D Postupak

Lekcija 1 (kraj septembra/početak oktobra; trajanje: otprilike 1 sat i po)

Uvod: Nastavnik osvježava prethodno znanje o dječjim pravima i sumira najbitnije teze (vidi Cjelinu 3, lekcija 2). On ili ona djeci dijeli kopije kartica sa dječjim pravima (vidi dodatak) i objašnjava ih kako bi ih djeca dobro savladala (koje pravo je ilustrovano kojom slikom?) i bila spremna da izvedu zadatak koji se od njih zahtijeva. Ova lekcija zahtijeva vrijeme i dobru pripremu nastavnika, što znaci detaljno čitanje Konvencije o pravima djeteta (vidi dodatak). Prilikom uvođenja kartica sa dječjim pravima, fokus ne treba da bude na jednostavnom čitanju različitih prava i povezivanju slike sa pojedinačnim pravom, već više na korišćenju slika kako bi se ispričala priča ili izvještavalo o datom pravu.

Nastavnik dalje stavlja praznu kutiju na sto, koja je ukrašena tako da izgleda kao kovčeg sa blagom pored kartica sa dječjim pravima. Pored on ili ona raspoređuje predmete koji predstavljaju neka od dječjih prava. Na primjer, za Član 7 (pravo na ime od rođenja) može se postaviti mala svijeća u znak sjećanja na krštenje i rođendan. Za Član 28 (pravo na obrazovanje), može se postaviti jedna olovka. Nastavnik objašnjava princip simbolizacije i razgovara o daljim primjerima sa učenicima.

Nastavnik potom objašnjava kakav je dalji plan:

Međunarodni dan djeteta je 20. novembra. Do tada će svaki učenik napraviti svoju kutiju s blagom. Kutiju je potrebno napuniti karticama sa dječjim pravima i predmetima koji odgovaraju ovim

pravima. Svaki učenik odlučuje koji bi predmet mogao odgovarati izabranom dječijem pravu.

Konkretni zadaci:

Svaki učenik ima dovoljno vremena do naredne nedjelje da pronađe i ukrasi kutiju tako da ona izgleda kao kovčeg s blagom. Prvo, djeca treba da pronađu kutiju za pravljenje kovčega s blagom. Ova kutija može biti od kartona, drveta ili metala, a djeca bi trebalo jedni drugima da pomognu u nalaženju odgovarajuće kutije. Osmišljavanje i ukrašavanje kutije može se dijelom uraditi u školi, u toku časa likovnog ili tehničkog obrazovanja, tako da domaći zadatak za djecu jednostavno može biti samo da pronađu odgovarajuću kutiju i materijal za dekoraciju i da ponesu u školu dovoljno materijala za sebe i da dijele i razmjenjuju sa drugovima/drugaricama iz razreda.

Svi učenici dobijaju kartice s dječjim pravima i izrezuju ih. Stavljaju ih u svoje kutije s blagom, čim su one gotove. Uputstvo: Počni tražiti blago, tj. pronađi svoje prvo blago/predmete koji simbolišu određena dječja prava!

Mogući (značajan) fokus: Prođite kroz kartice sa dječjim pravima ponovo i napišite ključne riječi na poleđinu svake kartice kako bi se sumiralo svako pravo.

Lekcija 2 (jednu nedjelju kasnije)

Djeca jedni drugima pokazuju svoje materijale i predmete koje su donijeli da označe prava napisana na karticama (vidi zadatak gore).

Diskusija/olujna mozgova

- a) o dizajnu kutija s blagom;
- b) o odgovarajućim „simbolima“ za pojedina dječja prava (ako je moguće sa integrisanim ponavljanjem najbitnijih dječjih prava): Koja bi bila odgovarajuća ilustracija za koju karticu? Gdje se takvi predmeti („blaga“) mogu naći? itd. Bitno je da „lov na blago“ pomaže djeci da se upoznaju sa dječjim pravima i da ih oni bolje shvate. Djeca jedino mogu izabrati pravi predmet ako su razumjeli šta znači određeno dječje pravo.

Djeca počinju ukrašavati svoje kutije s blagom. Razmjenjuju materijale i pomažu jedni drugima. Nastavnik određuje koliko vremena treba posvetiti ovom zadatku. Ovo se može završiti ili u školi (moguće na dodatnom času), ili za domaći.

Tokom „lova na blago“ kada djeca u roku od četiri do pet nedjelja sakupljaju predmete i materijale, oni bi trebalo da razmjenjuju svoje ideje i pokazuju

jedni drugima šta su pronašli: Ko je šta pronašao da označava određeno pravo? Učenicima treba da bude dopušteno da preuzimaju ideje jedni od drugih. Djeca će učestvovati u nekoj vrsti takmičenja ko ima najljepšu kutiju s blagom s najkreativnijim i najoriginalnijim idejama.

Lekcija 3

Sedmicu dana prije Međunarodnog dana djeteta (20. novembar): sva djeca pokazuju predmete koje su sakupili na izložbi na svojim klupama. Ne moraju svako dječije pravo predstaviti nekim predmetom. Pravi se kratak obilazak svih predmeta (10 min.).

Djeca jedni drugima objašnjavaju zašto su odabrali svoj predmet (poslije kratke pripreme faze u grupama od tri ili četiri).

Poslije ovoga, pod vodstvom nastavnika razred diskutuje o tome na koji bi se način izložba mogla prikazati na Međunarodni dan djeteta (20. novembar) drugim učenicima u školi. Pitanja za diskusiju: Postoje li neke staklene vitrine koji bismo mogli koristiti? Treba li da postavimo neke manje stolove u školskoj zgradi? Treba li da našu učionicu pretvorimo u muzej dječjih prava za 20. novembar? Možda je još neko odjeljenje trećeg razreda realizovalo isti plan – ko će ovo provjeriti kod drugih odjeljenja? Treba li da pozovemo direktora, druge nastavnike, roditelje ili pomoćno osoblje? Treba li da napravimo poster kako bi oglasili našu izložbu? Treba li da organizujemo neku vrstu otvaranja naše izložbe? Hoće li neko dijete ili nastavnik održati kratki uvodni govor? Hoćemo li uvježbati ili napisati i komponovati neku pjesmu za tu priliku? I tako dalje.

Lekcija 4

Međunarodni dan djeteta, 20. novembar (ili što je moguće bliže ovom datumu)

Učenici postavljaju izložbu po planu i izlažu svoje kutije sa blagom kako bi ih vidjela ostala djeca iz škole. U vezi sa ovim mora postajati neka informacija od dječjim pravima (ova informacija se može i trebalo bi da se iznese u uvodnom govoru i na posteru izložbe).

Poslije ovoga, vodi se diskusija/osvrt u razredu (moguće prvo u pisanoj formi, a onda i usmeno): Kako je projekat protekao? Šta ste njime dobili? Šta je to dobro proteklo? Šta smo mogli uraditi bolje? I tako dalje.

Jedinica 5 (osnovna škola, 5. razred)

Mi postavljamo pravila za našu učionicu

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Koja prava ima svaka osoba u ovoj učionici?	Radeći u grupama, učenici sastavljaju spisak predloga pravila u svom razredu.	Listovi papira A4 (jedan po grupi)
Lekcija 2	Šta neko pravilo čini dobrim pravilom? Zašto ona mogu biti gnjavaža? Zašto mogu biti korisna?	Učenici razmišljaju o principu reda i pravila.	Materijali o osnovnim principima pravila u demokratiji; prazni listovi papira A4.
Lekcija 3	Na koji način se dječija prava mogu realizovati u učionici?	Radeći u grupama učenici stvaraju pravila koja su usaglašena s dječjim pravima.	Radni listovi koji su fotokopirani ili koje su učenici napisali.
Lekcija 4	Izrada pravila u grupama i usaglašavanje o pravilima u razredu.	Učenici upoređuju svoje ideje i pokušavaju donijeti jednoglasnu odluku o pravilima za svoj razred.	–

B Obrazovno-odgojni ciljevi

Kada gledamo na pravila za učionicu iz perspektive ljudskih i dječjih prava, ta pravila imaju dalekosežnije implikacije od pukog osiguravanja mira i tišine u učionici.

Ljudska i dječija prava nijesu samo skup hladnih pravnih standarda. Da bi imala smisla, ona treba da služe kao instrumenti i smjernice u našim naporima za uspostavljanje jednakosti i pravde u našem svakodnevnom životu. Našim učenicima je škola važan segment, a na neki način i ključni element u njihovim svakodnevnim životima. Ali, škola je čak i više od toga: škola je jedino mjesto na kojem učenici mogu naučiti – u bezbjednom okruženju- kako da djeluju u društvu. Škola, drugim riječima, učionica, školska zgrada i njezin prostor u cjelini, ali i školska organizacija i vođstvo škole čine minijaturni model društva – mikro društvo. Ono što su učenici naučili, razvili i testirali ovdje, bilo to korisno ili ne, ima dobru šansu da se prenese na svijet izvan učionice i školske zajednice. Kako bi učenici postali svjesni ove činjenice i koristili je u smislu obrazovanja o dječjim pravima je bitan cilj Cjeline 5.

Prava i obaveze čine komplementaran par konceptata. Idu skupa kao dan i noć ili kao ljeto i zima. Prava i obaveze zavise jedna od drugih. Ljudska i dječja prava se ne mogu razumjeti bez shvatanja važnosti međusobne zavisnosti prava i obaveza.

Ovaj projekat će se usmjeriti na sljedeće članove Konvencije o pravima djeteta:

član 12, neka se čuje naše mišljenje;
 član 13, sloboda da se izražavamo;
 član 28, pravo na obrazovanje;
 član 31, pravo na slobodno vrijeme i zabavu.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
U ovoj nastavnoj jedinici, učenici prolaze kroz konkretno iskustvo o tome da su nam potrebna pravila kako bismo živjeli zajedno i shvataju da dječija prava definišu takav sistem pravila.	Član 12, 13 18, 31 (vidi dodatak: Konvencija o pravima djeteta)	Učenici razumiju kako se pravila donose u demokratiji. Sposobni su da učestvuju u demokratskim procesima donošenja odluka.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Učenici shvataju da prava i obaveze idu skupa. Shvataju da su pravila stvorili ljudi za ljude, da se mogu mijenjati i da nije jednostavno svakom članu grupe da se složi oko obavezujućih pravila.	Sada znam da imam pravo da učestvujem u radu na pravilima za naš razred. Svjestan/svjesna sam da je izrada Konvencije o pravima djeteta predstavljala sličan proces.	Sada mogu pokušati da pronađem slična pravila o tome kako živjeti zajedno u mojoj porodici, mom sportskom klubu ili zajedno sa mojim prijateljima. Trebali bi da obezbijedimo da što više ljudi učestvuje u definisanju takvih pravila i da su sposobni da se slože sa kompromisnim rješenjem.

D Postupak

Lekcija 1

Nastavnik daje informativni uvod u projekat i plan za sljedeće četiri lekcije.

Kao moderator on ili ona započinje diskusiju s učenicima o „pravima i dužnostima“. Evo moguće ideje:

- Navedite neka svoja prava iz učionice, školskog dvorišta ili vaše porodice. Podsjetite se na dječja prava o kojima ste već puno čuli!
- Ova prava će jedino funkcionisati ako ih i ostali poštuju. Kod svakog prava postoji- za druge i za nas – dužnost! Sada pomislimo na ostale primjere koje ste pomenuli!

Razred se dijeli na tri, šest ili devet grupa zavisno od veličine razreda. Pokušajte da ne bude više od pet učenika u svakoj grupi. Grupe su A, B ili C.

Svaka grupa određuje svog govornika. Poslije ovoga kratko se daju povratne informacije – kako ste izabrali svog govornika?

Svaka grupa ima papir koji je podijeljen na tri dijela. Koristeći gornju trećinu papira, oni bilježe šta misle da su prava svakog pojedinca (uključujući nastavnika) u razredu. Trebalo bi da zabilježe svaku sugestiju i svaku sugestiju je potrebno obilježiti brojem.

Dajte povratne informacije – koliko dobro smatrate da ste ispunili zadatak? Šta ste svi radili što je bilo od pomoći? Šta je pravilo smetnje?

Papir se daje sljedećoj grupi (A daje B, B daje C, C daje A).

Svaka grupa procjenjuje listu prava koju je proizvela prethodna. Oni raspravljaju o sljedećim pitanjima: kojim odgovornostima odgovara koje pravo? Koje odgovornosti bi trebalo da podržimo kako bi poštovali ta prava? Šta je potrebno da uradimo, kako je potrebno da se ponašamo? Npr. „Svako ima pravo da se čije njegov/njen glas“ odgovara „Mi imamo odgovornost da slušamo“.

Upotrebom istih brojeva koji su korišćeni u odjelku za prava, grupe sada ispisuju odgovarajuće odgovornosti na sredini trećeg papira.

Na kraju lekcije, nastavnik sakuplja sve priloge koje su napravili učenici kako bi ih iščitao/ iščitala prije sljedećeg časa.

Lekcija 2 (u tajanju otprilike 11/2 školskog časa)

Nastavnik podstiče učenike da prodiskutuju na temu „pravila“ koristeći osnovna pitanja koja se tiču pravila, ilustrovana referencama na pravila u sportu, u razredu ili u saobraćaju. Inspiracija:

- Šta je dobro kod pravila?
- Šta to može da bude iritirajuće kod njih?
- Kada mi je drago da postoje pravila ? šta me nervira kod pravila?
- Ko postavlja pravila u različitim kontekstima? Ko ima moć da sprovodi pravila i sankcije ako se ova pravila prekrše?

Kao podsticaj za početak ove faze časa, ili kasnijeg sumiranja, sljedeći tekst (ili njegova skraćena verzija) „Disciplina i red u demokratiji- i u školi“ može se koristiti.

Disciplina i red u demokratiji – i u školi

1. ed je potreban u svim okolnostima. Grupa bez reda i osnovnih pravila ne može biti demokratska. R
2. Ograničenja su neophodna. Pravila mogu biti pogrešna ili neprikladna. Ali sve dok se ne promijene, moraju se poštovati. Mora, međutim, postojati mogućnost da se pravila mijenjaju.
3. Od samog početka djeca treba da učestvuju u postavljanju i provođenju pravila. Samo se na taj način ona mogu poistovijetiti s pravilima.
4. Zajednica u učionici ne može funkcionisati bez međusobnog povjerenja i poštovanja. U nekim se slučajevima može pokazati da je teško uspostaviti takvu atmosferu.
5. Timski duh mora zamijeniti takmičarsku atmosferu u razredu.
6. Prijateljska atmosfera u razredu je od ključne važnosti.
7. Socijalne vještine nastavnika treba da daju bitan doprinos (demokratsko vođstvo, razvijanje osjećaja pripadnosti grupi, razvijanju odnosa itd.).
8. Komunikacija unutar grupe predstavlja stalno prisutnu realnost u demokratski vođenom razredu. *" Grupa bez reda istražuju i osnovnih pravila ne može biti demokratska "*
9. Učenici, kako dječaci tako i djevojčice, moraju se podsticati nešto novo i da uče iz svojih pogrešaka.
10. Unutar postavljenih granica, mora biti moguće ostvarivati slobode. Samo se tako može razvijati individualna odgovornost.
11. Disciplina i red će najrevnosnije biti prihvaćeni i poštovani ako svakom pojedincu pomažu da se ona ili on izrazi i ako pomažu grupi u razvijanju zadovoljavajućih odnosa i radnih uslova

Učenici se razvrstavaju u iste grupe kao i na prethodnom času. Nastavnik dijeli komade A3 papira sa prethodnog časa i daje sljedeća uputstva:

- Pogledajte šta ste do sada napisali. Razmislite o pravilima za koja smatrate da su posebno bitna za naš život i koja biste voljeli da predstavite razredu kasnije.

Napišite ova pravila na donju trećinu vašeg papira prema sljedećim smjernicama (optimalno, nastavnik daje jedan ili dva primjera)

- Ona treba da budu afirmativno formulisana, a ne prohibitivna.
- Ona treba da opišu i odgovornosti i prava, npr. upotrebom riječi „zato što“: „Mi imamo obavezu da slušamo kada drugi govore, zato što imamo pravo da se čuje naš glas.“

Grupe rade svoj posao prema uputstvima. Poslije ovoga, formiraju se veće grupe spajanjem dvije manje. Svaka grupa predstavlja svoja pravila sljedećoj; diskutuje se i daju povratne informacije o izabranim pravilima, o tome kako su ona sročena i koliko su razumljiva, uz mogućnost predade i

poboljšanja.

Potrebno je da svaka grupa izabere najviše tri pravila. Ona se onda ispisuju debelim masnim slovima po velikim trakama papira (isječenim izduž od A3 papira).

Ova tri pravila (po grupi) se kače na tablu u učionici. Vodi se diskusija o svakom skupu pravila: govornik iz svake grupe objašnjava odabrana pravila razredu.

Sinopsis: Konačno sređivanje kolekcije pravila koja želimo da učinimo obavezujućim u našem razredu:

- Koja su pravila identična ili slična? Koja se stoga mogu izbaciti ili stopiti?
- Šta je potrebno preformulisati kako bi izraz bio sažetiji i razumljiviji?

Zatim se glasa kako bi se odlučilo koja pravila da se zadrže. Svaki učenik/učenica ima pet „žetona“ da potroši na pet pravila za koja smatra da treba da se uključe u njegov/njen razred. Učenici mogu glasati pisanjem male linije na tabli ili lijepljenjem samoljepljivih papira pored omiljenih pravila. Pravila (ne više od deset) sa najvišim brojem glasova se ispisuju kao novi set pravila ili se uvršćuju u prethodno postojeća pravila razreda. Pravila se mogu ispisati kao poseban dokument, može ih potpisati svaki učenik i mogu biti izložena u učionici.

Razmišljanje o učenju (gdje u isto vrijeme nova pravila se primjenjuju i učvršćuju): Šta je pomoglo, šta je pravilo smetnje? Kako ste doprinijeli aktivnostima? Jeste li primijetili još nekoga iz razreda čiji je doprinos bio koristan? Zašto? Na koji način?

Lekcija 3

Nastavnik osvježava prethodno znanje o dječjim pravima i sumira najbitnije teze (vidi Cjelinu 3, lekcija 2 i Cjelinu 4, lekcija 1): stvaranje dječjih prava, najbitnija dječja prava, koja su moguće takođe povezana sa ljudskim pravima.

Nastavnik dalje predstavlja sljedeći izbor dječjih prava, koristeći ovoga puta originalni tekst iz originalne Deklaracije o pravima djeteta (vidi dodatak):

- Član 12, izražavanje svojih stavova i interesa;
- Član 13, sloboda izražavanja;
- Član 28, pravo na obrazovanje;
- Član 31, pravo na odmor i zabavu.

Učenici su podijeljeni na grupe (na isti način kao kod lekcija 1 i 2, ili na nove grupe od po troje ili četvero djece). Svaka grupa dobija komad papira A4 i na njemu priprema radni list sa dva stupca, kao što je pokazano dalje. U uskom stupcu na lijevoj strani, unose 4 prava, praveći podjednak razmak među njima prema dnu stranice.

U širem stupcu na desnoj strani, objedinjuju svoje misli o pravima i obavezama koje ta prava nose, kako za njih same tako i za druge. Za početak mogu pitati: „Ako moj komšija, prijatelj ili drug iz razreda zahtjeva to pravo, koje obaveze i dužnosti iz toga proizilaze za mene i ostale?“ Ili (za član 28) „Kakvu dužnosti mora ispuniti društvo i škola kako bi obezbijedili pravo na obrazovanje? Kako ja mogu kao pripadnik tog razreda doprinijeti ostvarenju tog prava?“ Rezultati će biti razmatrani na sljedećem času.

Članovi grupe (imena)	
Prava	Pravila i dužnosti
<p>Član 12. <i>Izražavanje stavova i interesa</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	
<p>Član 13. <i>Sloboda izražavanja</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	
<p>Član 28. <i>Pravo na obrazovanje.</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	
<p>Član 31. <i>Pravo na slobodno vrijeme i zabavu</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	

Lekcija 4

Učenici jedni drugima predstavljaju rezultate u razredu (tj. kompletiran radni list iz lekcije 3). Po jedan je predstavnik za svaku grupu. Mogli bi govoriti o aspektima poput sljedećih:

- Kako smo pristupili našem zadatku? (Proces grupnog rada i odlučivanja)
- Šta je važno za nas? (Kriterijumi i vrijednosti)
- Na koji način možemo obezbijediti da se prava poštuju? (Stavovi prema vrijednostima, sprovođenje) Ko je odgovoran za sprovođenje ova četiri dječja prava?

Mogući zaključak: Učenici se usaglašavaju o pravilima za svoj razred. Postiže se saglasnost o konačnom zajedničkom izdanju prava i odgovornosti vezanih za osnovna dječja prava koja su proučavana. Jedna grupa dobija zadatak da sačini dokument sa pravilima u vidu umjetničkog djela. Svi učenici i nastavnici potpisuju dokument. Pravila su na snazi dok ih ne zamijeni novi dokument. Navedeni dokument treba izložiti na Međunarodni dan djeteta kao primjer praktikovanja demokratije u razredu.

Jedinica 6 (osnovna škola, 6. razred)

Dječija prava: umjetničko djelo!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Šta je umjetnički projekat? Na koji način kroz umjetnička sredstva mogu predstaviti dječija prava?	Učenici odlučuju koji će pojedinačni član iz Konvencije o pravima djeteta predstaviti kao umjetničko djelo i razvijaju svoje prve ideje.	Neki časopisi; dječja prava na karticama ili komadićima papira
Lekcije 2 – 4	Na koji način učenici i nastavnici pomažu jedni drugima? Kako odgovaramo za spore i brze radnike?	Učenici izvode jedan ili više umjetničkih projekata. Uče da daju i da primaju pomoć u razredu.	Papir, boje, ljepilo, časopisi itd.

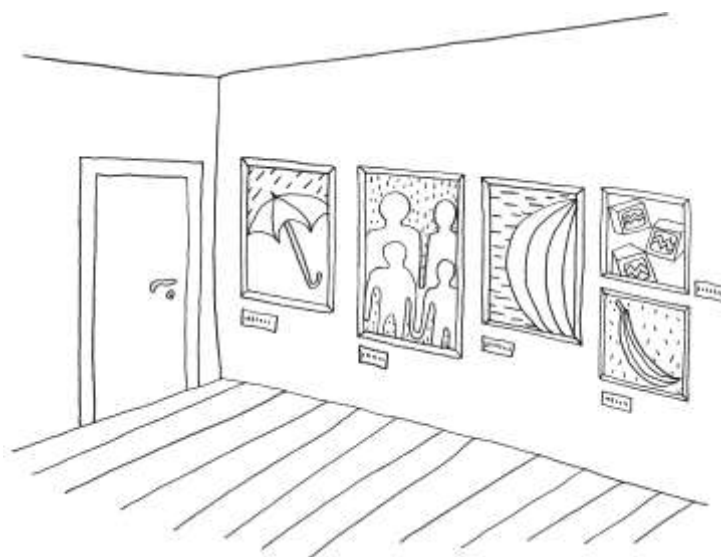
B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Dječija i ljudska prava često su povezana sa složenim političkim, društvenim i ličnim problemima. Ovaj projekt se uz to nadovezuje na tradiciju umjetničke interpretacije koja se često koristila u kontekstu dječijih i ljudskih prava, a koja se može upotrijebiti kao inspiracija za ovaj projekat.

Umjetnici su dobijali zadatak da izraze sadržaj određenog člana, ili dijela člana, kroz slike. Na taj način stvorene su mnogobrojne sjajne kartice, kalendari, knjige, čak i filmovi.

Za učenike koji su već radili na projektu kutije s blagom u trećem razredu, ovaj umjetnički projekat pružiće dodatnu priliku za dublje izučavanje dječijih prava.

Iz našeg iskustva sa ovom umjetničkom tradicijom (što je već bio slučaj kod Cjeline 3 sa projektom kutija s blagom), slijedi naše ubjeđenje da je kreativni i integralni pristup učenju veoma važan: djeca o nekoj kontroverznoj temi treba da uče ne samo kognitivno, već i likovno i muzički. Izgovorena ili pisana izjava može se izraziti kroz sliku jedino ako je u potpunosti shvaćena.

Predlažemo da lekcije planirate dovoljno rano kako bi se omogućilo da slike budu izložene na Međunarodnom danu djeteta, 20. novembra, u školi, gradskoj skupštini ili drugoj javnoj zgradi.

Cilj ovog projekta jeste vrhunac i pokretač u jednom, podstičući učenike da izvršavaju zadatak s potrebnom pažnjom i kreativnošću.

Napomena: prva lekcija, ali ili čitavi projekat mogu se izvesti u saradnji sa drugim nastavnikom likovnog ili tehničkog ili u saradnji sa lokalnim umjetnicima. Učenici takođe mogu imati sugestije koje se mogu integrisati u plan. Projekat je moguće izvesti i u saradnji sa još jednim razredom.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječijih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici mogu naročito na časovima umjetnosti razumjeti da je razvoj njihovog individualnog načina izražavanja i moguć i važan. Oni pronalaze individualne puteve predstavljanja različitih prava djece umjetničkim sredstvima.	Učenici su proširili i produbili svoja znanja i razumijevanje dječjih prava i kritički su procijenili neke od ključnih prava iz Konvencije o pravima djeteta.	Učenici su emocionalno sposobni da shvate povrede dječjih prava i da ih osude. Ovu su kompetenciju razvili kroz svoj veoma lični pristup učenju i predočavanju povreda dječjih prava.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Ovaj projekat je pretvorio učionicu i cijelu školsku zgradu u mjesto u čijem sam ukrašavanju učestvovao i gdje se osjećam kao kod kuće. Mogu izraziti svoju ličnost i na mene se gleda kao na osobu.	Zajedno sa mojim kolegama učenicima, ja sam vrlo opširno izučavao dječja prava. Postavio sam puno novih pitanja i shvatio sam da ne treba da se brinem ako još nijesam shvatio sve članove o dječijim pravima. Nastaviću sa svojim izučavanjem.	Postao sam svjesniji svog talenta za umjetnost i sad sam odvažniji u tome da ga koristim i usavršavam. On je dio moje ličnosti i ponekad mi omogućava da njime izrazim više nego što bih mogao kroz mnoštvo riječi i tekstova. Mogao bih smisliti slične umjetničke projekte o dječijim pravima zajedno sa svojim prijateljima, prodati neke slike i prihod donirati za pomoć projektima za djecu.

D Postupak

Lekcija 1 (u tajanju od otprilike 1 ½ sata)

Nastavnik detaljno upozna je razred sa novim projektom. Bitno je da djeca:

- imaju neki drugi uvod u predmet dječjih prava;
- razumiju osnovne principe i ciljeve projekta;
- su u mogućnosti da procijene šta od njih zahtijeva raspored aktivnosti;
- su vidjeli primjere umjetničkog izraza dječjih ili (ljudskih) prava.

Što se tiče posljednje tačke, nastavnik mora ne samo da pokaže primjere ilustriranja raznih ljudskih i dječjih prava, već on ili ona moraju pokazati razne stilove, sredstva i pristupe kako bi pomogli djeci da pronađu svoje lične načine izražavanja.

Nakon uvoda, nastavnik ili učenici formiraju male grupe (od oko šest djece). (Ovo će biti osnova za formiranje fiksnih kasnijih grupa) . Svaka grupa dobija kopiju Deklaracije o dječjim pravima (vidi dodatak). Zadatak: Pronađite tri dječja prava koja biste htjeli umjetnički da predstavite (fotografija, slika, skulptura, predmet).

Slijedi faza čitanja i diskusije. Poslije toga slijedi plenarna diskusija kao bi se kompletirale grupe koje će raditi na izabranim dječjim pravima (na primjer, na svakoj glavnoj kopiji deklaracije svaka grupa obilježava prava koja je izabrala). Zatim razred poredi i klasifikuje poklapanja, tako da se može pronaći najbolje rješenje za sve grupe.

Grupe bi trebalo da pojasne sljedeća pitanja:

- prve ideje o konceptu planirane slike ili objekta;
- izabrane boje, materijale, sredstva;
- raspored aktivnosti (napomena: nastavnik bi trebalo da prati i savjetuje djecu kako bi bio siguran da je njihov izabrani projekat realan u smislu postojećeg vremena);
- ideje za planiranu izložbu (mogu se raspravljati i kasnije u toku plenarne sesije).

Grupe diskutuju i razmjenjuju svoje ideje u razredu.

Zadatak za sljedeću lekciju je da grupe formulišu ideje za projekat, da traže inspiraciju i informacije u novinama, internetu, biblioteci, da prave crteže ili opise i moguće da počnu sa sakupljanjem materijala. Svaka grupa priprema kratku prezentaciju svojih planova za sljedeći čas, a polazna tačka su izabrana dječja prava, ilustrovana primjerima.

Lekcija 2 (prva polovina)

Učenici razmjenjuju i komentarišu svoje ideje koje su razvili od posljednjeg časa i pokazuju jedni drugima skice ili zabilješke koje su napravili. Važno je da su učenici shvatili dječja prava i trebalo bi da budu u stanju da u razredu daju primjere kako se ta prava poštuju ili krše. Trebalo bi da budu u stanju da jasno i razumljivo informišu razred i svojim planovima: koje pravo su izabrali da kreativno prikažu , korake koje je potrebno da preduzmu prilikom toga i momente u kojima će im biti potrebna pomoć ili input razreda ili nastavnika.

Pojašnjenje definitivnog koncepta projekta koji će biti zaključen izložbom koja će se održati oko 20. novembra (može se dati opcija i da se planiranje i finalizacija projekta zada kao domaći zadatak koji će se onda razmatrati na trećem času).

Lekcija 2 (druga polovina) do 4

Učenici mogu koristiti sve vrijeme u drugoj polovini časa i naredna dva časa za realizaciju svojih projekata (zavisno od toga kakve projekte su planirali, a za ovo može biti namijenjeno i vrijeme za domaći zadatak). Iskustvo pokazuje da će učenici biti više motivisani ako ne rade izolovano jedni od drugih. Nastavnik treba da ih podstiče da modifikuju, razviju i poboljšaju svoje ideje.

Nastavnik može pomoći razredu tako što će pri ruci imati kolekciju umjetničkih plakata, ilustracija iz reklama, dijagrama itd. isječenih iz novina ili časopisa, umjetničke knjige, veb sajtove itd.. Učenici takođe mogu od kuće da donesu odgovarajuće dokumente. Nije neophodno da ova kolekcija ilustracija bude povezana s temom dječjih prava, već je tu da ponudi brojne mogućnosti za izražavanje djece.

Neke sugestije za izložbu:

- Ako planirate izložbu u školi, razredu ili nekoj javnoj zgradi, pobrinite se da se učenici slože oko formata za izlaganje predmeta (npr. upotreba iste štampe i formata za pločice za izložbu).
- Takmičenje pred stručnim žirijem bi se takođe moglo organizovati. Žiri bi mogla sačinjavati djeca ili lokalne javne ličnosti, na primjer neki lokalni umjetnik ili novinar.
- Ako se projekat (sa ili bez premijere) pomene u lokalnoj štampi, ovo značajno može poboljšati dječju motivaciju.

Jedinica 7 (osnovna škola, 7. razred)

Je li ono što želim ujedno i ono što mi treba?

A Plan nastave

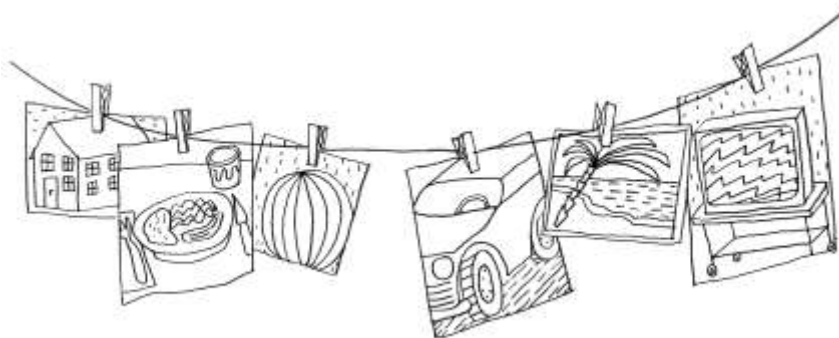
	Ključna pitanja/teme časa	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Šta su moje želje?	Učenici postaju svjesni svojih želja tako što ih objašnjavaju jedni drugima.	Slike za formiranje parova učenika
Lekcija 2	Šta ljudima treba? Šta bi bilo lijepo imati?	Učenici uče da prave razliku između želja i potreba, te između osnovnih potreba i potreba za samoispunjenjem.	Stari časopisi, makaze, ljepilo, papira, komadići konopca, štikaljke za sušenje veša.
Lekcija 3	Šta su želje? Šta su potrebe?	Grupe ili razred se usaglašavaju oko 10 važnih želja i potreba.	Materijali koje su donijeli učenici.
Lekcija 4	Odgovaraju li dječija prava našim idejama o željama i potrebama?	Učenici upoređuju svoje ideje s dječjim pravima i prave plakate za prezentaciju na Međunarodni dan djeteta.	Primjerci Konvencije o dječjim pravima za svaku grupu; papir za <i>flipchart</i> .

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Kako bi shvati šta su dječija i ljudska prava učenici moraju konkretizovati svoje lične potrebe i želje. Moraju postati svjesni šta očekuju od života u svojoj trenutnoj situaciji.

U prvom koraku, trebalo bi da slobodno razmišljaju o svojim željama i potrebama (bez obzira koliko se one možda činile neobičnim) i trebalo bi da ih slobodno izraze.

U drugom koraku, trebalo bi razjasniti koja je razlika, po njihovom mišljenju, između želja i stvarnih životnih potreba. Ova vrsta izbora će ih skoro sigurno odvesti prema mnogim od prava Konvencije o pravima djeteta.

U svakoj fazi važno je da nastavnik podstiče i usmjerava diskusije, ali on ili ona bi trebalo da budu oprezni da se ne umiješaju previše. Bitno je da nastavnici ne morališu previše ili da pokušavaju da ubijede učenike u svoje vrijednosti. Umjesto toga: u dobro vođenoj diskusiji, učenici će sami često otkriti i razriješiti suprotstavljene koncepte i vrijednosti.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Iskustvo dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca trenutno znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici shvataju da dječja prava imaju veze sa osnovnim potrebama, neophodnim za opstanak.	Ova nastavna jedinica pruža priliku učenicima da izraze svoje lične potrebe i želje. Uviđaju da ih slušaju i da su ozbiljno shvaćeni. Uče razliku između osnovnih potreba za preživljavanjem i stvari koje želimo.	Učenici bi trebalo da postanu svjesni da se svakodnevno suočavaju sa bitnim životnim pitanjima i da društvo stvara nejednake uslove za svoje članove u borbi sa takvim problemima. Trebalo bi da nauče da se zauzmu za svoje želje, pritom održavajući kritičku distancu prema njima.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Svoje želje mogu izraziti samo ako vjerujem svojim drugovima učenicima i svom nastavniku. Naučio sam da vrijedi otvoriti se prema drugima i vidjeti da i drugi to rade.	Naučio sam da se dječija prava odnose na naše najbitnije potrebe: učestvovanje, razvoj, preživljavanje i zaštitu, i da su ona jako povezana s mojim svakodnevnim životom.	Pokušaću da obratim više pažnje na razliku između želja i potreba. Neću skrivati ili poricati svoje želje i snove, ali ću se truditi da ih ostvarim a da ne naškodim tuđim potrebama.

D Postupak

Lekcija 1

Uvod: Nastavnik obavještava razred da će u srednjoj školi dječja prava takođe biti tema niza časova svake godine. Nastavnik pita razred čega će se sjećati iz osnovne škole i ponavlja najbitnije činjenice (vidi Cjelinu 3, lekcija 2 i Cjelinu 4, lekcija 1: porijeklo dječjih prava, najbitnija dječja prava, i moguće njihov odnos sa ljudskim pravima).

Objava: Ove godine tema će biti „želje i potrebe“. Nastavnik daje kratak opis ove teme, sakuplja primjere od svake kategorije učenika i najbitnije razlike. Kako ova tema može biti povezana sa dječjim pravima?

Formiranje grupa: Nastavnik reže slike prekrasnih automobila, modnih kombinacija ili atraktivnih mjesta za odmor, svaku u četiri dijela i raspodijeli ih nasumce učenicima. Učenici moraju naći svoje partnere koji takođe drže jedan komad te slike. Zajedno formiraju radnu grupu. Ako zbog ukupnog broja učenika moraju biti i grupe od tri ili pet učenika nastavnik prilagođava broj dijelova slike tom broju.

Grupe biraju svog predstavnika i menadžera. Predstavnik će se u ime grupe obraćati drugim grupama, cijelom razredu i učitelju. On ili ona odgovoran je za prenošenje mišljenja grupe, a ne svog vlastitog mišljenja. Menadžer grupe organizuje radni proces, integriše sve članove, pazi na vremenski okvir.

Grupe dobijaju zadatak da diskutuju o sljedećim problemima i da o njima prave bilješke:

- Koje su vaše najveće želje? Šta bi vas činilo osobito srećnim?
- Koje su vaše najveće želje, snovi za budućnost (npr. kada vam bude 25 godina)?
- Možete li se sjetiti svojih želja i snova kada vam je bilo, 5,7, 9 ili 11 godina? Koje su bile vaše najveće želje tada? Šta bi vas tada učinilo posebno srećnim?
- Koje želje i snove imaju odrasli (npr. roditelji, poznanici, ostali)?

Svaka grupa sastavlja svoju listu želja i snova koje su poređane po starosnoj dobi u kojoj su bile bitne. Lista se zapisuje u vidu tabele (na A3 ili A2 papiru). Učenici sami mogu napraviti tabelu ili im nastavnik može dati precizne instrukcije po pitanju detalja i dizajna, zavisno od školskog nivoa. Tabela bi trebalo da ima odgovarajući naslov koji sami učenici smišljaju.

Listovi papira se kače (poput mini postera); predstavnik iz svake grupe prezentira rezultate. Nastavnik može dati neke informacije o aspektima poput želja koje su rodno determinisane, realne ili utopističke itd.

Zadatak za domaći za sljedeću lekciju (nekoliko dana kasnije): Djeca sakupljaju isječke na temu želja i potreba (iz novina, kataloga, magazina) i štipavice za odjeću (ako nema 60 štipavica u školi).

Lekcija 2

Uvod: kratak pregled prethodne lekcije. Lekcija je bila o tome šta su naše želje sada i kad smo bili mali. Danas želimo da se usredsrijedimo više na razliku između želja s jedne strane (bilo lijepo za naš samorazvoj ako se ostvare) i (osnovnih) potreba s druge strane (što je osnovno za naš opstanak). Može se sakupiti nekoliko primjera.

Dalji rad u grupama. Diskutuju o sljedećim pitanjima:

- Šta bi mi htjeli da imamo? Šta bi bilo lijepo imati? Šta nam to dozvolilo da radimo/budemo? (želje/velike želje)
- Šta nam je zaista potrebno i zašto? (egzistencijalne potrebe)

Slike koje su donijete na čas kao domaći zadatak mogu se koristiti kao pomoć pri proizvodnji spontanih misli i ideja, a posebno da bi se pronašle ideje za želje i najveće želje.

Pošto se podijele papiri A3 formata svakoj grupi, daju se sljedeći zadaci:

- Napravite tabelu sa najmanje pet (osnovnih) potreba (hrana, bezbjednost, briga, prijatelji, obrazovanje, toplota itd.) i pet želja koje bi bile dobre za samorazvoj (svoj lični TV, putovanja na egzotična mjesta, skupocjeni automobil itd.);
- Isijecite slike kako bi ilustrovali obje kategorije i (moguće kao domaći zadatak) i pronađite još slika. Slike je potrebno obilježiti otpozadi ili na dnu oznakom OP (osnovne potrebe) ili Ž (želje).

Lekcija 3

Grupe dobijaju sljedeći zadatak: postavite sve svoje slike koje predstavljaju želje i (osnovne) potrebe ispred vas. Demokratski izaberite pet slika koje najbolje ilustruju osnovne potrebe. Na isti način donesite odluku o pet slika koje najbolje ilustruju želje koje bi vaša grupa najviše voljela da

se ispune. Obavezno uzmite u obzir mišljenje svakog člana grupe! (kako bi izabrali slike, svakom članu grupe se mogu dati male papirne tačke ili žetoni, da ih stave na omiljenu sliku. Bira se deset slika sa najviše žetona)

Pojašnjenje logistike za izložbu postera treba sprovesti 20. novembra.

Diskusija i postizanje saglasnosti u grupama. Sljedeći zadatak: Uzmite komad konopca (dužine 4m) i deset štipaljki za veš. Okačite žicu na odgovarajuće mjesto i koristite štipaljke da okačite slike na sljedeći način:

- S lijeve strane: slike onih stvari koje su nam potrebne da živimo s dostojanstvom (osnovne potrebe).
- S desne strane: slike onih stvari koje bi nam život učinile ugodnijim (želje).
- Neke slike se mogu okačiti i u sredini, između dvije kategorije.

Grupne prezentacije. Uz sve, diskusija se može voditi (nastavnik može imati ulogu moderatora) o raznim aspektima (razlikama koje su uslovljene rodom, šta se to smatra osnovnim potrebama u bogatim, a šta u siromašnijim zemljama).

Lekcija 4

Svaka grupa dobija pet praznih listova papira A3 formata kao i kopiju dječjih prava (vidi dodatak). Zatim se zadaju sljedeći zadaci:

- Uzmite svojih deset slika koje ste okačili na posljednjem času. Fokus će biti na pet slika koje ilustruju osnovne potrebe.
- Naizmjenično čitajte naglas konvenciju o dječjim pravima svojoj grupi. Za svako pravo koje se pročita, razmotrite da li ono ima neke veze sa jednom od potreba sa vaših pet izabраних slika (ili sa jednom od želja na pet drugih slika),
- Uzmite pet listova papira formata A3: sa lijeve strane ili po sredini, pri vrhu papira, zalijepite jednu od pet slika koja predstavljaju neku osnovnu potrebu. Sa desne strane ili na dnu napišite dječje pravo koje odgovara slici. Neke slike mogu odgovarati više od jednog dječjeg prava!
- Osmislite i ukasite pet listova papira što je ljepše moguće (kao „mini poster“). Postere bi trebalo izložiti u zgradi škole 20. novembra (Međunarodni dan djeteta).

Prezentacije pet mini postera (po grupama) u razredu. Zaključna diskusija o pitanja poput: koliko su se naša razmišljanja o osnovnim potrebama podudarala sa onim što je rečeno u Konvenciji o pravima djeteta?

Jedinica 8 (osnovna škola, 8. razred)

Dječja prava-potpuno proučena!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Razumijemo li sve članove o dječjim pravima?	Učenici biraju članove Konvencije za dalje proučavanje prema kriterijumima za naredne dvije lekcije.	Primjerci Konvencije o pravima djeteta
Lekcije 2 i 3	Da li svi razumijemo kriterijume? Kako nastavnik može pružiti pomoć, a da se previše ne miješa?	Učenici rade vlastitim tempom u malim grupama. Analiziraju članove Konvencije o pravima djeteta i crtaju dijagrame koji su privlačni za posmatrača.	Časopisi, papir, ljepilo, makaze
Lekcija 4	Šta smo naučili? Koliko je zahtjevan bio naš zadatak? Na koji smo način iskoristili svoju slobodu?	Učenici razmišljaju o procesu rada i učenja i diskutuju kako će izložiti ono šta su izradili.	Završeni plakati

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Ljudska i dječija prava ostaće puko slovo na papiru ako ne postanu značajni za stvarni život osobe. Stoga ih je potrebno razumjeti i povezati s konkretnim iskustvom, to jest treba ih primjenjivati u svakodnevnom životu a njihove povrede se moraju identifikovati. Da bi učenici razumjeli prava djeteta, na što se mi ovdje i fokusiramo, onda moraju biti aktivni i raditi s njima. Samo slušanje i čitanje neće biti dovoljno.

Ovdje je potrebna i jedna napomena (koju je potrebno prenijeti i djeci) u vezi sa terminom „dječija prava“ jer to povremeno jako iritira adolescente. I to s pravom, oni ne žele da se nazivaju „djecom“. Pa ipak, prava djeteta se i na njih primjenjuju, barem dok ne navrš 18 godina.

Adolescenti bi trebalo da shvate da im dječija prava (bez obzira na upotrebu riječi „djeca“) daju instrument koji im može pomoći da uoče primjere nepravde i da traže pravdu. Ratifikacijom Konvencije o pravima djeteta, svaka država preuzima obavezu da sprovodi ta prava svim raspoloživim sredstvima. To opet podrazumijeva visok prioritet procesa primjene i uključuje podršku djeci i mladima da koriste i uživaju svoja prava.

U nastavnom projektu za osmi razred, predlažemo da učenici dublje proučavaju Konvenciju

pronalazeći slučajeve njezine provedbe, odnosno, povrede prava djece u sferi njihovog svakodnevnog života. Kao mogući i dodatni cilj projekta, savjetujemo izložbu plakata različitih dječjih prava. Svaki plakat sadrži elemente opisa sadržaja, analizu, primjere i ilustraciju datih dječjih prava. Ovaj pristup podstiče analitički, kao i kreativni pristup temi.

Iz didaktičke perspektive ova izložba pruža priliku i podsticaj za bavljenje određenim članom Konvencije. Možda bi nastavnici iz drugih razreda mogli biti članovi žirija za izbor najljepšeg plakata za koji će se dodijeliti mala nagrada (na primjer ulaznice za bioskop, bon za knjigu).

Primjere iz lokalnog života ili iz međunarodnog konteksta trebalo bi uzimati iz različitih štampanih medija koje su učenici donijeli u školu. Čitanje novina i časopisa biće, stoga, ključni element pripreme. Bez kooperativnog učenja (rad u malim projektnim grupama) učenici neće ostvariti svoje ciljeve. To je dodatna namjera nastave kroz ovaj projekat.

Projekat bi trebalo da pokrije otprilike četiri lekcije. Čitalac će vidjeti da nije svaka lekcija cjelina za sebe, već da sve lekcije skupa čine cjelinu. Učenicima bi unutar grupa trebalo pružiti priliku da za sebe izrade razumne rasporede.

Sa predstojećom izložbom na Međunarodni dan djeteta (20. novembar), savjetuje se da se projekat počne na kraju oktobra/početak novembra.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 8

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici shvataju da su učionica i škola okruženje koje podstiče učenje. Dnevne novine se pretvaraju u materijal za rad. Na taj način škola postaje mjesto gdje učenici mogu proučavati svoj svakodnevni život.	Učenici uče kako da analiziraju dječija prava koristeći sistematski pristup.	Učeći kako da predstavljaju proizvod (ovdje je to plakat), postaju sposobni da posmatraju i prezentiraju važna pitanja izvan škole.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Doživio sam kako su me moji drugovi učenici i moj nastavnik i ohrabivali i suprotstavljali mi se. Oba načina interakcije su pomoć za mene.	Postao sam svjestan kako su precizno članovi Konvencije o dječjim pravima formulisani i kako se u njima kriju mnogi aspekti. Naučio sam da ih analiziram i razmišljam o njima.	Spreman sam da učestvujem u javnim debatama o pitanjima koja razumijem. Spreman sam da obrazložim svoje mišljenje o dječjim i ljudskim pravima, a također sam spreman i da slušam mišljenja drugih ljudi.

Nastavni materijali

- veliki listova papira (A4 za postere)
- papiri u raznim bojama
- flomasteri
- makaze
- ljepilo
- stari časopisi i novine
- slike i fotografije
- tekst Konvencije o pravima djeteta (vidi dodatak), jedna kopija po djetetu;
- opis zadatka, jedna kopija po grupi (vidi lekciju 2).

D Postupak

Lekcija 1

Najprije učitelj predstavlja učenicima cijeli plan naredne četiri lekcije. Učenici u razredu trebalo bi da shvate da će se baviti temom dječjih prava, da će sprovoditi istraživanje i konačno praviti plakate koji prikazuju dječija prava i (moguće) se takmičiti. Bilo bi mudro početi sa osvježavanjem znanja o dječjim pravima.

Nastavnik dijeli kopije Konvencije o pravima djeteta iz 1989. godine (vidi dodatak). Od 54 člana, prvih 41-možda 42 najviše- imaju smisla učenicima.

Zadatak: pročitajte tekst (moguće kao domaći zadatak). Izaberite tri člana koja za vas imaju posebnu važnost.

U brojčanom redosljedju članova koje je pripremio nastavnik, učenici označavaju članove koji su im posebno bitni. Onda se rezultati broje i pravi se spisak članova prema onima koji su najčešće birani.

Vodi se diskusija u razredu (sa nastavnikom kao moderatorom). Podsticaj:

- ako su se ovi prioriteti javili, šta je motivisalo njihov izbor?
- ako ovaj izbor prioriteta odražava stvarnu

situaciju djece i adolescenata ovdje?

- ožete li prepoznati obrazac ili glavni princip?
- oji su elementi izostavljeni?

Lekcije 2 i 3

Učenici rade u grupama od tri. Nastavnik može oformiti grupe

- a) postupkom slučajnog izbora (npr. brojanjem 1-2-3);
- b) davanjem učenicima slobode da izaberu svoje partnere, mada se pitanje grupne dinamike i inkluzije mora uzeti u obzir;
- c) upotrebom jasnih kriterijuma o kojima odlučuje nastavnik.

Učenici daju naziv svojoj grupi i podijele tri zadatka. Svaka grupa treba da ima menadžera za vremenski raspored, menadžera za materijale i koordinatora. Grupa zapisuje za šta je odgovoran svaki član na vrhu papira A4 formata i ovi listovi za planiranje izvjesje se u učionici. Kasnije će ih grupe koristiti da dokumentuju korake koje su preduzele u ispunjavanju zadatka. U međuvremenu je nastavnik uzeo 10 najčešće odabranih članova s table i stavio ih na sto s licem prema dolje. Koordinatori grupa će sad nasumce izabrati član i daće im se opis njihovog zadatka (vidi dolje).

Zadatak

Svaka grupa priprema plakat o dječjem pravu. Plakat se sastoji od sljedećih dijelova:

- naslov s dječjim pravom;
- tekst člana iz Konvencije o pravima djeteta;
- slika koja simbolizuje to pravo;
- tekst (novinski članak, priča, izvještaj) iz časopisa ili novina, magazina ili interneta, koji se odnosi na to pravo. Tekst treba da bude primjer incidenta, u kojem je određeno pravo prekršeno ili zaštićeno. Nastavnik može pomoći davanjem savjeta o tome kako da tražite!

Nakon što završi plakat – a ako ima dovoljno vremena- grupa će izabrati još jedan član od preostalih i napraviće još jedan plakat na isti način.

Radne grupe proučavaju svoj zadatak i odlučuju ko će šta da radi (prema funkcijama pomenutim prethodno).

Za sada (lekcija 2) prave spisak potrebnih materijala i zapisuju sva pitanja koja možda iskrsnu, dogovaraju se oko plana i prave raspored. Bitne stavke: Šta treba uraditi? Šta se treba sakupiti? Šta članovi grupe mogu donijeti od kuće? Gdje će se materijali čuvati?

Bitno je da pri kraju časa nastavnik obiđe svaku grupu da vidi da li su radni zadaci optimalno podijeljeni među članovima. Kratak dijalog o ovim pitanjima može biti koristan: Dokle smo stigli u našem radu? Gdje nam je potrebna pomoć? Da li dobro stojimo sa rasporedom zadataka u grupi? Da li je svakome jasno šta treba da proučava i/ili šta da donese od kuće?

Onda (kao domaći zadatak između lekcija 2 i 3, kao i u toku lekcije 3), djeca razgledaju svoje istraživanje (slike i tekst) i nalaze stvari koje predstavljaju najveći izazov i koje mogu opravdati pomoć nastavnika. U lekciji 3, učenici donose sve ono što su otkrili i sakupili u školu. Još jedna bitna stavka u Lekciji 3 je osmišljavanje i pravljenje postera koji bi trebalo da izgleda privlačno. Nastavnik se takođe može pozvati za savjet u vezi sa zadatkom.

Pojašnjenje logistike izložbe: gdje i kada će se održati (možda u nekoj javnoj zgradi)? Ko će učestvovati (samo naš razred, ili da li da predložimo projekat nekom drugom razredu)? Ko će otvoriti ceremoniju? Ko će biti pozvan na uvodnu ceremoniju? Da li će biti ceremonije dodjele nagrade za najbolji poster? Ko će biti članovi stručni žirija?

Lekcija 4

Prezentacija završenih postera u razredu, praćena diskusijom.

Pojašnjenje pitanja vezanih za izložbu (ako je to po planu).

Pregled svega onoga što je urađeno za ovaj projekat (raspodjela zadataka, problemi kod istraživanja i sakupljanja informacija, korisni savjeti, dobra/loša iskustva, dinamika grupe itd.)

Zaključni pregled teme dječjih prava: Šta smo postigli što bi moglo poboljšati situaciju? Šta se drugo može učiniti? Kakvi konkretni koraci se mogu preduzeti? Kada je potrebno da se umiješaju institucije? I tako dalje.

Jedinica 9 (osnovna škola, 9. razred)

Zašto moramo poštovati pravila?

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Priprema	Učenici prikupljaju informacije o nekom slučaju kada je školsko pravilo prekršeno i sprovedeno.	Individualni rad: prikupljanje informacija	Standardizovani informativni list
Lekcija 1	Učenik u nevolji (analiza slučaja)	Grupni rad: analiziranje slučaja	Radni list za analizu slučaja
Lekcija 2	Zašto u školi postoje pravila?	Grupni rad: pregled školskih pravila kroz prizmu dječjih prava. Domaći zadatak: koja pravila regulišu naš svakodnevni život?	<i>Flipchart</i> i radni list: „Zašto postoje pravila u školi?“ Primjerci školskog pravilnika, Radni list: Kojih pravila bi se trebalo pridržavati tokom dana?
Lekcija 3	Zašto su nam pravila potrebna u životu?	Grupni rad: Ko „izmišlja“ a ko sprovodi neformalna pravila?	
Lekcija 4	Ko bi trebalo da donosi zakone? (pravila za donošenje zakona)	Grupni rad: Koja pravila osiguravaju da zakoni budu pravični?	
Nastavak	Naknadna rasprava sa direktorom ili pedagogom		

B Vaspitno obrazovni ciljevi

Jedan bitan princip koji se provlači kroz sve naše cjeline o dječjim pravima je „učenje iz iskustva- učenje na primjeru“. On se takođe odnosi na školska pravila i zakone uopšte. Škola je život, a ona se može vidjeti kao umanjena slika društva. Školska pravila funkcionišu na sličan način kao i pravila u političkoj zajednici, a to je da služe zajednici i štite ljudska prava.

Kad se bolje prouče, paralele – ali takođe i razlike između pravila u školi i zakona u političkoj zajednici postaju očigledni:

Paralele:

- Ni jedna zajednica ne može preživjeti bez dogovora njezinih članova da se poštuju zakoni.
- Zakoni štite slabe. Zakoni su instrumenti za primjenjivanje ljudskih i dječjih prava.
- Zakone treba prisilno sprovoditi, ali to bi trebalo da bude izuzetak. Oni će jedino funkcionisati ukoliko su opšte shvaćeni i prihvaćeni. Stoga zakoni treba da budu pravedni.

Razlike između škole i političke zajednice:

- Stvaranje i prisilno sprovođenje zakona predstavlja sprovođenje vlasti. Vlast mora biti predmet kontrole. Zakoni bi stoga trebalo da se drže načela ljudskih prava, a vlast u pogledu donošenja zakona i njihovog sprovođenja treba podijeliti i kontrolisati u demokratskoj zajednici. U slučaju političke zajednice, postoje tačna pravila o tome koje tijelo može da piše zakone.

- Unutar školske zajednice, odgovornost za definisanje školskih pravila i njihovu primjenu leži na direktoru škole i osoblju. Međutim (kao što je slučaj i sa zakonima u zajednici), školska pravila moraju biti otvorena za raspravu u pogledu dječjih prava, a učenici treba da shvate i cijene potrebu za školskim pravilima.

Pedagoški pristup: lekcije prate šemu koncentričnih krugova koji se šire. Lekcija 1 razmatra specifičan incident u školi kada je pravilo sprovedeno, pošto je prekršeno. Lekcija 2 bavi se pitanjem u koju svrhu postoje školska pravila i nudi odgovor da škola služi određenim pravima djeteta, a školska pravila su bitno sredstvo za dobro funkcionisanje škole. Lekcija 3 kreće se van vidokruga školskog iskustva i razmatra pravila u ostalim sferama života. Lekcija 4 konačno povlači liniju između pravila i zakona i postavlja pitanje ko treba da ima moć da nameće zakone koje bi svi trebalo da poštujemo.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 9

Iskustvo dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici uče kako se suočiti sa iskustvom nejednake raspodjele vlasti. Oni koriste svoja prava ali spoznaju da postoje granice onoga što mogu postići.	Dječija prava su dio državnog prava i stoga su obavezujuća za svakoga. Uprkos tome nigdje na svijetu se u cijelosti ne sprovode.	Za učenike je ovo iskustvo važno jer će im pomoći kao odraslim građanima u civilizovanom društvu da se nose s teškoćama u pregovorima i političkim porazima.
Učenici		
Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Znam da su prava i obaveze neophodni za suživot. Takođe znam da su dječija prava dio tog okvira.	Naučio sam prolaziti kroz teški proces pregovaranja o pravima i obavezama. Naučio sam kako da se nosim sa frustracijom i porazom.	Diskutujem o pravima i obavezama koristeći svoje znanje. Mogu pregovarati i diskutovati s predstavnicima vlasti, a pritom mogu i obrazlagati svoje mišljenje i slušati njih.

D Postupak*Priprema za lekciju 1*

Otprilike sedmicu dana prije prvog časa, nastavnik učenicima daje sljedeći zadatak: učenici treba da prikupe informacije o nekom slučaju koji se desio u skorije vrijeme kada je došlo do kršenja školskih pravila i neki učenik je bio ukoren ili kažnjen (ukoliko je to moguće, treba da se zasniva na slučaju iz njihove škole ili zajednice, ali su dozvoljeni i drugi primjeri). Treba praviti bilješke, vođeni kratkim nizom standardizovanih pitanja.

Lekcija 1: Učenik u nevolji (studija slučaja)

Uvod (učenici sjede za stolovima postavljenjem za grupni rad): neki učenici izvještavaju o rezultatima svog istraživanja o slučaju. Razred treba da se odluči za slučaj koji bi voljeli detaljnije da proučavaju (ukoliko je to moguće, slučaju iz njihove neposredne društvene sredine, tako da učenici već razumiju kontekst i ne moraju o njemu dodatno da saznaju).

Kršenje školskih pravila: Ključna pitanja

1. Što se dogodilo?
2. Ko je uključen?
3. Koja je bila kazna, ako je uopšte došlo do kazne?

Diskusija: Sad bi razred trebalo da identifikuje osnovni problem slučaja koji se razmatra, zbog čega je neophodno pribjeći školskom pravilu i interpretirati ga. Nastavnik poziva učenike da iznesu svoje komentare (moguće pošto su prvo sakupili bilješke). Zavisno od samog slučaja, njihova razmišljanja bi mogla biti suprotstavljena, ili bi se mogli slagati (na primjer: „ispravno je bilo nešto preduzeti“, „smatram da je kazna prilično nepravedna/preteška“. Na kraju, nastavnik traži od učenika da sumiraju ove komentare.

Sumiranje nastavnika: ako zagrebemo površinu takvog slučaja, sasvim često se jave neka kompleksna pitanja. Ona se moraju proučiti detaljnije kako bi se slučaj razumio u svim aspektima.

Nastavnik dijeli sljedeći radni list koji bi trebalo koristiti kao osnovu rasprave i razmatranja izabranog slučaja (u grupama od otprilike četiri učenika).

Analiza slučaja: učenik u nevolji u našoj školi	
1. Što se dogodilo?	
2. Ko je otkrio ili prijavio slučaj?	
3. Ko je bio uključen?	
4. U čemu je problem? (Zašto je bilo potrebno da se zaštiti rad i život u školi?)	
5. Koje se školsko pravilo (ili pravila) primjenjuje u ovom slučaju?	
6. Koja je bila kazna, ako je uopšte došlo do kazne?	
7. Koji je bio učinak kazne na krivca i na ostale učenike?	
8. ...	

Naravno, radni list se može po potrebi izmijeniti ili dopuniti na zajedničkoj diskusiji.

Grupe biraju predstavnika i moguće dalje uloge (nekoga ko pazi na vrijeme itd.), onda članovi grupe treba da razmjenjuju informacije o slučaju, diskutuju i zapisuju svoje ideje na podijeljene radne listove. Posebno razmatraju pitanja 4 i 7, jer se ona tiču suštine slučaja.

Preostalo vrijeme: svaka grupa donosi odluku o formi i sadržaju odgovora na pitanja 4 i 7 koje izabrani predstavnik treba da predstavi razredu u toku sljedećeg časa.

Lekcija 2: Zašto škola ima pravila? (trajanje otprilike 1 ½ časa)

Prezentacije, a zatim diskusija zadatka sa posljednjeg časa: Predstavnik iz svake grupe izlaže odgovore na pitanja broj 4 i 7. Poslije ovoga slijedi diskusija.

Stimulus:

- Oko čega se grupe slažu? Gdje se razlikuju mišljenja?
- Šta mi se dopalo? Sa čime se slažem? Šta mi nije smetalo? Šta mi je neprihvatljivo? Zašto?

Uopšteno, zaključci učenika (koje podržava nastavnik) treba da budu: mi svi uživamo osnovna ljudska i građanska prava koja se takođe moraju poštovati u školi. Kako bi obezbijedili da škola podrži ta prava, potrebno je da se poštuju određeni uslovi. Nastavnik ili učenik može sumirati ovu ideju na sljedeći način: škola je mjesto gdje se mnogi ljudi, mlađi i stariji, susreću i zajedno rade.

To je potrebno organizovati, što zahtijeva pravila, uključujući i ono koje nalaže da časovi treba da počinju i da se završavaju na vrijeme i da su u razredu prisutni svi. Osim toga, škola je direktno odgovorna za neka od osnovnih prava djece: prije svega, pravo na obrazovanje.

Input i diskusija koja se fokusira na pravo na obrazovanje: Gdje je to pravo propisano?

Diskusija se može podstaći kratkim predavanjem nastavnika o pravima djeteta i njihovoj važnosti za život u školi. Sljedeći radni list se može koristiti, koji se takođe može uvećati, npr. uz pomoć *flipčarta* ili projektora:

Zašto škola ima pravila?	
Prava djece i adolescenata (Konvencija iz 1989.)	Koja pravila u školi služe tim pravima?
Član 13: Sloboda izražavanja	
Član 14: Sloboda misli, savjesti i vjere	
Član 24: Zaštita zdravlja	
Član 28: Pravo na obrazovanje, uključujući pristup visokom obrazovanju i mjere kako bi se osiguralo redovno pohađanje škole	
Član 31: Pravo djeteta na odmor i zabavu	
Član 33: Zaštita od opojnih droga	
Član 37: Zaštita od okrutnog postupanja	

Input i diskusija: „Poštovanje pravila škole iz perspektive dječjih prava: Zašto u školi postoje pravila?“

Nastavnik piše ovu temu na tabli: „Zašto u školi postoje pravila?“ On ili ona dijeli kopije pravila škole ili razreda, flomaster i komad *flipchart* papira. Zatim razredu objašnjava zadatak:

- Formirajte grupe od po četiri člana. Isprva će svaka osoba raditi sama za sebe. Čitaj pravila. Gdje je to god moguće pokušaj da napraviš vezu između školskih pravila i dječjih prava.
- Onda radite kao tim. Razmjenjujte ideje i pokušajte da odlučite koje školsko pravilo odgovara kojem dječjem pravu. Ispišite rezultate.
- Uzmite radni listić „Zašto u školi postoje pravila?“ i povežite članove Konvencije o dječjim pravima sa odgovarajućim pravilima vaše škole ili razreda.

- Izaberite dva predstavnika da predstavite rezultate ostatku razreda.

Učenici predstavljaju svoje rezultate u razredu. Nastavnik insistira na zdravom rezonovanju, kako u prezentaciji tako i u bilo kojoj diskusiji koja može uslijediti.

U posljednjih pet minuta časa, nastavnik skreće pažnju učenika u razredu na temu lekcije, pitanje napisano na tabli: Zašto u školi postoje pravila? (od učenika se može očekivati da sumiraju rezultat časa odgovarajući na ovo pitanje: „Škola služi pravu svakog djeteta i adolescenta na obrazovanje.“ ili „Školska pravila postoje kako bi osigurala da škola nesmetano funkcioniše i efikasno ispunjava svoju svrhu.“itd.)

Zadatak 1, moguće kao zaključak ove lekcije: Napišite sažetak od nekoliko rečenica o tome šta

ste naučili o: a) temi „(Škola) bez pravila...“ i b) o pitanju „Zašto u školi postoje pravila?“.

Zadatak 2 (domaći zadatak koji je potrebno prepisati na poleđinu radnog lista koji se koristio na ovom času):

Čitav dan pravila

Izaberite jedan dan u vašoj sedmici. Napišite dnevnik tog dana, vodeći računa o pravilima koja morate poštovati.

Pogledajte pravila koja vam kažu kako treba da se ponašate i šta treba da radite, na primjer:

- kad ste kod kuće s porodicom;
- kada se družite sa svojim prijateljima;
- kada kupujete nešto u trgovini;
- kad se krećete u gradu;
- itd.

Odlučite koja pravila su zapisana kao formalna pravila, a koja postoje kao nepisana, neformalna. Na primjer, školska pravila su formalna. Pravila koja nam govore kako se treba ponašati za stolom ili kad smo sa svojom porodicom ili prijateljima su neformalna pravila.

Vrijeme	Pravilo	Formalno/neformalno
...		
07.00		
08.00		
09.00		
10.00		
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		
21.00		
22.00		
...		

Lekcija 3: Ko stvara pravila u životu?

Nastavnik traži od učenika, kao eksperata, da pročitaju primjere iz svojih zadataka (vidi gore), uključujući primjere formalnih i neformalnih pravila.

Nastavnik onda bira dva primjera i upisuje ih u tabelu na tabli koja je već pripremljena, npr.:

Tip pravila	Sadržaj	Donosi ga...	Sprovodi ga ...
Formalno pravilo (na primjer zakon):	Ne smiješ preći ulicu kad je na semaforu crveno.		
Neformalno pravilo	Ne smiješ podrigivati za stolom.		

Nastavnik poziva učenike da iskažu svoje mišljenje o dvijema praznim kolonama kao i o sankcijama koje bi bile potrebne u slučaju da se pravilo prekrši. (Za saobraćajno pravilo – u stvari zakon – pokazaće se da je vrlo jednostavno: donosi ga ministarstvo saobraćaja (predlog) i parlament (zakonodavstvo); sprovodi ga policija i, po potrebi, sudovi (na primjer putem kazni). Teža, (ali vjerovatno interesantnija za diskusiju) su nepisana pravila, npr. to da se ne smije podrigivati za stolom; sankcije su kod njih specifične kod pojedinih porodica i kultura. Nastavnik bi učenicima trebalo da pruži mogućnost da postupaju kao stručnjaci, drugim riječima, da traži od učenika da učestvuju u zajedničkom dijalogu na nivou razreda. Informacije se onda dodaju u tabelu.

Učenici formiraju grupe od po četiri ili pet članova. Zadatak: razmijenite svoje primjere neformalnih pravila na svojim radnim listovima sa drugima i otkrijte kako se ta pravila sprovode, a kako se sankcioniše njihovo kršenje. Uz to: da li postoje pravila, norme ili pak zakoni koji su rodno determinisani?

Rezultati se sakupljaju u plenarnoj sesiji. Moguća pitanja za razmatranje u toku diskusije:

- Tip i rangiranje nepisanih pravila u grupi vršnjaka (sa primjerima)
- o definiše ili modifikuje nepisana pravila i sankcioniše u slučaju kršenja zakona?
- odno determinisana nepisana pravila
- oje mogućnosti imamo da definišemo ili modifikujemo pravila? Kada i gdje možemo da odlučujemo?

Lekcija 4: Kome treba da bude dozvoljeno da donosi zakone? (Pravila za donošenje zakona)

Nastavnik započinje lekciju tako što podsjeća učenike u razredu na njihova saznanja na prethodnom času kada su učenici proučavali neformalna pravila i zakone. Na ovom času detaljnije analiziraju kako bi trebalo donositi zakone.

Stimulus: Nastavnik daje sljedeći „primjer“ zakona (napisan ili projektovan na tabli):

§1 Svi muškarci koji su rođeni u aprilu ne treba da plaćaju porez.

Diskusija: Učenici mogu slobodno komentarisati, podstaknuti sa nekoliko otvorenih pitanja, ako je potrebno. Njihove ideje bi se mogle fokusirati na probleme kao što su:

- Ovaj zakon je nepravedan, jer predstavlja povredu načela zabrane diskriminacije.
- On diskriminiše različite grupe (sve žene, ne samo žene koje su rođene u aprilu).
- Služi interesima male grupe ljudi –muškarcima rođenima u aprilu.
- Zakoni moraju služiti opštem dobru. Stoga se postojanje ovakvih zakona mora spriječiti.
- Nepravedni zakoni će posijati razdor u zajednici, a mogli bi je i uništiti.

Učenici formiraju grupe od četiri ili pet članova. Zadatak: učenici treba da prodiskutuju koja su pravila i principi potrebni da se osigura zaštita od nepravednog zakonodavstva. Treba da se slože oko najviše tri ključna elementa za njihovu narednu prezentaciju.

Prezentacija, diskusija, poređenje u plenarnoj sesiji.

Ko u stvari donosi zakone u našoj zemlji? Obnavljanje prethodnog znanja učenika; sumiranje informacija/kratka prezentacija od strane nastavnika. Glavna pitanja: Ustav obuhvata ljudska prava, uključujući načela jednakosti i lične slobode. Isto tako sadrži dio koji određuje ko može donositi zakone: to je tijelo sastavljeno od predstavnika koji

donose zakon glasovima većine. Ti predstavnici se biraju na izborima i stoga građani imaju kontrolu nad njima. O nekim zakonima odlučuje se direktnim glasanjem.

Predlaže se zaključna diskusija sa pregledom onoga što je naučeno u ovoj cjelini i pogled na buduće izgled u životu mlade osobe u društvu koje oblikuju norme i zakoni.

Dio 2: Dodatne informacije

1. Najčešće postavljena pitanja o konvenciji o dječjim pravima

Šta je to?

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta je međunarodni sporazum o ljudskim pravima koji se odnosi na mlade. Usvajala je Generalne skupština UN-a 1989. godine. Konvencija ima 41 član o pravima mladih ljudi, jedan član o javnoj osviještenosti i obrazovanju, kao i 12 članova o tome kako nadzirati, ratifikovati i primjenjivati Konvenciju. Konvenciju o pravima djeteta usvojilo je više zemalja nego bilo koji drugi međunarodni sporazum o ljudskim pravima. Do januara 1995. čak 187 zemalja bilo ju je potpisalo ili ratifikovalo.

Dakle, šta je dijete prema Konvenciji?

Kada UN kažu „dijete“, misli se na sve mlade ljude mlađe od 18 godina, osim ako se punoljetnost (kad se neko smatra odraslim) ne stekne ranije. Član 1. Konvencije nam to kaže.

Kako funkcionise Konvencija?

Iako Konvencija ne spada u nacionalno zakonodavstvo, nacionalno zakonodavstvo, politike i programi zemalja koje su je potpisale i ratifikovale moraju odražavati principe Konvencije. Vlade takođe moraju da podnose redovne izvještaje Ujedinjenim nacijama o svom napretku u primjeni Konvencije. Sistem izvještavanja primorava vlade da poštuju prava mladih.

Utiče li zaista UN Konvencija o pravima djeteta na naše živote?

Ratifikujući Konvenciju, vlade su se obavezale na poštovanje prava osoba mlađih od 18. godina da učestvuju u donošenju odluka koje se njih tiču, da prežive i da su zaštićeni od zla. Član 4 kaže da vlade moraju zastupati naša ekonomska, socijalna i kulturna prava do „najveće mjere njihovih raspoloživih sredstava“. Samo onda kada znamo šta se u Konvenciji kaže, možemo djelovati kako bismo osigurali da će ta prava određivati kako se postupa sa mladima.

2. Dječija prava – dio procesa razvoja ljudskih prava

Konvencija o pravima djeteta je najuniverzalnije prihvaćen instrument ljudskih prava u istoriji. Ratifikovale su je sve zemlje svijeta (osim dvije) i stoga na jedinstven način stavlja djecu na centralno mjesto u potrazi za univerzalnom primjenom ljudskih prava. Ratifikujući taj instrument, nacionalne vlade su se obavezale da će štiti i osiguravati dječija prava, te su se složile da se smatraju odgovornim za tu preuzetu obavezu pred međunarodnom zajednicom.

Konvencija o pravima djeteta je zasnovana na različitim pravnim sistemima i kulturnim tradicijama. To je univerzalno prihvaćen skup standarda i obaveza o kojima se ne pregovara. Ona propisuje osnovna ljudska prava koja djeca svugdje – bez ikakve diskriminacije – imaju:

- pravo na život;
- pravo na razvoj do njihovih punih potencijala;
- pravo na zaštitu od zlostavljanja, eksploatacije i štetnih uticaja;

- pravo na učestvovanje u porodičnom, kulturnom i društvenom životu u punoj mjeri.

Svako pravo koje je navedeno u Konvenciji neotuđivo je od ljudskog dostojanstva i skladnog razvoja svakog djeteta. Konvencija štiti dječija prava postavljajući standarde u zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i pravnim, društvenim i socijalnim uslugama. Ti standardi su mjerilo na temelju kojeg se može ocijeniti napredak. Države-potpisnice ove Konvencije su obavezne da formulišu i preduzmu sve radnje i politike u najboljem interesu djeteta.

Konvencija o pravima djeteta predstavlja prvi pravno obavezujući međunarodni instrument koji obuhvata cijeli opseg ljudskih prava – građanska i politička prava, kao i ekonomska, socijalna i kulturna prava. Dva fakultativna protokola (o učestvovanju djece u oružanim sukobima i o prodaji djece, dječijoj prostituciji i pornografiji) usvojena su kako bi se odredbe Konvencije u tim

oblastima osnažile. Stupili su na snagu 12. februara i 18. januara 2002. godine.

Razvoj modernih društava ukazuje na još jedno pitanje: prava slobode pomažu razvoju pluralističkih društava podstičući visoki stepen sekularizacije i individualizacije životnog stila. Na koji način će ta društva održati minimalni konsenzus o osnovnim vrijednostima koje su obavezujuće za sve građane?

Ljudska prava i dječija prava su uveliko doprinijela tome da se svijet čini sigurnijim i humanijim mjestom za život, kao i da se politički, ekonomski i kulturni sistemi širom svijeta modernizuju. Međutim, nikad se ne smiju uzimati zdravo za gotovo, i svaka generacija mora doprinijeti njihovom razvoju, iznova pregovarajući i boreći se za njih kako bi se ispunio zavjet ljudskih i dječijih prava u budućnosti.

Ljudska prava, na kojima se zasnivaju dječija prava, imaju dugu tradiciju sa mnogo prethodnika i paralela u velikim svjetskim religijama i filozofijama. Savremena ljudska prava utvrđena su u doba prosvjetiteljstva i inspirisala su američku i francusku revoluciju. Danas su ona ugrađena kao pravna povelja u pisanim i nepisanim ustavima modernih demokratskih država. Kroz svoju istoriju ljudska prava su bila od posebne važnosti za zaštitu slabih od jakih. Tu dječija prava postaju važna: maloljetnici spadaju u grupe čiji je pravni status prema izvršnim vlastima najslabiji.

Proces razvoja ljudskih prava, i revolucionarni i evolucionarni, rezultirao je neprekidnim nizom generacija ljudskih prava: klasičnim pravima slobode, društvenim pravima usredsređenim na vrijednost ravnopravnosti, i – o čemu se još diskutuje – ekološkim i društvenim pravima koja se bave pitanjima razvojne i uzajamne zavisnosti u sve sve većem procesu globalizacije, i, kao daljoj primjeni – dječjim pravima.

Proces razvoja i širenja ljudskih i dječijih prava još uvijek traje - a možda će i uvijek trajati: univerzalno priznavanje ljudskih i dječijih prava dovedeno je u pitanje, diktatorski i autokratski režimi širom svijeta uskraćuju ljudska i dječija prava, a dinamika razvoja modernog društva i tehnologija nameće nova pitanja i izazove. Na primjer, kako se privatnost komunikacija može zaštititi u doba interneta?

Ljudska prava stiču sve veću i veću važnost kao okvir za sekularnu etiku, i kao takva propisana su Poveljom UN-a i Konvencijom o ljudskim pravima Savjeta Evrope. One predstavljaju jedini skup

vrijednosti koji ima izgleda da ga svjetska zajednica univerzalno prihvati.

Ali nanovo, postoje države koje zloupotrebljavaju svoje pravo suvereniteta kao zaštitu pritom kršeći osnovna ljudska i dječija prava svojih građana. Ostaje otvoreno pitanje na koji način ljudska i dječija prava treba primjenjivati i štiti u svijetu suverenih država uključujući demokratske i diktatorske režime. Čini se da Povelju UN-a treba dodatno razraditi kako bi štitila mir ne samo između, već i unutar država.

Ljudska prava- i dječja prava koja su sa njima povezana- su univerzalna. To je njihov zavjet pred kojim opstaju ili propadaju. Ona su nevidljiva i ne mogu se zamijeniti, niti ograničiti statusom pukog političkog folklor zapadnog svijeta.

Dječja prava su prirodna prava, ona su neotuđiva. Stoga ni jedno državno tijelo nema moć da dodijeli ili oduzme ljudska prava, već treba da ih prizna i štiti. Ljudska prava podrazumijevaju da država služi pojedincu, a ne obratno. Primjenjuju se na svakog čovjeka, bez obzira na starost, pol, etničko porijeklo, nacionalnost i tako dalje.

Međutim, ljudska prava nose i obaveze. Na primjer, treba uspostaviti ravnotežu između prava pojedinca na slobodu i prava koja imaju drugi ljudi iz njegove ili njezine okoline: moja sfera slobode ne može se širiti na štetu drugih. Na primjer, sloboda izražavanja ne podrazumijeva pravo da vrijeđamo druge ljude. U nekim zemljama, sloboda vlasništva, u smislu vlasništva nad fabrikama i sredstvima za proizvodnju, ograničena je zakonom kako bi se kontrolisale odluke uprave koje se tiču sigurnosti zaposlenja radnika. Pitanje balansiranja i ograničavanja ljudskih prava stalni je izvor problema i tužbi koje treba riješiti donošenjem političkih odluka odnosno ustavnom nadležnošću. Navedeno takođe objašnjava zašto su se različite „marke“ ljudskih prava, na neki način, pojavile u demokratskim društvima širom svijeta.

3. Kako su nastala dječija prava

1945	<p>Nakon drugog svjetskog rata, mnoge države u svijetu formirale su zajednicu – osnovale su UN, to jest Ujedinjene nacije.</p> <p>Htjele su da zajedno podrže mir i slobodu u svijetu.</p>
10. decembar, 1948	<p>Na ovaj dan Ujedinjene nacije usvojile su Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima.</p> <p>Smatralo se da se ova osnovna prava svih ljudskih bića na svijetu odnose i na djecu.</p> <p>Ali je uskoro ukazano na to da su djeca nešto posebno i da im treba posebna zaštita.</p>
1950	<p>Napisana je prva radna verzija dječijih prava. U periodu od nekoliko godina predstavnici država članica raspravljali su o tome u Ujedinjenim nacijama.</p>
20. novembar, 1959	<p>Na ovaj dan, Ujedinjene nacije su usvojile Deklaraciju o pravima djeteta.</p> <p>Takva deklaracija nije obavezujuća za sve države, ali njezina je prednost da je sve države smatraju preporukom za svoje buduće politike.</p>
1979	<p>U cijelom svijetu ova godina se slavila kao godina djeteta. Svuda se razmišljalo i raspravljalo o pravima djeteta. Zbog koristi za djecu sve više i više ljudi je željelo da se ta prava detaljnije razrade i, što je mnogo važnije, postanu pravno obavezujuća u većoj mjeri.</p>
20. novembar, 1989	<p>Na ovaj dan, Generalna skupština Ujedinjenih nacija jednoglasno je usvojila Konvenciju o pravima djeteta, ili kako mi to kažemo, Sporazum o dječijim pravima.</p> <p>Od tada su vlade gotovo svih naroda potpisale ovu Konvenciju o dječijim pravima.</p> <p>Učinivši to, obavezale su se da će širiti informacije o pravima djece u svojim zemljama, primjenjivati ih, te pokloniti posebnu pažnju zaštiti djece.</p> <p>Pa ipak, u nekim dijelovima svijeta, djeca trpe veliku nepravdu.</p> <p>Svako od nas je odgovoran i mora nešto preduzeti kako bi sva djeca na svijetu uživala svoja prava.</p>

4. Dječja prava: iskustvo, upoznavanje i sprovođenje

Djeca ne samo da treba da znaju koja prava imaju, već treba da nauče kako da ih cijene i primjenjuju. Kako bi se ovo postiglo, škola mora ponuditi okvir koji dozvoljava učenicima da dobiju širok spektar učeničkih iskustava kroz obrazovanje o dječjim pravima. Tri glavne kategorije Obrazovanja za demokratsko građanstvo (EDC), mogu se sumirati na sljedeći način:

koji su već primjenjivani u učionici i školskim zajednicama postaju dio obrazovanja o dječjim pravima.

Iskustvo dječjih prava (učenje kroz): djeca doživljavaju dječja prava kao principe koji rukovode učionicom i školskom zajednicom, pa otud imaju direktan uticaj na njih. Ova kategorija je povezana sa razvojem stavova, vrijednosti i vještina.

Upoznavanje dječjih prava (učenje o): Učenici znaju i razumiju koja su njihova prava. Ključno je za ovaj proces, u čijem centru je znanje i razumijevanje, ciljano i promišljeno planirano poučavanje od strane nastavnika.

Sprovođenje dječjih prava (učenje za): djeca se podstiču da poštuju i koriste svoja prava u učionici i školi. Na ovaj način, oni se obučavaju za svoju buduću ulogu informisanog i aktivnog građanina u demokratskoj zajednici (ovo ima veze sa učešćem, i u školi i kasnijem životu). Za učenje u duhu dječjih i ljudskih prava („kroz“) i učenje učešća u demokratskoj zajednici („za“) zalaže se čitava školska zajednica. Svi nastavnici i direktori moraju imati svoju ulogu u tome, kao i učenici i roditelji. Ove tri dimenzije učenja EDC se međusobno podržavaju i dopunjuju. Mogućnosti iniciranja i sprovođenja odgovarajućih procesa učenja se opisuju i prikazuju ovim priručnikom. Posebno aspekt „iskustvo dječjih prava“ podrazumijeva pažljiv izbor nastavnih metoda koji omogućavaju učenicima da iskuse školu kao mikro-zajednicu kojom rukovode principi ljudskih i dječjih prava. Da bi se ovo postiglo, ključno je da djeca osjete da su poštovani kao osobe, da se njihova mišljenja čuju u diskusijama i kod donošenja odluka. Iskustva djece i mladih treba da se poštuju i razmatraju, jer je baš to tačka koja povezuje njihovo iskustvo iz stvarnog života sa njihovim znanjem i shvatanjem ljudskih i dječjih prava. Iskustvo, upoznavanje i sprovođenje dječjih i ljudskih prava od strane učenika – tačnije njihovo učešće u demokratskoj zajednici – u egzemplarnom okviru škole je, bez sumnje, veliki izazov za cijelu školsku zajednicu. Ne samo nastavnici i uprava škole, već i djeca i njihovi roditelji moraju učestvovati kako bi se ovo uspješno postiglo.

Ključna komponenta u ovom procesu je princip participacije. Na taj način, brojni oblici participacije

Različiti oblici participacije

Postoje različiti oblici participacije. Ona može početi u učionici ili školskoj zajednici i proširiti se na šire društvo, van škole:

1. Informisati se o trenutnim pitanjima i liderstvu
2. Pisati o trenutnim pitanjima i liderstvu
3. Raspravljati o trenutnim pitanjima
4. Podržavati određene akcije u zajednici
5. Osnovati grupu podrške (ili političku partiju) ili pridružiti se razvojnom pokretu
6. Učestvovati u skupovima grupe podrške
7. Rukovoditi nevladinom organizacijom
8. Glasati na izborima
9. Podržavati kandidate na izbornim kampanjama
10. Kandidovati se na izborima i prihvatiti politički mandat poslije izbora
11. Plaćati poreze
12. Učestvovati u lobiranju
13. Služiti vojsku
14. Koristiti pravne puteve, npr. kontaktirati vladine zvaničnike, poslati slučaj na sud itd.

5. Pedagoški pristup: učenje na primjeru

Ovaj priručnik koristi klasični induktivni pristup nastavi, učenje kroz konkretne primjere. Proučavanjem ili kroz iskustvo jednog ili više primjera, učenici mogu shvatiti opšti, apstraktni princip ili steći uvid u nešto.

Ovaj priručnik demonstrira tri koraka koje nastavnici treba da preduzmu kada predaju uz pomoć primjera:

1. Pažljivi izbor jednog ili više odgovarajućih primjera; donošenje odluke o najboljem sredstvu i metodama predavljanja primjera.
2. Stvaranje pažljivo vođenih faza diskusije i razmišljanja u toku kojih učenici – koristeći dati primjer – razvijaju svoje opšte znanje o temi i njenim ključnim konceptima. U fazama diskusije i razmišljanja, učenici razvijaju svoje opšte znanje i savladavaju ključne koncepte koje je demonstrirao dati primjer.
3. Stvaranje odgovarajućih mogućnosti za upotrebu novousvojenih znanja i kategorija njihovom primjenom u novim kontekstima (transfer znanja).

Kako bi se nastavniku pružila podrška u izvođenju koraka 2, matrica se koristi u svim cjelinama. Ova matrica oslovljava tri dimenzije koje se tiču demokratskog građanstva i obrazovanja o dječjim pravima koje su bitne za opisanu cjelinu. Ključna pitanja bi trebalo da usmjeravaju razmišljanje učenika u razredu. Ovaj napor razmišljanja od strane učenika je važan, jer ciljevi učenja ne treba da ostanu potisnuti u svijesti nastavnika i učenika, već učenici treba da ih izraze riječima, kao nešto što su razumjeli, iskusili, naučili ili nešto što bi voljeli da rade u budućnosti. Razmjenom mišljenja u razredu, učenici će pomagati jedni drugima, a time i čitavoj razrednoj zajednici.

Procesi učenja će postati najmoćniji i najefikasniji ako učenici znaju zašto uče određene informacije, koncepte i kategorije, vještine i principe ponašanja u demokratskim društvima. Faze refleksije i diskusije stoga treba ne samo da daju opšte zaključke iz konkretnih primjera, već i da oslove čitavi proces učenja. U smislu konstruktivnog učenja, učenici će postati svjesni ličnog pristupa učenju uopšte, otkriće koji su lično tip učenika i koje konkretne dobre strane i potrebe učenja imaju. Nastava u duhu ljudskih prava („kroz“) podstiče nastavnike da učenicima pruže prostor i

vrijeme za učenje prema individualnim potrebama. Tek tada možemo postati svjesni naših učeničkih profila kao dijela našeg identiteta.

Iz perspektive demokratskog liderstva, nastavnik ne treba da čuva ciljeve učenja sakrivenim, već da ih otkrije učenicima, što, samo po sebi, pretvara planiranje časa u vježbu demokratskog odlučivanja.

Konačno, ova vrsta meta-učenja na časovima dječjih prava daje model kako učiti učenike da organizuju svoje lične procese učenja. U modernim

društvima, procesi promjene – na primjer tehnologija, ekonomija, globalizacija ili prirodna sredina – postaju dinamičniji i složeniji. Ovo stvara nove izazove za buduće generacije: da bi uspjeli na poslu i učestvovali u donošenju odluka, oni će postati dio cjeloživotnog procesa učenja, pošto će morati da se bave problemima koje niko danas u školi ne može ni predvidjeti. Naši učenici stoga treba da postanu eksperti u kooperativnom učenju, projektnom radu, procjeni procesa i rješavanju problema. U ovom priručniku mi djeci na početku njihovog života predlažemo neke male korake za učenje.

6. Učenje putem zadataka: propratno učenje

Cjeline su osmišljene kao mali projekti u kojima se učenici suočavaju sa problemima koji su tipični za projektni rad – povezivanje sa predmetom proučavanja, organizacija rada, komunikacija, poštovanje vremenskog okvira itd. Nalaženjem načina da se identifikuju i riješe ovi problemi, učenici razvijaju širok spektar kompetencija (učenje koje se zasniva na zadatku).

U cjelini 1 učenicima se daje zadatak da naprave cvijet na kojem stoji njihovo ime i fotografiju. Na učenicima je da odluče kako će osmisliti svoj cvijet, gdje će naći materijal, fotografiju, kako će planirati vrijeme. Na ovaj način djeca će naučiti puno „na poslu“, ali nastavnik treba da pažljivo razmisli o planiranju zadatka i donošenju odluka o sljedećem: Koliko će vremena imati djeca? Koje materijale je potrebno obezbijediti? Treba li da neke djelove za cvijet donesem gotove? (vidi varijacije projekta u Cjelini1).

Ovaj primjer pokazuje da se u veoma ranoj dobi djeca podstiču da preuzmu odgovornost za svoj rad na času, u suštini da odgovornost podijele sa nastavnikom. Ova vrsta iskustva u učenju je važna ako učenici treba da planiraju svoj rad nezavisno na naprednijem nivou.

U obrazovanju o dječjim pravima, kao ogrankom EDC, nastavnik će djelovati u širem opsegu uloga i aktivnosti. Nastava „o“ dječjim pravima odgovara klasičnoj funkciji poučavanja i informisanja - putem predavanja, zadatka čitanja, kratkog filma itd. Nastava „kroz“ i „za“ dječja prava, s druge strane, zahtijeva od nastavnika da razmisli o svom ponašanju i tipu ličnosti kao uzoru. Djeca će ozbiljno shvatiti poruku odraslog ako je njeno ili njegovo ponašanje podržava, na primjer, tonom glasa i nivoom razumijevanja, tolerancijom, pravednošću i ohrabrenjem. Kao što sve cjeline u

ovoj knjizi pokazuju, metode nastave i učenja usko odgovaraju materiji koja se obrađuje. Učenje koje se zasniva na zadatku zahtijeva pažljivo planiranje i pripremu od strane nastavnika, koji se kasnije može učiniti i neaktivnim u razredu. Međutim, dok učenici rade, nastavnik ih pažljivo posmatra; on ili ona će identifikovati i efikasno odgovoriti na učeničke kompetencije i potrebe u smislu znanja i razumijevanja, sticanja vještina i vrijednosti.

7. Nastava dječjih prava: ključna pitanja koja odlučuju o izboru nastavnih metoda

U ovom smo priručniku pokušali da opišemo male projekte za nastavu o dječjim pravima kako bi promovisali osnovni pristup – učenje zasnovano na izvršavanju zadatka, fokusirajući se na rješavanju problema, interaktivnoj nastavi koja je usmjerena na učenike i školu kao model zajednice koji je vođen principima ljudskih i dječjih prava.

Nastavnik može prenijeti ovaj pristup i na druge zadatke i teme. Nastavni metodi kod ovog pristupa nose važan dio poruke, a vještina izbora metoda koje podržavaju gradivo i učenje trebalo bi da je očigledna u ovoj knjizi. Navedena ključna pitanja mogu služiti kao smjernica za planiranje budućih projekata ove vrste:

Ključna pitanja	Napomene za module u ovoj knjizi
Jesu li teme i metodi prilagođeni znanju, stavovima i očekivanjima učenika?	Nastavnik mora sam da odluči o ovome, kao i da odluči i koje su smjernice potrebne učenicima.
Struktura učenika (na primjer: pol, nacionalnost, potrebe za učenjem) određuje uslove učenja u razredu. Je li nastavnik razmotrio te specifične uslove prilikom izbora svojih metoda?	Samo nastavnik može odgovoriti na ovo pitanje. Možda će posebni uslovi učenja u određenom razredu zahtijevati da se nastavna jedinica izmijeni kako bi odgovorila na pojedina pitanja i potrebe.
Da li metode stvaraju i održavaju želju za učenjem kod učenika?	Opšti pristup učenja zasnovanog na rješavanju zadatka u modulima osigurava aktivno učešće učenika.
Podržavaju li metodi ličnu inicijativu učenika i dozvoljavaju li im da organiziraju vlastiti proces učenja?	Svi su nastavni moduli osmišljeni kao projekti. To kod učenika stvara odgovornost za njihov rad, uključujući i raspored vremena. Rizik neuspjeha korespondira sa stvarnim životnim situacijama i ako se o njemu razmišlja sa empatijom, pruža važne mogućnosti za učenje.
Dozvoljavaju li metodi učenicima da iskažu svoja lična iskustva i djelovanje?	Svi moduli uključuju i faze izvještavanja, a u nekima se od učenika traži da iskažu svoje iskustvo u učenju.
Podstiču li metode učenike da probleme i teme gledaju iz različitih perspektiva?	1.razred - Ja imam ime. Djeca postaju svjesna kako da jedni druge posmatraju, kao i da svaki pojedinac ima jedinstvenu ličnost. 8. razred - Plakat. Dječije pravo se analizira s različitih tačaka gledišta.
Podržavaju li metodi kritičko mišljenje i diskusiju u razredu?	Svi moduli uključuju diskusiju i kritičko mišljenje.
Dozvoljavaju li metodi učenje „umom, srcem i rukama“?	Umjetničko djelo, kutija s blagom, glumljenje čarobnjaka i vještica
Dozvoljavaju li metodi učenicima da iskuse svoje kompetencije?	Učenje u različitim uslovima (individualni rad, učenje kroz saradnju, sesije sa cijelim razredom) Projekti vode ka vidljivim rezultatima. Razmišljanje o učenju pomaže učenicima da postanu svjesni svog napretka i postignuća.
Dozvoljavaju li metodi različitim tipovima učenika da uče na različite načine (konstruktivističko učenje)?	Uslovi individualnog učenja i veliki izbor aktivnosti dozvoljavaju različitim tipovima učenika da rade i da se razvijaju u skladu sa svojim potrebama.
Da li se kroz metode učenici vježbaju u razvoju osnovnih vještina (na primjer: prikupljanje informacija, držanje prezentacije, planiranje projekata, rad u timovima)?	Idealan način za podučavanje osnovnim vještinama jeste rad na projektima, uključujući prikupljanje informacija, držanje prezentacija, planiranje projekata, rad u timovima.

8. „Ali to znači da imam pravo na odmor, zar ne?“

Dječija prava u učionici

Nastavnica Sadina Sierčić je pažljivo pripremi la učionicu. Djeca sjede u grupama. Njihove klupe služe kao grupni stolovi, a na njih su stavljene velike koverta. Za jednim stolom su zečevi, za drugim medvjedi, a za trećim stolom sjede tigrovi. Pun uzbuđenja, zec otvara kovertu na svom stolu: Nastavnik zamoli osmogodišnjaka da naglas pročita tekst.

Zec čita, "Djeca imaju pravo na najviši standard zdravlja i zdravstvene njege koji je moguće dostići," te ponovo sjeda. "Tu je i jedan broj" govori nastavnik. "Nijesmo na času matematike, ali broj je važan!" Zec se ponovo poslušno diže na svoje zadnje noge i čita „član 24 ". Nastavnik je zadovoljan. Zec može doći do table ispred cijelog razreda. Član 24 se pokazuje na papiru u boji u obliku balona Može se pričvrstiti na tablu.

Na tabli ima mjesta za mnogo balona. Baloni će zajedno nositi korpu sa riječima „Dječija prava“. I nastavnica i učenik su srećni. „To je pravo koje vi imate“ ona govori djeci. I nastavlja, „U svim kovertama ima još mnogo prava. Svako pravo je balon.“ Djeca su shvatila. Sada je mnogo ruka podignuto. Svi su nestrpljivi da otvore kovertu, pročitaju i istupe naprijed, zalijepe balon na tablu i da budu pohvaljeni.

Ovo traje narednih četrdeset i pet minuta. Sada je red na medvjede. Tačnije, red je na mladoj dami medvjedici. Ona je izvukla član 30. Ona čita, „Djeca koja pripadaju nacionalnoj manjini imaju pravo da uživaju svoju kulturu, da ispovijedaju svoju vjeru i da upotrebljavaju svoj jezik“. A od susjednog stola tigar dodaje, „Djeca imaju pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i na slobodno učešće u kulturnom životu i umjetnostima. Član 31.“

Učenici trećeg razreda su u veselom i aktivnom raspoloženju punom oduševljenja. Mnogo je komešanja i šaputanja i svi žele da ih drugi slušaju.

Je li ovo dobra nastava? Dobar čas o dječijim pravima? Koliko je važna ova lekcija za prisutne učenike? Kako se razvijaju njihove kompetencije. Možda je potrebno da pomenem da sam posmatrao ovaj čas u Goraždu u jesen 1998. godine. Goražde je grad u istočnoj Bosni koji je bio odsječen od svijeta, izolovan i skoro zaboravljen tokom rata. Skoro da je imao istu sudbinu etničkog čišćenja kao o Srebrenica. Imajući ovu istoriju u

vidu, i da je dati čas održan samo nekoliko godina poslije Dejtonskog sporazuma, vidjeti da se u jednoj školi u Goraždu govori o temama poput slobode izražavanja vjerskog uvjerenja i zaštite manjina predstavljalo je izuzetno iskustvo, i nimalo jednostavan zadatak za učenike i nastavnike.

Da pogledamo još jedan detalj sa ovog časa. Malo prije zvona učiteljica je pitala svoje učenika trećeg razreda šta su naučili. Duhovita djevojčica zec je podigla svoju ruku i primijetila, dok se cijeli razred smijao, „Sada znam da postoji član 31. koji kaže da imam pravo na odmor i zabavu. To znači da sad imam pravo na odmor, zar ne? Pa, sad sam umorna i potreban mi je odmor!“ Cijeli razred prsne u smijeh. Nastavnica se prvo nasmije, a onda ozbiljno pogleda svoj razred.

Šta se desilo? Šta je bilo dalje? Nastavnica se suočila sa velikom preprekom. Učenica nije samo naučila nešto na njenom času, već je napravila interesantan pokušaj da to primijeni na svakodnevnu situaciju. Nijesam mogao čitati misli ove nastavnice, ali sam pretpostavio koliko je ova situacija mogla biti teška za nju. Takođe me je natjerala da razmišljam: Da li je Konvencija ta koja je zamišljena kao sudski instrument, namijenjen da se koristi na ovaj način? Da li je moguće – prateći konstruktivističku paradigmu – da svaka osoba može da iskonstruiše svoju interpretaciju iste? Šta se dešava u učionici, ako je dozvoljeno da se ovo desi?

U ovom trenutku Sadina Sierčić, nastavnica trećeg razreda iz istočne Bosne, nije imala vremena da se osvrće na kompleksna pravna ili društvena pitanja. Sada je razredu iznijela novi koncept i znala je da se došlo do odlučujućeg trenutka: sada će postaviti pravilo razredu. Sada će odlučiti da li će dječja prava ostati lekcija sa srećnim balonom – bez direktnog uticaja na svakodnevno razmišljanje – ili će se ovdje u istočnoj Bosni, ovog proljetnjeg jutarnjeg časa kasnih devedesetih, desiti nešto što svi priželjkujemo: pravo razmatranje i primjena konvencije o dječijim pravima! Sadina Sierčić je reagovala na sljedeći način: pogledala je u razred, okrenula se prema djevojčici i rekla „Da, u pravu si. Postoji član 31i on garantuje tebi i ostaloj djeci odmor i ravnotežu. To znači da ja treba da razmislim veoma pažljivo koliko domaćeg zadatka da dam tebi i drugima. Treba da razmislim da li je pošteno prema učenicima koji završe svoj rad u toku časa da nemaju ništa da rade kod kuće i da li oni koji rade sporije i možda pažljivije u toku

časova treba da kući nose više domaćeg zadatka i imaju manje vremena da se odmaraju i rekreiraju. Da, treba da razmislim o tome, jer ja znam za Član 31." Ali, Sadina Sierčić nije još završila. Ona je nastavila: „Treba da vam kažem još nešto. Takođe znate za Član 28. Ovaj član vam garantuje pravo na obrazovanje. Za vas i vaše prijatelje to znači da do odmora, vrijeme je za obrazovanje!“

Razred je bio miran. Učenici nijesu bili veoma zadovoljni odgovorom. Pa, šta se desilo? Osmogodišnja djevojčica je pokušala da razumije međunarodno validnu konvenciju, koju je ratifikovala njena zemlja i prihvatio državni zakon. Ali više od toga, ona je pokušala da poveže Konvenciju o dječjim pravima sa svojim svakodnevnim životnim iskustvom i čak da je primijeni. Pokušala je da je interpretira i da je primijeni na pravi dio života - pošto je škola tačno mjesto gdje dijete može direktno da kontaktira

svoju državu. Ovo je mjesto gdje se odlučuje kako država susreće dijete i kako dijete susreće državu.

A nastavnica? Ona je susrela učenicu na istom nivou. Dozvolila je ono što mi nazivamo „osnaživanjem“, a u isto vrijeme je pokušavala da reaguje prikladno. Sadina Sierčić iz Goražda, zajedno sa svojim učenicima, počela je da probija novi put. Ona je na neki način, manje ili više razumljiv osmogodišnjoj djevojčici, pokazala da u okviru Konvencije o pravima djeteta postoje konkurentni činovi. Članovi koji, iako jedan drugi ne negiraju, treba da se razumiju kao međusobno zavisni. U svakom slučaju: u ovom razredu, ovog jutra, Konvencija o pravu djeteta je primijenjena kao instrument – ne samo onaj o kojem treba da se zna, već onaj koji bi trebalo da postane primjenjiv sistem vrijednosti koji može da pomogne pojedincima da procijene svoje postupke u širem kontekstu.

Dio 3: Dokumenti i nastavni materijali

Na sljedećim stranicama su važni dokumenti na temu dječjih prava za upotrebu na časovima i smjernice kako ih koristiti. One su: učenička verzija Konvencije o pravima djeteta (1), moguće grupisanje dječjih prava u četiri dimenzije (2), UN-ova Konvencija o pravima djeteta od 20. novembra 1989 (3), kao i kartice sa dječjim pravima koje se mogu fotokopirati i koristiti na času (4). Definicije

koje se koriste u učeničkoj verziji Konvencije o pravima djeteta odgovaraju onima koje se koriste u kratkim tekstovima na karticama sa dječjim pravima. Čitavo bogatstvo dodatnog materijala za upotrebu na časovima može se pronaći na internetu.

1. Učenička verzija Konvencije o pravima djeteta

Zašto je potrebna učenička verzija Konvencije?

Verzija Konvencije o pravu djeteta, koju je stvorila generalna skupština Ujedinjenih nacija i koju je usvojila i ratifikovala većina država širom svijeta je pravni dokument koji napisan veoma tehničkim, komplikovanim jezikom. Ako se želi da mladi ljudi razumiju svoja prava, onda je potrebno da počnemo izražavati dokumente poput Konvencije o pravu djeteta pristupačnim jezikom. Uz to, član 42 Konvencije kaže za je dužnost vlada da obavijesti mlade o njihovim pravima na različite načine. Bez sumnje, ova verzija Konvencije o pravima djeteta razlikuje se od originalnog teksta i omogućava mladima aktivan pristup svojim pravima. Na ovaj način, više ljudi se može osvijestiti o svojim pravima.

Poslije sve ove priče o pravima, kakve su naše odgovornosti?

Prava i odgovornosti ne mogu se posmatrati nezavisno jedni od drugih. UN-ova Konvencija o pravima djeteta opisuje prava koja su garantovana mladima od strane njihovih vlada. Kao što je slučaj i sa svim funkcionalnim odnosima, bez obzira da li je to među prijateljima, u porodici, školi, u sportskim klubovima ili među državama, treba da smo svjesni da imamo odgovornosti prema drugima i da oni imaju odgovornosti prema nama. Dvije od ovih osnovnih odgovornosti prema drugima su poštovanje i tolerancija. UN-ova Konvencija o pravima djeteta opisuje ove osnovne odgovornosti vlada prema ljudima ispod 18 godina starosti.

Učenička verzija Konvencije o pravima djeteta

Član	Kratak naslov	Kratak opis
1	Definicija djeteta	Dijete je osoba ispod 18 godina starosti
2	Nediskriminacija	Ni jedno dijete ne smije se diskriminisati na osnovu boje kože, pola, jezika, vjere, mišljenja, zemlje porijekla, siromaštva ili bogatstva, invaliditeta ili pripadnosti etničkoj manjini.
3	Dobrobit djeteta je najvažnija	U svim zakonima i sudskim odlukama, dobrobit djeteta je na prvom mjestu.
4	Sprovođenje prava	Svaka država mora obezbijediti, što najbolje može, da se dječja prava sprovede.

5	Poštovanje roditeljskih prava	Svaka država je odgovorna da osigura da se dužnosti, prava i odgovornosti roditelja sprovode na takav način da djeca mogu ostvariti svoja prava. (Vlade moraju poštovati prava i dužnosti roditelja, članova porodice i/ili zakonskih staratelja tako što obavještavaju i savjetuju djecu o njihovim pravima)
6	Opstanak i razvoj djeteta	Svako dijete ima pravo na život i opstanak. Država mora osigurati da se djeca i mladi razvijaju dobro.
7	Ime i pripadnost državi	Svako dijete, od rođenja nadalje, ima pravo na ime, na pripadnost državi i da se o njemu brinu njegovi/njeni roditelji.
8	Zaštita identiteta	Svako dijete ima pravo da zadrži ili povrati svoje ime, pripadnost državi i porodične odnose.
9	Razvod roditelja	Svako dijete ima pravo da živi sa svojim roditeljima, osim kada je potrebno da se zaštiti od roditelja. Ako se dijete mora odvojiti od jednog ili oba roditelja, ima pravo da se njegov/njen glas čuje. Ako se dijete odvoji od jednog ili oba roditelja, ono ima pravo da zna gdje su oni.
10	Ponovno okupljanje porodice	Svako dijete ima pravo da napusti bilo koju državu i otputuje u svoju zemlju kao bi se ponovo sastalo sa svojom porodicom.
11	Zaštita od otmice i odvođenja	Svaka država mora se boriti protiv otmice i odvođenja djece u drugu državu i zadržavanja djece od strane roditelja ili neke druge osobe.
12	Dječja sloboda mišljenja	Svako dijete ima pravo da se njegov/njen glas čuje i da izrazi svoje mišljenje po svim pitanjima i temama koje se odnose na njegov/njen život. Ovo je posebno važeće u pravnim i administrativnim procesima. Što je dijete starije, to se više njegovo/njeno mišljenje mora saslušati.
13	Sloboda izražavanja	Svako dijete ima pravo da iskaže slobodno svoje mišljenje i da dobije i pruža informacije putem medija. Svako dijete takođe ima odgovornost da svoje mišljenje iskaže na način koji poštuje prava drugih.
14	Sloboda misli, savjesti i vjere	Svako dijete ima pravo da slobodno upražnjava vjeru i slobodno iskazuje misao i radi po savjesti. Država mora poštovati prava i odgovornosti roditelja kada djeca ostvaruju ova prava.
15	Pravo na mirno javno okupljanje	Svako dijete ima pravo da se sastaje sa drugom djecom, da se udružuje ili formira udruženja ili unije, sve dok prava drugih nijesu povrijeđena u ovom procesu.
16	Zaštita privatnosti	Svako dijete ima pravo da mu niko ne zadire u lični život, porodicu, mjesto stanovanja ili prepisku. Uz to, svako dijete ima pravo da mu niko ne okalja čast.

17	Pristup odgovarajućim informacijama	Svaka država mora da osigura da djeca imaju pristup informacijama kroz različite vrste medija i da mogu steći znanja koja su važna za njihovo blagostanje. Država takođe ima dužnost da zaštiti djecu od štetnih informacija.
18	Odgovornost roditelja	Roditelji ili staratelji su zajedno odgovorni za podizanje djeteta. Država ima odgovornost da ih u ovom cilju podržava, na primjer da učini dostupnom brigu o djetetu ukoliko roditelji moraju da rade.
19	Zaštita od zlostavljanja	Država je odgovorna da zaštiti dijete od zlostavljanja od strane roditelja ili drugih ljudi. Svako dijete ima pravo da nauči kako da izbjegne ili se nosi sa bilo kojim oblikom zlostavljanja.
20	Mladi bez porodica	Svako dijete koje ne živi sa svojom porodicom, ima pravo na posebnu zaštitu i podršku. Ono ima potom pravo na hraniteljsku porodicu ili brigu u odgovarajućoj instituciji koja poštuje njegovo vjersko, kulturno ili lingvističko porijeklo.
21	Usvajanje	Dijete se može usvojiti ako je usvajanje dozvoljeno, priznato i potvrđeno od strane države i ako služi dobrobiti djeteta.
22	Djeca izbjeglice	Svako dijete koje je prisiljeno da napusti svoju zemlju, koje je izbjeglica ili traži azil, ima pravo na posebnu zaštitu od strane države.
23	Djeca sa invaliditetom	Svako dijete sa invaliditetom ima pravo na posebnu njegu i obrazovanje. Njemu/Njoj je potrebno pružiti pomoć da bi bilo nezavisno i da aktivno učestvuje u svojoj zajednici.
24	Zdravlje i medicinske usluge	Svako dijete ima pravo na najbolju moguću zdravstvenu zaštitu. Država ima obavezu da se bori sa mortalitetom djece, obezbijedi medicinske rezerve za mlade ljude, bori se sa lošom ishranom i bolešću, garantuje zdravstvenu zaštitu za trudnice i mlade majke, učini zdravstveno obrazovanje dostupnim, da razvije prevenciju u javnom zdravstvenom sektoru i da zabrani običaje koji povrjeđuju djecu.
25	Revidiranje terapije ili zaštite	Svako dijete koje je primljeno u neku ustanovu radi zaštite, brige ili tretmana ima pravo da se njegov/njen prijem provjeri i revidira.
26	Socijalna sigurnost	Svako dijete ima pravo na socijalnu sigurnost, poput socijalnog osiguranja. Država garantuje djetetu novčane nadoknade koje uzimaju u obzir finansijsku situaciju porodice ili staratelja.
27	Životni standard	Svako dijete ima pravo na standard življenja koji odgovara njegovom/njenom fizičkom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju. Roditelji ili staratelji su prije svega odgovorni da ovo obezbijede. Država ima dužnost da ih u ovome podrži.

28	Obrazovanje	Svako dijete ima pravo na obrazovanje i na školu. Država je dužna da obezbijedi besplatno osnovnoškolsko obrazovanje i učini ga obaveznim, i slično da srednješkolsko obrazovanje učini dostupnim djeci i mladima. Država ima dužnost da osigura da se sa djecom i mladima u školi ophodi adekvatno i da nema ogrešenja o njihova ljudska prava.
29	Obrazovni ciljevi	Školsko obrazovanje bi trebalo da razvija ličnost i talente svakog djeteta, priprema djecu za život odraslih i podstakne ih da poštuju ljudska prava, svoju i druge kulture i vrijednosti.
30	Djeca manjina	Svako dijete koje pripada manjini ima pravo da uči i živi svoju kulturu, vjeru i jezik.
31	Odmor, igra i slobodno vrijeme	Svako dijete ima pravo na odmor i slobodno vrijeme kada se može igrati i slobodno učestvovati u kulturnom i umjetničkom životu.
32	Zapošljavanje djece	Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od svakog oblika eksploatacije i rada koji mogu štetiti njihovom obrazovanju ili razvoju. Država je dužna da utvrdi najnižu starosnu dob za dozvoljen rad, broj radnih sati na dan i radne uslove.
33	Zaštita od narkotika	Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od proizvodnje i stavljanja u promet nelegalnih droga.
34	Zaštita od seksualne eksploatacije	Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od seksualne eksploatacije i zlostavljanja, prostitucije i pornografije.
35	Zaštita od prodaje i trgovine ljudima	Država mora preduzeti sve što je u njenoj moći da spriječi da se djeca i mladi otimaju ili budu žrtve trgovine ljudima.
36	Zaštita od svih drugih oblika eksploatacije	Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od svih drugih oblika eksploatacije (npr. prošenja)
37	Mučenje i zarobljavanje	Svako dijete ima pravo na zaštitu od mučenja, okrutnog tretmana ili kazne, nelegalnog zarobljavanja ili bilo kakvog oblike povrede njegove/njene lične slobode. Država ima obavezu da zabrani smrtnu kaznu i doživotnu robiju za mlade ljude. Ako je dijete zatvoreno, ono ima pravo da se s njime ophodi humano i s poštovanjem. Ako je dijete ili mlada osoba zarobljena, ne smije se u pritvoru držati sa odraslima i mora biti u mogućnosti da kontaktira sa svojom porodicom i da ima pravo na pravnu pomoć.
38	Rat i oružani sukob	Djeca i mladi ispod 15 godina imaju pravo da ne učestvuju u ratu i oružanom sukobu. Država ima obavezu da pruži posebnu zaštitu djeci koja su ugrožena ratom.

39	Rehabilitacija i integracija	Svako dijete koje je žrtva oružanog sukoba, mučenja, zanemarivanja ili eksploatacije ima pravo na odgovarajuću brigu kako bi postalo psihički i fizički zdravo i kako bi se integrisalo u zajednicu.
40	Zakonodavstvo za mlade	Svako dijete koje je optuženo za krivično djelo ima pravo da se na sudu sa njime ophodi s dostojanstvom. Svi su nevini dok se ne dokaže suprotno. Svako dijete ima pravo na pravedno suđenje, prevodioca (ako je to potrebno), zaštitu privatnosti i pravo na ponovno suđenje. Država ima obavezu da odredi najnižu starosnu dob ispod koje se djeca ne mogu smatrati pravno odgovornim. Država takođe ima obavezu da obezbijedi alternative zatvoru za optuženu djecu i mlade ljude.
41	Viši nacionalni standardi imaju prioritet	Ako pojedina država ima zakone koji štite djecu i mlade bolje od Konvencije, onda su ti zakoni na snazi.
42	Obavještanje o dječjim pravima	Svaka država ima odgovornost da na razumljiv način obavještava odrasle i djecu o dječjim pravima.

2. Grupisanje dječjih prava u četiri dimenzije

Konvencija o pravima djeteta može se podijeliti na četiri podgrupe zakona. Ove kategorije se mogu koristiti na časovima tako što se djeci daje zadatak da svrstaju prava u ove četiri kategorije. Ovo se može raditi pojedinačno ili u grupama za svaki odjeljak.

I. Zauzimanje uloge – znači biti u stanju da učestvuješ u procesima donošenja odluka, imati slobodu formiranja grupa, slobodu mišljenja i slobodu pristupa informacijama iz raznih izvora.

II. Ispunjavanje našeg potencijala – znači da izvjesni uslovi moraju biti ispunjeni kako bi se postigao optimalan lični razvoj. U ovoj grupi su

prava: na obrazovanje, porodicu, kulturu i identitet kao bitni elementi našeg života.

III. Živjeti dobro – Pravo na opstanak je jedna od naših osnovnih. Tu spadaju hrana i sklonište, životni standard i zdravlje.

IV. Biti zaštićen od povrjeđivanja – znači da mladi ljudi imaju pravo zaštite od zlostavljanja, zanemarivanja, ekonomske eksploatacije, mučenja, odvođenja i prostitucije.

Na sljedećem spisku, dječja prava su raspoređena u ove četiri kategorije:

Grupa	Član	Skraćeni zakon
I. Zauzimanje uloge: naše pravo da učestvujemo	3	Dobrobit djeteta je najvažnija
	12	Dječja sloboda mišljenja
	13	Sloboda izražavanja
	14	Sloboda misli, savjesti i vjere
	15	Pravo na mirno javno okupljanje
	16	Zaštita privatnosti
	17	Pristup odgovarajućim informacijama
II. Dostizanje našeg potencijala: naše pravo da razvijamo ono što jesmo	5	Poštovanje roditeljskih prava
	7	Ime i pripadnost državi
	8	Zaštita identiteta
	10	Ponovno okupljanje porodice
	21	Usvajanje
	23	Djeca sa invaliditetom
	28	Obrazovanje
	29	Obrazovni ciljevi
	30	Djeca manjina

III. Živjeti dobro: naše pravo na opstanak	6	Opstanak i razvoj djeteta
	9	Razvod roditelja
	18	Odgovornost roditelja
	24	Zdravlje i medicinske usluge
	26	Socijalna sigurnost
	27	Životni standard
	31	Odmor, igra i slobodno vrijeme
IV. Biti zaštićen od povrjeđivanja: naše pravo na zaštitu	2	Nediskriminacija
	11	Zaštita od otmice i odvođenja
	19	Protection from abuse
	20	Mladi bez porodica
	22	Djeca izbjeglice
	25	Revidiranje terapije ili zaštite
	32	Zapošljavanje djece
	33	Zaštita od narkotika
	34	Zaštita od narkotika
	35	Zaštita od prodaje i trgovine ljudima
	36	Zaštita od svih drugih oblika eksploatacije
	37	Mučenje i zarobljavanje
	38	Rat i oružani sukob
	39	Rehabilitacija i integracija
40	Zakonodavstvo za mlade	

U tabeli gore nedostaju četiri prava. Ona se ne mogu svrstati ni u jednu kategoriju, zato što se uglavnom fokusiraju na odgovornosti države. To su:

1	Definicija djeteta
4	Sprovođenje prava
41	Viši nacionalni standardi imaju prioritet
42	Obavješćavanje o dječjim pravima

3. Un-ova Konvencija o pravima djeteta (20.novembar 1989.)

Usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i sprovođenje u Rezoluciji Generalne skupštine 44/25 od 20. novembra 1989. godine. Stupila na snagu 2. septembra 1990.godine, u skladu s odredbama člana 49.

Preambula

Države-potpisnice ove Konvencije,

Smatrajući da u skladu s principima proglašenim u Povelji Ujedinjenih nacija, priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice predstavlja temelj slobode, pravde i mira u svijetu;

Imajući na umu da su narodi Ujedinjenih nacija , u Povelji potvrdili svoju vjeru u osnovna ljudska prava i u dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe , i odlučili da podstaknu društveni napredak i bolji životni standard u većoj slobodi

Priznajući da su Ujedinjene nacije u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i u međunarodnim paktovima o ljudskim pravima, proglasile i složile se da svako ima sva prava i slobode navedene u ovim dokumentima, bez obzira na razlike kao što su rasa, boja kože , vjera, pol, jezik, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, imovinsko stanje, rođenje ili bilo koji drugi status;

Podsjećajući da je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija proglasila da djetinjstvo ima pravo na posebnu brigu i pomoć

Ubijedeni da bi porodici , kao temeljnoj društvenoj grupi i prirodnom okruženju za rast i dobrobit svojih članova, a naročito djece , trebalo pružiti potrebnu zaštitu i pomoć, tako da bi mogla potpuno preuzeti svoje obaveze u okviru ljudske zajednice;

Priznajući da bi dijete , zbog potpunog i skladnog razvoja svoje ličnosti trebalo da odrasta u porodičnom okruženju, u atmosferi sreće, ljubavi i razumijevanja;

Smatrajući da dijete treba da bude u potpunosti spremno za samostalan život u društvu, i odgojeno u duhu ideala proklamovanih u Povelji Ujedinjenih nacija, a naročito u duhu mira , dostojanstva, tolerancije, slobode, jednakosti i solidarnosti;

Imajući na umu da je potreba obezbjeđenja posebne brige za dijete istaknuta u Ženevskoj

deklaraciji o pravima djeteta iz 1924. godine i u Deklaraciji o pravima djeteta koju je Generalna skupština usvojila 20. novembra 1959. godine, te da je priznata u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (naročito u članu 23. i 24), Međunarodnom paktu o ekonomskim , socijalnim i kulturnim pravima (naročito u članu 10), te u statutima i odgovarajućim aktima specijalizovanih agencija i međunarodnih organizacija koje se brinu za dobrobit djece;

Imajući na umu da su, kako se navodi u Deklaraciji o pravima djeteta, "djetetu, zbog njegove tjelesne i mentalne nezrelosti , potrebni posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu prije i nakon rođenja";

Podsjećajući na odredbe Deklaracije o socijalnim i pravnim principima u pogledu zaštite i dobrobiti djece, s posebnim osvrtom na smještaj u hraniteljske porodice i usvajanje djece u nacionalnim i međunarodnim okvirima, te na odredbe Standardnih minimalnih pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila) i Deklaracije o zaštiti žena i djece u vanrednim uslovima i oružanom sukobu; Priznajući da u svim državama svijeta postoje djeca koja žive u izuzetno teškim uslovima i da je toj djeci potrebna posebna briga;

Uzimajući u obzir značaj tradicije i kulturnih vrijednosti svakog naroda za zaštitu i skladni razvoj djeteta ; Priznajući značaj međunarodne saradnje za poboljšanje životnih uslova djece u svim zemljama, a naročito u zemljama u razvoju,

-
Sporazumjele su se kao što slijedi:

DIO I

Član 1.

U svrhu ove Konvencije dijete označava svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije.

Član 2.

1 - I. Države-potpisnice poštovaće i garantovati svakom djetetu na svom području prava navedena u ovoj Konvenciji bez diskriminacije bilo koje vrste, bez obzira kojoj rasi, boji, polu, jeziku, religiji, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom porijeklu, bez obzira na imovinsko stanje, onesposobljenosti, rođenje ili drugi status kome dijete, njegovi roditelji ili zakonski staratelji pripadaju.

2 - Države-potpisnice preduzeće sve potrebne mjere za zaštitu djeteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja na osnovu statusa, djelatnosti, izraženog mišljenja, ili ubjeđenja roditelja djeteta, zakonskih staratelja ili članova porodice.

Član 3.

1 - U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih preduzimaju javne ili privatne ustanove za socijalnu zaštitu, sudovi, organi uprave ili zakonodavna tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.

2 - Države-potpisnice obavezuju se da će odgovarajućim zakonskim i upravnim mjerama djetetu osigurati zaštitu i brigu kakva je potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih osoba koje su za nega zakonski odgovorne.

3 - Države-potpisnice osiguraće da se institucije, službe i ustanove odgovorne za brigu i zaštitu djece pridržavaju standarda koje su uspostavili nadležni organi, naročito u pogledu sigurnosti, zdravlja, broja i stručnosti osoblja, kao i odgovarajućeg nadzora nad njima.

Član 4.

Države-potpisnice preduzeće sve odgovarajuće zakonske, upravne i druge mjere za implementaciju prava priznatih u ovoj Konvenciji. Što se tiče ekonomskih, društvenih i kulturnih prava, države-potpisnice preduzeće najveće moguće mjere u skladu s njima dostupnim

sredstvima, a u slučaju potrebe, i u okviru međunarodne saradnje.

Član 5.

Radi obezbjeđenja odgovarajućeg usmjeravanja i vođenja djeteta u korišćenju prava priznatih ovom Konvencijom, a u skladu s razvojnim sposobnostima djeteta, države-potpisnice poštovaće odgovornosti, prava i dužnosti roditelja, ili, ako je potrebno, članova šire porodice ili društvene zajednice u skladu s lokalnim običajima, zakonskih staratelja ili drugih osoba zakonski odgovornih za dijete.

Član 6.

1 - Države-potpisnice priznaju da svako dijete ima urođeno pravo na život.

2 - Države-potpisnice će u najvećoj mogućoj mjeri osigurati opstanak i razvoj djeteta

Article 7

1 - Odmah nakon rođenja dijete mora biti upisano u matične knjige i ima pravo na ime, na sticanje državljanstva, i, koliko je to moguće, pravo da poznaje svoje roditelje i da se oni brinu za njega.

2 - Države-potpisnice osiguraće implementaciju tih prava u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom i svojim obavezama koje proizilaze iz odgovarajućih međunarodnih instrumenata u ovoj oblasti, naročito ako bi dijete inače bilo bez državljanstva.

Član 8.

1 - Države-potpisnice imaju obavezu da poštuju pravo djeteta na očuvanje svog identiteta, uključujući državljanstvo, ime i porodične odnose koje priznaje zakon, bez nezakonitog uplitanja.

2 - Ako su djetetu nezakonito uskraćeni neki ili svi elementi identiteta, države-potpisnice osiguraće odgovarajuću pomoć i zaštitu u cilju što bržeg uspostavljanja djetetovog identiteta.

Član 9.

1 - Države-potpisnice osiguraće da dijete ne bude protiv svoje volje odvojeno od svojih roditelja, osim kada nadležni organi vlasti koji podliježu sudskom nadzoru, odluče, u skladu s odgovarajućim zakonima i postupcima, da je takvo odvajanje potrebno u najboljem interesu djeteta. Takva odluka može biti potrebna u određenim slučajevima kao što su zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta od strane roditelja, ili gdje roditelji žive odvojeno i mora se donijeti odluka o djetetovom prebivalištu.

2 - U svim postupcima koji se vode u skladu sa stavom 1. ovog člana, sve zainteresovane strane dobiće priliku da učestvuju u postupku i da se izjasne.

3 - Države-potpisnice poštovaće pravo djeteta koje je odvojeno od jednog ili oba roditelja da redovno održava lične veze i neposredne kontakte s oba roditelja, osim ukoliko to nije suprotno najboljem interesu djeteta.

4 - Ako je odvajanje posljedica bilo kojeg postupka što ga je pokrenula država-potpisnica, kao što su pritvor, zatvor, progon, deportacija ili smrt (uključujući i smrt koja je, iz bilo kojeg razloga, uslijedila dok je dotična osoba pod nadzorom države) jednog ili oba roditelja, ili samog djeteta, ta država-potpisnica će, na zahtjev, pružiti roditeljima, djetetu ili, ako je to primjereno, drugom članu porodice bitne informacije o mjestu na kome se nalazi odsutni član (ili članovi) porodice, osim ako bi pružanje takve informacije bilo štetno po dobrobit djeteta. Države-potpisnice će, nadalje, osigurati da podnošenje takvog zahtjeva nema nikakve negativne posljedice po osobu (ili osobe) koje su u pitanju.

Article 10

1 - U skladu s obavezama država-potpisnica iz člana 9, stav 1, zahtjev djeteta ili njegovih roditelja za ulazak ili izlazak u državu-potpisnicu u cilju spajanja porodice razmatraće države-potpisnice na pozitivan, human i brz način. Države-potpisnice će, nadalje, osigurati da podnošenje takvog zahtjeva nema nikakve štetne posljedice za podnosioc zahtjeva i članove njihove porodice.

2 - Dijete čiji roditelji borave u različitim državama ima pravo, osim u izuzetnim slučajevima, da redovno održava lične odnose i neposredni kontakt s oba roditelja. U tom cilju i u skladu s obavezom država-potpisnica iz člana 9, stav 1, države-potpisnice će poštovati pravo djeteta i njegovih roditelja na napuštanje bilo koje zemlje, uključujući i vlastitu, i na ulazak u svoju zemlju. Pravo napuštanja bilo koje zemlje biće podložno samo

zakonski propisanim ograničenjima koja su neohodna radi zaštite nacionalne sigurnost, javnog reda (*ordre public*), javnog zdravlja ili morala, ili prava i sloboda drugih, i ono je u skladu sa svim drugim pravima priznatim u ovoj Konvenciji.

Član 11.

1 - Države-potpisnice preduzeće mjere za suzbijanje nezakonitog prebacivanja i zadržavanja djece u inostranstvu.

2 - U tom cilju države-potpisnice će težiti zaključivanju bilateralnih ili multilateralnih sporazuma ili pristupanju postojećim sporazumima.

Article 12

1 - Države-potpisnice osiguraće djetetu koje je u stanju da oblikuje svoje vlastite stavove pravo da slobodno izražava takve stavove po svim pitanjima koja se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu sa uzrastom i zrelošću djeteta.

2 - U tu svrhu dijete će posebno dobiti priliku da bude saslušano u bilo kom sudskom ili upravnom postupku koji se na njega odnosi, bilo direktno, preko predstavnika ili odgovarajućeg tijela, na način koji je u skladu s procesnim pravilima nacionalnog zakonodavstva.

Član 13.

1 - Dijete ima pravo na slobodu izražavanja; to pravo mora, nezavisno od granica, uključivati slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja svake vrste, usmeno ili pismeno, u štampi ili u obliku umjetnosti ili putem bilo kojeg drugog medija po izboru djeteta.

2 - Ostvarivanje ovog prava može biti podložno određenim ograničenjima, ali samo onim koja su propisana zakonom i koja su neophodna:

- a) radi zaštite prava i ugleda drugih, ili
- b) radi zaštite nacionalne sigurnosti ili javnog poretka (*ordre public*), javnog zdravlja ili morala.

Član 14.

1 - Države-potpisnice priznaće djetetu pravo na slobodu misli, savjesti i vjere.

2 - Države-potpisnice poštovaće prava i dužnosti roditelja i, kada je to primjenjivo, staratelja, da pružaju usmjerenja djetetu u ostvarivanju svojih prava na način koji je u skladu s razvojnim sposobnostima djeteta.

3 - Sloboda izražavanja vjere ili uvjerenja može biti podložna samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna radi zaštite javne sigurnosti, poretka, zdravlja ili morala ili temeljnih prava i sloboda drugih.

Član 15.

1 - Države-potpisnice priznaju djetetu prava na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

2 - Nikakva se ograničenja ne mogu postavljati u ostvarivanju ovih prava, osim onih koja su nametnuta u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne ili javne sigurnosti, javnog poretka (*ordre public*), zaštite javnog zdravlja ili morala, ili zaštite prava i sloboda drugih.

Član 16.

1 - Ni jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

2 - Dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

Član 17.

Države-potpisnice priznaju važnost funkcije javnih glasila, te će djetetu osigurati pristup informacijama i materijalima iz različitih domaćih i međunarodnih izvora, naročito onih koji imaju za cilj unapređenje djetetove društvene, duhovne i moralne dobrobiti i tjelesnog i mentalnog zdravlja. U tom cilju, države-potpisnice će:

- a) podsticati javna glasila na širenje informacija i materijala koji za dijete imaju društveni i kulturni značaj u duhu člana 29;
- b) podsticati međunarodnu saradnju u proizvodnji, razmjeni i širenju takvih informacija i materijala iz različitih kulturnih, domaćih i međunarodnih izvora;
- c) podsticati proizvodnju i distribuciju knjiga za djecu;
- d) podsticati javna glasila da posebnu pažnju posvete jezičkim potrebama djeteta koje pripada manjinskoj grupi ili koje je autohtono;
- e) podsticati razvoj odgovarajućih smjernica za zaštitu djeteta od informacija i materijala koji štetno djeluju na njegovu dobrobit, u smislu odredbi člana 13. i 18.

Član 18.

1 - Države-potpisnice učiniće sve što je u njihovoj

moći da osiguraju priznanje principa zajedničke roditeljske odgovornosti za odgoj i razvoj djeteta. Roditelji ili, ako je takav slučaj, zakonski staratelji, snose najveću odgovornost za podizanje i razvoj djeteta. Njihova osnovna briga će biti najbolji interes djeteta.

2 - Da bi garantovale i unaprijedile prava iznesena u ovoj Konvenciji, države-potpisnice pružice odgovarajuću pomoć roditeljima ili zakonskim starateljima, kako bi oni mogli ispuniti svoje dužnosti u podizanju djeteta, te osigurati jačanje institucija, službi i ustanova za dječiju zaštitu i brigu.

3 - Države-potpisnice preduzeće sve odgovarajuće mjere da bi se osiguralo da djeca zaposlenih roditelja imaju pravo da se koriste službama i ustanovama za brigu o djeci koje im stoje na raspolaganju.

Član 19.

1 - Države-potpisnice preduzeće sve odgovarajuće zakonske, upravne, socijalne i obrazovne mjere da bi se dijete zaštitilo od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povrede ili zlostavljanja, zanemarivanja ili zapuštenosti, zloupotrebe ili eksploatacije, uključujući i seksualno zlostavljanje dok o njemu brine roditelj(i), zakonski staratelj(i) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je povjerena briga o djetetu.

2 - Takve zaštitne mjere treba da u odgovarajućoj mjeri uključuju i djelotvorne postupke za uvođenje socijalnih programa za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima koji o njemu brinu, postupke za druge oblike prevencije, za identifikaciju, prijavljivanje, prosljeđivanje, istraživanje, postupanje i praćenje u slučajevima prethodno opisanog zlostavljanja djece, te kada je potrebno, za uključivanje pravosudnih organa.

Član 20.

1 - Dijete koje je privremeno ili trajno lišeno svog porodičnog okruženja, ili koje zbog vlastitih najboljih interesa ne može ostati u tom okruženju, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.

2 - Države-potpisnice će u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom takvom djetetu obezbijediti alternativnu brigu.

3 - Takva briga može, između ostalog, uključivati smještaj kod hranitelja, kafalu po islamskom zakonu, usvajanje ili, po potrebi, smještaj u odgovarajuće ustanove za brigu o djeci. Pri razmatranju rješenja, posebna pažnja se mora posvetiti osiguranju kontinuiteta u odgoju djeteta, kao i njegovom etničkom, vjerskom, kulturnom ili jezičnom porijeklu.

Član 21.

Države-potpisnice koje priznaju i/ili dozvoljavaju usvajanje obezbijediće da najbolji interesi djeteta budu osnovni kriterijum, te će:

- a) Obezbijediti da usvajanje djeteta odobravaju samo nadležni organi koji, u skladu sa zakonskim propisima i postupcima, te na osnovu svih bitnih i pouzdanih informacija, utvrđuju da se usvajanje odobrava s obzirom na situaciju u kojoj se dijete nalazi u pogledu roditelja, rođaka i zakonskih staratelja, kao i da su, po potrebi, zainteresovane strane dale svoj svjesni pristanak na usvajanje nakon što su bile ispravno savjetovane, ako se savjetovanje smatra neophodnim;
- b) Priznati da se usvajanje u drugoj zemlji može razmatrati kao alternativni način brige za dijete, ako se dijete ne može zbrinuti u drugoj porodici ili biti usvojeno, ili se ne može na odgovarajući način zbrinuti u domovini;
- c) osigurati da dijete koje je predmet međudržavnog usvajanja uživa zaštitu i standarde jednake onima koji postoje prilikom usvajanja u vlastitoj zemlji;
- d) preduzeti sve potrebne mjere kako međudržavno usvajanje ne bi vodilo nedopuštenoj materijalnoj koristi za one koji su u to uključeni;
- e) po potrebi, gdje je prikladno, unaprijediti ciljeve ovog člana zaključivanjem bilateralnih ili multilateralnih dogovora ili sporazuma i, u tom okviru, težiti da postupak smještaja djeteta u drugu zemlju vode nadležna tijela i organi.

Član 22.

1 - Države-potpisnice preduzeće odgovarajuće mjere kako bi osigurale da dijete koje traži status izbjeglice ili koje se smatra izbjeglicom prema pozitivnim međunarodnim i domaćim zakonskim propisima i postupcima dobije, bez obzira da li je u pratnji svojih roditelja ili drugih osoba, odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u uživanju primjenljivih prava iz ove Konvencije i drugih međunarodnih instrumenata ljudskih prava ili humanitarnih instrumenata čiji su potpisnici spomenute države.

U tu svrhu države-potpisnice, ukoliko to budu smatrale za potrebno, sarađivaće u svim naporima Ujedinjenih nacija i drugih mjerodavnih međudržavnih organizacija ili nevladinih organizacija koje sarađuju s Ujedinjenim nacijama, da se takvom djetetu pruži zaštita i pomoć i da se pronađu roditelji ili drugi članovi porodice svakog djeteta-izbjeglice da bi se dobili podaci potrebni za spajanje s njegovom porodicom. U slučajevima kad se djetetovi roditelji ili članovi porodice ne mogu pronaći, djetetu će biti pružena ista zaštita kao i bilo kojem drugom djetetu koje je privremeno

ili stalno lišeno svog porodičnog okruženja iz bilo kojeg razloga, kako se navodi u ovoj Konvenciji.

Član 23.

1 - Države-potpisnice priznaju da dijete s poteškoćama u duševnom ili tjelesnom razvoju treba da vodi ispunjen i pristojan život u uslovima koji obezbjeđuju dostojanstvo, jačaju djetetovo oslanjanje na vlastite snage i olakšavaju njegovo aktivno učešće u zajednici.

2 - Države-potpisnice priznaju djetetu s poteškoćama u razvoju pravo na posebnu brigu, te će, zavisno od raspoloživih sredstava, podsticati i osiguravati svakom takvom djetetu kao i onima koji su odgovorni za brigu o njemu, pružanje pomoći koju zatraže i koja je primjerena stanju djeteta i uslovima u kojima žive njegovi roditelji ili drugi koji se za njega brinu.

3 - Priznajući da dijete s poteškoćama u razvoju ima posebne potrebe, pružanje pomoći iz stava 2. ovoga člana biće besplatno kad god je to moguće, uzimajući u obzir materijalne mogućnosti roditelja ili drugih koji se brinu za dijete, i biće organizovano tako tako da se djetetu s poteškoćama u razvoju osigura djelotvoran pristup i pružanje obrazovanja, stručne obuke, usluga zdravstvene njege, rehabilitacije, priprema za zaposlenje i mogućnosti rekreacije na način koji pomaže djetetu da postigne što potpuniju društvenu integraciju i lični razvoj, uključujući njegov kulturni i duhovni razvoj.

4 - Države-potpisnice će u duhu međunarodne saradnje unapređivati razmjenu odgovarajućih informacija na polju preventivne zdravstvene zaštite i medicinskog, psihološkog i funkcionalnog postupanja s djecom s poteškoćama u razvoju, uključujući širenje i pristup informacijama o metodama rehabilitacije, obrazovanja i službama za izbor zanimanja, kako bi se državama-potpisnicama omogućilo da unaprijede svoje mogućnosti i stručnost te da prošire svoje iskustvo na tim poljima. U tom pogledu posebno će se uzimati u obzir potrebe zemalja u razvoju.

Član 24.

1 - Države-potpisnice priznaju pravo djeteta da uživa najviši standard zdravlja koji je moguće dostići, i da ima pristup institucijama za liječenje i zdravstvenu rehabilitaciju. Države-potpisnice će nastojati da osiguraju da nijednom djetetu ne bude uskraćeno njegovo pravo pristupa takvim uslugama zdravstvene njege.

2 - Države-potpisnice će se zalagati za puno ostvarenje tog prava, a posebno će preduzimati odgovarajuće mjere:

- a) za smanjenje smrtnosti novorođenčadi i djece;

b) za pružanje potrebne zdravstvene pomoći i njege svakom djetetu, s težištem na jačanju primarne zdravstvene zaštite;

c) za suzbijanje bolesti i neishranjenosti, uključujući, u okviru primarne zdravstvene zaštite, između ostalog, primjenu dostupnih tehnologija i davanje odgovarajuće prehrane i čiste vode za piće, uzimajući u obzir opasnosti i rizike zagađenja čovjekove okoline;

d) za osiguranje prenatalne i postnatalne zdravstvene zaštite majki;

e) za osiguravanje da svi segmenti društva, a posebno roditelji i djeca, budu obaviješteni, da imaju pristup obrazovanju i da imaju podršku u korišćenju osnovnog znanja o dječijem zdravlju i prehrani, prednostima dojenja, higijeni i čistoći okoline, te sprječavanju nezgoda;

f) za razvoj preventivne zdravstvene zaštite, savjetovaništa za roditelje, te obrazovanja i usluga za planiranje porodice.

3 - Države-potpisnice će preduzeti sve djelotvorne i odgovarajuće mjere za ukidanje svih tradicionalnih postupaka koji štete zdravlju djece.

4 - Države-potpisnice se obavezuju da će podsticati i ohrabrivati međunarodnu saradnju u cilju postepene potpune realizacije prava priznatog u ovome članu. U ovom pogledu posebna briga će biti posvećena potrebama zemalja u razvoju.

Član 25.

Države-potpisnice priznaju pravo djeteta koje je od strane nadležnih organa stavljeno pod nadzor radi njegove brige, zaštite ili liječenja tjelesnog ili mentalnog zdravlja na periodično preispitivanje tretmana koji se pruža djetetu i svih drugih okolnosti značajnih za primjenu mjere nadzora

Član 26.

1 - Države-potpisnice priznaju svakom djetetu pravo na dobrobiti socijalne zaštite, uključujući socijalno osiguranje, te će preduzeti potrebne mjere za puno ostvarenje ovoga prava u skladu s nacionalnim zakonodavstvom.

2 - Te dobrobiti bi trebalo da budu zagarantovane, gdje je to primjenjivo, s obzirom na sredstva i prilike djeteta i osoba koje su odgovorne za izdržavanje djeteta, kao i svih drugih okolnosti koje se tiču zahtjeva za odobravanje dobrobiti kojeg podnosi dijete ili netko u njegovo ime.

Član 27.

1 - Države-potpisnice priznaju svakome djetetu pravo na životni standard primjeren njegovom tjelesnom, mentalnom, duhovnom, moralnom i

društvenom razvoju.

2 - Roditelj(i) ili drugi odgovorni za dijete imaju prvenstvenu odgovornost da obezbijede, u okviru svojih sposobnosti i finansijskih mogućnosti, uslove života koji su neophodni za razvoj djeteta.

3 - Države-potpisnice, u skladu s nacionalnim uslovima i u okviru svojih sredstava, preduzeće odgovarajuće mjere da pomognu roditeljima i drugim osobama koje su odgovorne za dijete u ostvarivanju ovog prava, te će u slučaju potrebe pružiti materijalnu pomoć i programe podrške, naročito u pogledu prehrane, odijevanja i smještaja.

4 - Države-potpisnice preduzeće potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije sredstva za izdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su za njega materijalno odgovorne, kako u državi-potpisnici tako i iz inostranstva. Naročito će u slučajevima kad osoba koja je materijalno odgovorna za dijete živi u nekoj državi koja se razlikuje od države u kojoj živi dijete, države-potpisnice podsticati pristupanje međunarodnim sporazumima ili zaključivanje takvih sporazuma, kao i sklapanje drugih odgovarajućih aranžmana

Član 28.

1 - Države-potpisnice priznaju pravo djeteta na obrazovanje, te će u svrhu ostvarenja tog prava postupno i na temelju jednakih mogućnosti za svu djecu, posebno:

a) učiniti osnovno obrazovanje obaveznim i besplatnim za svakoga;

b) podsticati razvoj različitih oblika srednjoškolskog obrazovanja, uključujući opšte i stručno obrazovanje, učiniti ih dostupnim i pristupačnim svakom djetetu, i preduzeti odgovarajuće mjere kao što je uvođenje besplatnog obrazovanja i osiguranje finansijske pomoći u slučaju potrebe;

c) svim prikladnim sredstvima učiniti visoko obrazovanje dostupno svima na temelju sposobnosti;

d) učiniti da informacije o školovanju te stručnom obrazovanju i profesionalnom usmjeravanju budu dostupne svakom djetetu;

e) preduzeti mjere za podsticanje redovnog dolaska na nastavu i smanjenje stope napuštanja školovanja kod djece.

2 - Države-potpisnice preduzeće sve odgovarajuće mjere da bi se obezbijedilo da se školska disciplina sprovodi na način primjeren dječijem ljudskom dostojanstvu i u skladu s ovom Konvencijom.

3 - Države-potpisnice unapređivaće i podsticati međunarodnu saradnju u stvarima koje se odnose na obrazovanje, naročito da bi se doprinijelo eliminaciji neukosti i nepismenosti širom svijeta i

olakšao pristup naučnom i tehničkom znanju i modernim nastavnim metodama. U ovom pogledu posebna pažnja posvetiće se potrebama zemalja u razvoju.

Član 29.

1 - Države-potpisnice slažu se da će obrazovanje djeteta biti usmjereno prema:

- a) razvoju djetetove ličnosti, nadarenosti, mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih punih mogućnosti;
- b) izgradnji poštovanja ljudskih prava i fundamentalnih sloboda te principa proglašanih u Povelji Ujedinjenih nacija;
- c) izgradnji poštovanja djetetovih roditelja, njegovog kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti zemlje u kojoj dijete živi i zemlje iz koje potiče, te poštovanja civilizacija koje se razlikuju od njegove;
- d) pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, ravnopravnosti polova i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama te autohtonim osobama;
- e) izgradnji poštovanja prema prirodnoj okolini.

2 - Nijedan dio ovog člana ili člana 28. neće se tumačiti na način kojim bi se ometala sloboda pojedinaca ili tijela da osnivaju i upravljaju obrazovnim institucijama, pod uslovom da se uvijek rukovode principima iz stava 1. ovog člana i da obrazovanje u takvim institucijama odgovara minimalnim standardima koje je postavila država.

Član 30.

U državama u kojima postoje etničke, vjerske ili jezičke manjine ili osobe autohtonog porijekla, djetetu koje pripada takvoj manjini ili koje je autohtono ne smije se uskratiti njegovo pravo, da u zajednici s ostalim članovima svoje grupe, uživa svoju kulturu, ispovijeda svoju vjeru i obavlja vjerske obrede ili koristi svoj jezik.

Član 31.

1. Države-potpisnice priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njegovom dobu, kao i na slobodno učešće u kulturnom životu i umjetnostima.
2. Države-potpisnice poštovaće i unapređivati pravo djeteta da u punom kapacitetu učestvuje u kulturnom i umjetničkom životu, te će pomagati u pružanju odgovarajućih i jednakih mogućnosti za provođenje kulturnih, umjetničkih, rekreativnih i slobodnih aktivnosti.

Član 32.

1 - Države-potpisnice priznaju pravo djeteta na zaštitu od ekonomske eksploatacije i od bilo kakvog rada koji bi mogao biti opasan ili može ometati obrazovanje djeteta, ili naškoditi njegovom zdravlju ili tjelesnom, mentalnom ili društvenom razvoju.

2 - Države-potpisnice preduzeće zakonske, upravne, socijalne i obrazovne mjere kako bi osigurale ispunjenje odredbi ovoga člana. U tom cilju, a u skladu s važećim odredbama drugih međunarodnih instrumenata, države-potpisnice posebno će:

- a) utvrditi minimalno doba odnosno minimalna doba za zapošljavanje;
- b) utvrditi odgovarajuće regulisanje radnog vremena i zapošljavanja;
- c) utvrditi primjerene kazne i ostale mjere kako bi se osigurala djelotvorna primjena ovoga člana.

Član 33.

Države-potpisnice preduzeće odgovarajuće mjere, uključujući zakonske, upravne, socijalne i obrazovne mjere, da bi se djeca zaštitila od nezakonite upotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci koje su opisane u važećim međunarodnim ugovorima, kao i da bi se spriječilo korišćenje djece u nezakonitoj proizvodnji i prodaji takvih supstanci.

Član 34.

Države-potpisnice se obavezuju da će zaštititi dijete od svih oblika seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja. U tu će svrhu države - potpisnice prije svega preduzeti sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere kako bi se spriječilo:

- a) navođenje ili prinuđivanje djeteta na bavljenje bilo kakvom nezakonitom seksualnom aktivnošću;
- b) korišćenje djeteta u cilju eksploatacije za prostituciju ili druge nezakonite seksualne radnje;
- c) Korišćenje djeteta u cilju eksploatacije u pornografskim predstavama ili materijalima.

Član 35.

Države-potpisnice iskoristiće sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere kako bi spriječile otmicu, prodaju i trgovinu djecom u bilo koju svrhu i u bilo kojem obliku.

Član 36.

Države-potpisnice zaštitit će dijete od svih drugih oblika eksploatacije štetne po bilo koji vid dječije dobrobiti.

Član 37.

Države-potpisnice osiguraće da:

- a) nijedno dijete ne bude podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni. Ni smrtna kazna niti kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti puštanja na slobodu ne smiju se izricati za djela koje počinje osoba mlađe od 18 godina;
- b) nijedno dijete neće biti nezakonito ili proizvoljno lišeno slobode. Lišavanje slobode, pritvaranje ili zatvaranje djeteta obavljaće se u skladu sa zakonom i samo kao krajnja mjera i na najkraće moguće vrijeme;
- c) sa svakim djetetom koje je lišeno slobode postupat će se humano i s poštovanjem neotuđivog dostojanstva svakoga ljudskog bića, uzimajući u obzir potrebe osoba tog doba. Naročito, će se svako dijete koje je lišeno slobode držati odvojeno od odraslih, osim ako se ne smatra da je to u najboljem interesu djeteta, te će, osim u izuzetnim okolnostima, imati pravo da održava kontakte sa svojom porodicom dopisivanjem i posjetima;
- d) svako dijete lišeno slobode imaće pravo na neodgodivu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć, te pravo na osporavanje zakonitosti lišavanja slobode pred sudom, ili nekim drugim odgovarajućim nezavisnim i nepristrasnim organom, kao i na neodgodivo donošenje odluke o svakom takvom pitanju.

Član 38.

1 - Države-potpisnice obavezuju se da će poštovati i garantovati poštovanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koje se primjenjuje u oružanim sukobima, a odnose se na dijete.

2 - Države-potpisnice preduzeće sve moguće mjere kako bi osigurale da osobe mlađe od 15 godina ne učestvuju direktno u neprijateljstvima.

3 - Države-potpisnice će se uzdržati od regrutacije svake osobe mlađe od 15 godina u svoje oružane snage. Pri regrutaciji osoba koje su navršile 15 godina, ali su mlađe od 18, države-potpisnice nastoje da daju prednost najstarijima.

4 - U skladu s obavezama koje proizlaze iz međunarodnog humanitarnog prava u pogledu zaštite civilnog stanovništva u oružanim sukobima, države-potpisnice preduzeće sve izvodive mjere kako bi osigurale zaštitu i brigu za djecu pogođenu oružanim sukobom.

Član 39.

Države-potpisnice preduzeće sve odgovarajuće mjere za unapređenje tjelesnog i duševnog oporavka i socijalne reintegracije djeteta koje je bilo žrtva: bilo kojeg oblika zapostavljanja, eksploatacije ili zlostavljanja; mučenja ili bilo kojeg drugog oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne; ili oružanog sukoba. Takav oporavak i reintegracija odvijaće se u sredini koja podstiče djetetovo zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo.

Član 40.

1 - Države-potpisnice priznaju svakome djetetu koje je osumnjičeno ili optuženo, ili za kojega je utvrđeno da je prekršilo krivični zakon, pravo da se s njim postupa na način koji je u skladu s podsticanjem njegovog osjećaja dostojanstva i vrijednosti, kojim se jača djetetovo poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda drugih i koji uzima u obzir djetetovo doba i poželjnost njegove socijalne reintegracije te njegovog preuzimanja aktivne uloge u društvu.

2 - U tom cilju, a uzevši u obzir odgovarajuće odredbe međunarodnih instrumenata, države-potpisnice će posebno osigurati da:

- a) nijedno dijete ne bude osumnjičeno, optuženo ili da se za njega utvrdi da je prekršilo krivični zakon za djela ili propuste koji u vrijeme kad su počinjeni nijesu bili zabranjeni prema nacionalnom ili međunarodnom zakonodavstvu;
- b) svako dijete koje je osumnjičeno ili optuženo za povredu krivičnog zakona ima najmanje sljedeće garancije:
 - i) da se smatra nevinim sve dok mu se zakonski ne dokaže krivica;
 - ii) da se odmah i direktno obavijesti šta mu se stavlja na teret i, ako je primjereno, preko roditelja ili zakonskih staratelja, te da ima pravnu i drugu pomoć u pripremi i iznošenju svoje obrane;
 - iii) da u njegovom predmetu neodložno postupa stručno, nezavisno i nepristrasno tijelo ili sudski organ u pravičnoj raspravi u skladu sa zakonom i u prisustvu pravnog ili drugog odgovarajućeg savjetnika, te roditelja ili zakonskih staratelja ako to nije suprotno najboljem interesu djeteta uzimajući u obzir njegov uzrast i stanje;
 - iv) da se ne prisiljava na davanje iskaza ili priznanje krivice; da samo ili preko posrednika može ispitati svjedoke suprotne strane i osigurati učešće i ispitivanje svjedoka u svoju korist pod istim uslovima;
 - v) u slučaju da se utvrdi da je prekršilo krivični zakon, da u skladu sa zakonom ima pravo da tu

odluku i mjere koje iz nje proizlaze preispita više stručno, nezavisno i nepristrasno tijelo ili sudski organ;

vi) da ima pravo na besplatnu pomoć tumača ako ne razumije jezik ili ne govori jezik na kojemu se vodi postupak;

vii) da se poštuje njegova privatnost u svim fazama postupka.

3 - Države-potpisnice nastoje da unaprijede donošenje zakona i uspostavljanje postupaka, organa i ustanova posebno namijenjenih djeci koja su osumnjičena ili optužena, ili se utvrdilo da su prekršila krivični zakon, a posebno:

a) utvrđivanjem minimalnog doba ispod kojeg će se smatrati da djeca nijesu sposobna počinuti prekršaj prema krivičnom zakonu;

b) određivanjem odgovarajućih i poželjnih mjera postupanja s takvom djecom bez pokretanja sudskog postupka, uz osiguranje punog poštovanja ljudskih prava i pravne zaštite

4 - Različite vrste odluka, kao što su nalozi o zbrinjavanju, usmjeravanju i nadzoru; savjetovanje; uslovna kazna, hraniteljsko zbrinjavanje, obrazovanje i programi stručne edukacije, te druge alternativne mogućnosti institucionalnog zbrinjavanja trebaju biti dostupne kako bi se osiguralo da se sa djecom postupa na način koji je u skladu sa njihovom dobrobiti i koji je srazmjeran okolnostima u kojima se nalaze i počinjenom djelu.

Član 41.

Ništa iz ove Konvencije neće imati uticaja na odredbe koje više doprinose ostvarenju prava djeteta, a koje mogu biti sadržane u:

a) zakonima države-potpisnice, ili

b) međunarodnom zakonskom propisu koji se primjenjuje u toj državi.

DIO II**Član 42.**

Države-potpisnice obavezuju se da će načela i odredbe ove Konvencije učiniti opštepoznatima kako odraslima tako i djeci na odgovarajući i aktivan način.

Član 43.

1 - U svrhu utvrđivanja napretka koji su države-potpisnice ostvarile u realizaciji obaveza preuzetih u ovoj Konvenciji, osnovaće se Odbor za prava djeteta koji će obavljati niže navedene funkcije.

2 - Odbor će biti sastavljen od deset stručnjaka visokog moralnog ugleda i priznate stručnosti na polju kojim se bavi ova Konvencija. Članove Odbora biraće države-potpisnice među svojim građanima koji će nastupati u ličnom svojstvu, a prilikom izbora će se voditi računa o podjednakoj geografskoj zastupljenosti, kao i jednakoj zastupljenosti glavnih pravnih sistema. (izmjena i dopuna)

3 - Članovi Odbora biraće se tajnim glasanjem sa spiska osoba koje predlažu države-potpisnice. Svaka država-potpisnica ima pravo predložiti jednoga svog građanina.

4 - Prvi izbori za članove Odbora održaće se najkasnije šest mjeseci od datuma stupanja na snagu ove Konvencije, a nakon toga svake dvije godine. Najmanje četiri mjeseca prije svakog novog izbora, generalni sekretar Ujedinjenih nacija uputiće poziv državama-potpisnicama da u roku od dva mjeseca dostave imena svojih kandidata. Potom će generalni sekretar pripremiti spisak svih nominovanih kandidata abecednim redom s naznakom država-potpisnica koje ih predlažu i dostaviti ga državama-potpisnicama ove Konvencije.

5 - Izbori će se provoditi na sastancima država-potpisnica koje će sazivati generalni sekretar u sjedištu Ujedinjenih nacija. Na tim će sastancima, na kojima će dvije trećine država-potpisnica činiti kvorum, u Odbor biti izabrane one osobe koje dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država-potpisnica koji su prisutni i koji glasaju.

6 - Članovi Odbora biraće se na period od četiri godine. Oni mogu biti ponovo birani budu li ponovo predloženi. Mandat pet članova Odbora izabranih na prvim izborima ističe nakon dvije godine; imena te petorice žrijebom će utvrditi predsjedavajući sastanka neposredno nakon prvih izbora.

7 - Ako član Odbora umre, ili podnese ostavku, ili pak izjavi da iz bilo kojeg razloga više nije u stanju obavljati svoje dužnosti u Odboru, država-potpisnica koja ga je predložila za preostali dio

mandata na njegovo mjesto imenovaće drugog stručnjaka iz redova svojih građana, pod uslovom da Odbor odobri imenovanje.

8 - Odbor će donijeti svoj poslovnik.

9 - Odbor će birati svoje službenike na period od dvije godine

10 - Sastanci Odbora održavaće se u sjedištu Ujedinjenih nacija ili na nekom drugom pogodnom mjestu koje Odbor odredi. Odbor će se sastajati jednom godišnje. Trajanje sastanaka Odbora određivaće se i po potrebi mijenjati na sastancima država-potpisnica ove Konvencije, zavisno od saglasnosti Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

11 - Generalni sekretar Ujedinjenih nacija osiguraće potrebno osoblje kao i opremu i prostor za efikasno obavljanje zadataka Odbora u skladu s ovom Konvencijom.

12 - Uz odobrenje Generalne skupštine, članovi Odbora formiranog u skladu sa ovom Konvencijom, primaće materijalne naknade iz sredstava Ujedinjenih nacija prema uslovima koje odredi Generalna skupština Ujedinjenih nacija.

Član 44.

1 - Države-potpisnice obavezuju se da će posredstvom generalnog sekretara Ujedinjenih nacija Odboru podnositi izvještaje o usvojenim mjerama za ostvarivanje prava iz ove Konvencije i o napretku koji je postignut u postizanju tih prava:

a) u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ove Konvencije u pojedinoj državi-potpisnici;

b) nakon toga, svakih pet godina.

2 - Izvještaji koji se podnose na osnovu ovog člana ukazivaće na faktore i poteškoće, ako ih ima, koji utiču na stepen ispunjenja obaveza iz ove Konvencije. Izvještaji će takođe sadržavati dovoljno podataka kako bi Odbor mogao steći cjelovit uvid u primjenu Konvencije u određenoj zemlji.

3 - Država-potpisnica koja je Odboru podnijela svobuhvatan izvještaj, ne mora u svojim narednim izvještajima koji se podnose u skladu sa stavom 1.b) ovoga člana ponavljati ranije dostavljene osnovne podatke.

4 - Odbor može zatražiti od država-potpisnica dodatne informacija u vezi s primjenom ove Konvencije.

5 - Odbor će svake dvije godine posredstvom Ekonomskog i socijalnog vijeća podnositi izvještaje o svom radu Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija.

6 - Države-potpisnice će svoje izvještaje učiniti dostupnim široj javnosti u svojim zemljama.

Član 45.

U cilju unapređenja djelotvorne primjene Konvencije i podsticanja međunarodne saradnje na polju obuhvaćenom Konvencijom:

a) specijalizovane agencije, Dječiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF) i drugi organi Ujedinjenih nacija imaće pravo na svoje predstavnike prilikom razmatranja primjene odredbi ove Konvencije koje spadaju u djelokrug njihovog mandata. Odbor može pozvati specijalizovane agencije, Dječiji fond Ujedinjenih nacija i ostala nadležna tijela, kada to bude smatrano potrebnim, kako bi dobio stručne savjete u pogledu primjene Konvencije u oblastima unutar djelokruga njihovog mandata. Odbor može zatražiti od specijalizovanih agencija, Dječijeg fonda Ujedinjenih nacija i ostalih organa Ujedinjenih nacija da podnesu izvještaje o primjeni Konvencije iz oblasti koje spadaju u djelokrug njihovih djelatnosti;

b) Bude li smatrao potrebnim, Odbor će specijalizovanim agencijama, Dječijem fondu Ujedinjenih nacija i ostalim mjerodavnim tijelima dostaviti svaki izvještaj država-potpisnica u kojemu se traži ili iskazuje potreba za tehničkim savjetom ili pomoći, zajedno s eventualnim primjedbama i predlozima u vezi s tim zahtjevima ili iskazivanjem potreba;

c) Odbor može preporučiti Generalnoj skupštini da od generalnog sekretara zatraži da se u njezino ime pokrene istraživanje pojedinih pitanja prava djeteta;

d) Odbor može davati predloge i opšte preporuke zasnovane na podacima primljenim u skladu s članom 44. i 45. ove Konvencije. Takvi predlozi i opšte preporuke dostaviće se dotičnoj državi-potpisnici i podnijeti Generalnoj skupštini zajedno s eventualnim primjedbama država-potpisnica.

DIO III**Član 46.**

Ova Konvencija biće otvorena za potpisivnje svim državama.

Član 47.

Ova Konvencija podliježe ratifikaciji. Isprave o ratifikaciji biće pohranjene kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 48.

Ova Konvencija ostaće otvorena za pristup svim državama. Isprave o pristupu biće pohranjene kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 49.

1 - Ova Konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana pohranjivanja dvadesete po redu isprave o ratifikaciji ili pristupu kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

2 - U državama koje pristupaju ili ratifikuju Konvenciju nakon polaganja dvadesete po redu isprave o ratifikaciji ili pristupu, ova će Konvencija stupiti na snagu tridesetog dana od dana pohranjivanja isprave o ratifikaciji ili pristupu tih država.

Član 50.

1 - Svaka država-potpisnica može predložiti izmjene i dopune i podnijeti ih generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar će potom državama-potpisnicama proslijediti predloženu izmjenu uz zahtjev da se izjasne žele li sazivanje sastanka država-potpisnica u svrhu razmatranja i glasanja o predlozima. U slučaju da se u roku četiri mjeseca od dostavljanja najmanje jedna trećina država-potpisnica izjasni u prilog sazivanja sastanka, generalni sekretar Ujedinjenih nacija će sazvati sastanak pod okriljem Ujedinjenih nacija. Svaka izmjena koja se izglasa većinom glasova država-potpisnica koje su prisutne na sastanku i koje glasuju, dostaviće se Generalnoj skupštini na usvajanje.

2 - Izmjena usvojena u skladu sa stavom 1. ovoga člana stupa na snagu nakon što je usvoji Generalna skupština Ujedinjenih nacija i prihvati dvotrećinska većina država-potpisnica.

3 - Kada izmjena stupi na snagu, ona obavezuje sve države-potpisnice koje su je prihvatile, dok druge države-potpisnice i dalje obavezuju odredbe ove Konvencije i sve ranije prihvaćene izmjene.

Član 51.

1 - Generalni sekretar Ujedinjenih nacija primiće i proslijediti svim državama-potpisnicama tekst koji sadrži pridržana prava koja su države stavile prilikom ratifikacije ili pristupanja.

2 - Pridržano pravo koje je nespojivo s ciljevima i svrhom ove Konvencije nije dopušteno.

3 - Pridržana prava mogu se povući u bilo kojem trenutku tako što će se pismeno obavještenje uputiti generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija koji će o tome obavijestiti sve države-potpisnice. Takvo obavještenje stupa na snagu danom kada ga generalni sekretar primi.

Član 52.

Država-potpisnica može otkazati ovu Konvenciju pismenim obavještenjem koje se dostavlja generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Otkazivanje stupa na snagu godinu dana od dana kad generalni sekretar primi pismeno obavještenje.

Član 53.

Određeno je da se ova Konvencija pohranjuje kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 54.

Original ove Konvencije, čiji je tekst na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku jednako vjerodostojan, biće pohranjen kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija U POTVRDU GORE NAVEDENOG, niže potpisani opunomoćenici, propisno za to ovlašćeni od svojih vlada, potpisali su ovu Konvenciju.

Zaključena u Njujorku 20. novembra, 1989. godine (*potpisi u nastavku*)

4. Ilustrovana dječja prava (Kartice sa dječjim pravima)

Na početku, dječja prava su prije svega bila pravni instrument. U školskom kontekstu, međutim, jasno je da se svaki član treba shvatiti i interpretirati iz perspektive ciljne grupe. Kartice sa dječjim pravima pomažu da se dosegne cilj razvoja razumijevanja i primjene ovih prava. Kartice se mogu koristiti na različite načine:

- Ilustracija i tekst se mogu isjeći i zalijepiti poledinom kako bi se dobile dvostrane kartice. Na ovaj način se mogu dobiti kartice za kviz. Učenici mogu da testiraju sebe ili druge.
- Ilustracija i tekst se mogu isjeći i od njih napraviti memorijske kartice. Na ovaj način, djeca mogu naučiti dječja prava dok se zabavljaju i igraju igru.
- Ilustracije se mogu isjeći i poređati prema različitim kriterijumima:
 - Mogu se svrstati prema četiri kriterijuma (učešće: pravo učešća; dostizanje našeg potencijala: pravo na lični razvoj; dobar život: pravo na opstanak; biti zaštićen od povrjeđivanja: pravo na zaštitu).
 - Oni se mogu grupisati u kategorije od lične vrijednosti: Šta je bitno u mom životu? Koja su pitanja relevantna za moju zemlju, moju zajednicu, moju školu?
 - Ilustracije i drugi isječci iz časopisa, novinskih članaka mogu se sakupiti za predstavljanje sličnih tema.
 - Učenici mogu dobiti inspiraciju na osnovu ovih ilustracija i nacrtati svoje lične ilustracije dječjih prava.
- Ilustracije se mogu uvećati i učenici ih mogu obojiti (i možda kasnije uokviriti). One se onda mogu iskoristiti da ukrase učionice i školske hodnike.
- Ilustracije se mogu kombinovati sa kratkim opisima ličnih iskustava i pretvoriti u male brošure.

Član 1

Definicija djeteta

Dijete je osoba ispod 18 godina starosti.

Član 2

Nediskriminacija

Ni jedno dijete ne smije se diskriminirati na osnovu boje kože, pola, jezika, vjere, mišljenja, zemlje porijekla, siromaštva ili bogatstva, invaliditeta ili pripadnosti etničkoj manjini.

Član 3

Dobrobit djeteta je najvažnija

U svim zakonima i sudskim odlukama, dobrobit djeteta je na prvom mjestu.

Član 4

Sprovođenje prava

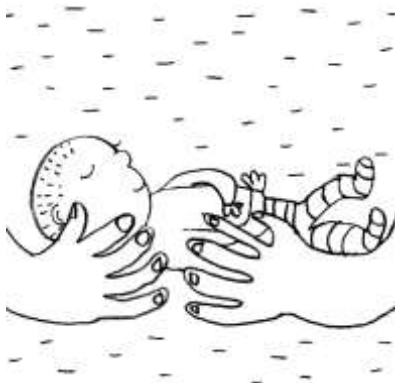
Svaka država mora osigurati, što najbolje može, da se dječja prava sprovode.

Član 5

Poštovanje roditeljskih prava

Svaka država je odgovorna da osigura da se dužnosti, prava i odgovornosti roditelja sprovode na takav način da djeca mogu ostvariti svoja prava. (Vlade moraju poštovati prava i dužnosti roditelja, članova porodice i/ili zakonskih staratelja tako što obavještavaju i savjetuju djecu o njihovim pravima)

Član 6

Opstanak i razvoj djeteta

Svako dijete ima pravo na život i opstanak. Država mora osigurati da se djeca i mladi razvijaju dobro.

Član 7

Ime i pripadnost državi

Svako dijete, od rođenja nadalje, ima pravo na ime, na pripadnost državi i da se o njemu brinu njegovi/njeni roditelji.

Član 8

Zaštita identiteta

Svako dijete ima pravo da zadrži ili povрати svoje ime, pripadnost državi i porodične odnose.

Article 9

Razvod roditelja

Svako dijete ima pravo da živi sa svojim roditeljima, osim kada je potrebno da se zaštiti od roditelja. Ako se dijete mora odvojiti od jednog ili oba roditelja, ima pravo da se njegov/njen glas čuje. Ako se dijete odvoji od jednog ili oba roditelja, ono ima pravo da zna gdje su oni.

Član 10

Ponovno okupljanje porodice

Svako dijete ima pravo da napusti bilo koju državu i otputuje u svoju zemlju kao bi se ponovo sastalo sa svojom porodicom.

Član 11

Zaštita od otmice i odvođenja

Svaka država mora se boriti protiv otmice i odvođenja djece u drugu državu i zadržavanja djece od strane roditelja ili neke druge osobe.

Član 12

Dječja sloboda mišljenja

Svako dijete ima pravo da se njegov/njen glas čuje i da izrazi svoje mišljenje po svim pitanjima i temama koje se odnose na njegov/njen život. Ovo je posebno važeće u pravnim i administrativnim procesima. Što je dijete starije, to se više njegovo/njeno mišljenje mora saslušati.

Član 13

Sloboda izražavanja

Svako dijete ima pravo da iskaže slobodno svoje mišljenje i da dobije i pruža informacije putem medija. Svako dijete takođe ima odgovornost da svoje mišljenje iskaže na način koji poštuje prava drugih.

Član 14

Sloboda misli, savjesti i vjere

Svako dijete ima pravo da slobodno upražnjava vjeru i slobodno iskazuje misao i radi po savjesti. Država mora poštovati prava i odgovornosti roditelja kada djeca ostvaruju ova prava.

Član 15

Pravo na mirno javno okupljanje

Svako dijete ima pravo da se sastaje sa drugom djecom, da se udružuje ili formira udruženja ili unije, sve dok prava drugih nijesu povrijeđena u ovom procesu.

Član 16

Zaštita privatnosti

Svako dijete ima pravo da mu niko ne zadire u lični život, porodicu, mjesto stanovanja ili prepisku. Uz to, svako dijete ima pravo da mu niko ne okalja čast.

Član 17

Pristup odgovarajućim informacijama

Svaka država mora da osigura da djeca imaju pristup informacijama kroz različite vrste medija i da mogu steći znanja koja su važna za njihovo blagostanje. Država takođe ima dužnost da zaštiti djecu od štetnih informacija.

Član 18

Odgovornost roditelja

Roditelji ili staratelji su zajedno odgovorni za podizanje djeteta. Država ima odgovornost da ih u ovom cilju podržava, na primjer da učini dostupnom brigu o djetetu ukoliko roditelji moraju da rade.

Član 19

Zaštita od zlostavljanja

Država je odgovorna da zaštiti dijete od zlostavljanja od strane roditelja ili drugih ljudi. Svako dijete ima pravo da nauči kako da izbjegne ili se nosi sa bilo kojim oblikom zlostavljanja.

Član 20

Mladi bez porodica

Svako dijete koje ne živi sa svojom porodicom, ima pravo na posebnu zaštitu i podršku. Ono ima potom pravo na hraniteljsku porodicu ili brigu u odgovarajućoj instituciji koja poštuje njegovo vjersko, kulturno ili lingvističko porijeklo.

Član 21

Usvajanje

Dijete se može usvojiti ako je usvajanje dozvoljeno, priznato i potvrđeno od strane države i ako služi dobrobiti djeteta.

Član 22

Djeca izbjeglice

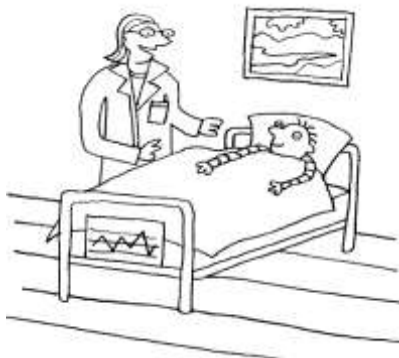
Svako dijete koje je prisiljeno da napusti svoju zemlju, koje je izbjeglica ili traži azil, ima pravo na posebnu zaštitu od strane države.

Član 23

Djeca sa invaliditetom

Svako dijete sa invaliditetom ima pravo na posebnu njegu i obrazovanje. Njemu/Njoj je potrebno pružiti pomoć da bi bilo nezavisno i da aktivno učestvuje u svojoj zajednici.

Član 24

Zdravlje i medicinske usluge

Svako dijete ima pravo na najbolju moguću zdravstvenu zaštitu. Država ima obavezu da se bori sa mortalitetom djece, obezbijedi medicinske rezerve za mlade ljude, bori se sa lošom ishranom i bolešću, garantuje zdravstvenu zaštitu za trudnice i mlade majke, učini zdravstveno obrazovanje dostupnim, da razvije prevenciju u javnom zdravstvenom sektoru i da zabrani običaje koji povrjeđuju djecu.

Član 25

Revidiranje terapije ili zaštite

Svako dijete koje je primljeno u neku ustanovu radi zaštite, brige ili tretmana ima pravo da se njegov/njen prijem provjeri i revidira.

Član 26

Socijalna sigurnost

Svako dijete ima pravo na socijalnu sigurnost, poput socijalnog osiguranja. Država garantuje djetetu novčane nadoknade koje uzimaju u obzir finansijsku situaciju porodice ili staratelja.

Član 27

Životni standard

Svako dijete ima pravo na standard življenja koji odgovara njegovom/njenom fizičkom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju. Roditelji ili staratelji su prije svega odgovorni da ovo obezbijede. Država ima dužnost da ih u ovome podrži.

Član 28

Obrazovanje

Svako dijete ima pravo na obrazovanje i na školu. Država je dužna da obezbijedi besplatno osnovnoškolsko obrazovanje i učini ga obaveznim, i slično da srednješkolsko obrazovanje učini dostupnim djeci i mladima. Država ima dužnost da osigura da se sa djecom i mladima u školi ophodi adekvatno i da nema ograđenja o njihova ljudska prava.

Član 29

Obrazovni ciljevi

Školsko obrazovanje bi trebalo da razvija ličnost i talente svakog djeteta, priprema djecu za život odraslih i podstakne ih da poštuju ljudska prava, svoju i druge kulture i vrijednosti.

Član 30

Djeca manjina

Svako dijete koje pripada manjini ima pravo da uči i živi svoju kulturu, vjeru i jezik.

Član 31

Odmor, igra i slobodno vrijeme

Svako dijete ima pravo na odmor i slobodno vrijeme kada se može igrati i slobodno učestvovati u kulturnom i umjetničkom životu.

Član 32

Zapošljavanje djece

Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od svakog oblika eksploatacije i rada koji mogu štetiti njihovom obrazovanju ili razvoju. Država je dužna da utvrdi najnižu starosnu dob za dozvoljen rad, broj radnih sati na dan i radne uslove.

Član 33

Zaštita od narkotika

Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od proizvodnje i stavljanja u promet nelegalnih droga.

Zaštita od seksualne eksploatacije

Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od seksualne eksploatacije i zlostavljanja, prostitucije i pornografije.

Član 34

Zaštita od prodaje i trgovine ljudima

Država mora preduzeti sve što je u njenoj moći da spriječi da se djeca i mladi otimaju ili budu žrtve trgovine ljudima.

Član 35

Zaštita od svih drugih oblika eksploatacije

Svako dijete ima pravo da bude zaštićeno od svih drugih oblika eksploatacije (npr. prošenja)

Član 36

Član 37

Mučenje i zarobljavanje

Svako dijete ima pravo na zaštitu od mučenja, okrutnog tretmana ili kazne, nelegalnog zarobljavanja ili bilo kakvog oblike povrede njegove/njene lične slobode. Država ima obavezu da zabrani smrtnu kaznu i doživotnu robiju za mlade ljude. Ako je dijete zatvoreno, ono ima pravo da se s njime ophodi humano i s poštovanjem. Ako je dijete ili mlada osoba zarobljena, ne smije se u pritvoru držati sa odraslima i mora biti u mogućnosti da kontaktira sa svojom porodicom i da ima pravo na pravnu pomoć.

Član 38

Rat i oružani sukob

Djeca i mladi ispod 15 godina imaju pravo da ne učestvuju u ratu i oružanom sukobu. Država ima obavezu da pruži posebnu zaštitu djeci koja su ugrožena ratom.

Član 39

Rehabilitacija i integracija

Svako dijete koje je žrtva oružanog sukoba, mučenja, zanemarivanja ili eksploatacije ima pravo na odgovarajuću brigu kako bi postalo psihički i fizički zdravo i kako bi se integriralo u zajednicu.

Član 40

Zakonodavstvo za mlade

Svako dijete koje je optuženo za krivično djelo ima pravo da se na sudu sa njime ophodi s dostojanstvom. Svi su nevini dok se ne dokaže suprotno. Svako dijete ima pravo na pravedno suđenje, prevodioca (ako je to potrebno), zaštitu privatnosti i pravo na ponovno suđenje. Država ima obavezu da odredi najnižu starosnu dob ispod koje se djeca ne mogu smatrati pravno odgovornim. Država takođe ima obavezu da obezbijedi alternative zatvoru za optuženu djecu i mlade ljude.

Djeca treba da znaju koja prava imaju, ali treba i da nauče kako da ih cijene i koriste. Kako bi se to postiglo, škole moraju omogućiti veliki raspon učeničkih iskustava u obrazovanju o dječijim pravima. Djeca razumiju i cijene svoja prava tako što ih koriste kako u školi tako u svakodnevnom životu. Kako bismo ih na to podstaknuli, izazov za nastavnika jeste da stvori okruženje kojim upravlja duh demokratije i ljudskih prava.

Ovaj priručnik namijenjen je nastavnicima koji traže sredstva za nastavu o dječijim pravima za učenike od prvog do devetog razreda obaveznog obrazovanja. Sadržaj ovog priručnika prati spiralni kurikulum kako bi djeca proučavala svoja prava godinu za godinom.

Priručnik uključuje

- Kratak uvod sa informacijama o konceptijskom okviru i učenju na primjeru.
- Devet malih projekata od po četiri lekcije za učenike u njihovih prvih devet godina u školi.
- Detaljne opise i planove nastave.
- Pristup učenja putem zadataka
- Dodatak sa različitim resursima (Uključujući Konvenciju u pravima djeteta i ilustrovanu verziju Konvencije) i osnovne informacije o dječijim pravim